

Centraal Bureau voor de Statistiek

Voorburg

Prinses Beatrixlaan 428
Postbus 959
2270 AZ Voorburg

telefoon (070) 69 43 41
telex: 32692 cbs nl
telegramadres: statistiek voorburg

hoofdafdeling

Statistische methoden
Ontwikkeling
Centrale bewerking
Bibliotheek en documentatie

Landbouwstatistieken
Statistieken van industrie en bouwnijverheid
Statistieken van binnenlandse handel en dienstverlening
Statistieken van verkeer en vervoer
Financiële statistieken
Statistieken van de buitenlandse handel
Statistieken van de prijzen
Nationale rekeningen
Economische basistellingen
Milieustatistieken
Coördinatie economische statistieken
Statistieken van kapitaalgoederenvoorraad en balansen

Bevolkingsstatistieken
Gezondheidsstatistieken
Statistieken van onderwijs en wetenschappen
Statistieken van arbeid en lonen
Sociaal-culturele statistieken
Statistieken van criminaliteit en rechtspleging
Sociale rekeningen
Persoons- en gezinsenquête
Statistieken van inkomen en consumptie

Personeelszaken
Financiële en economische zaken
Algemene zaken
Centrale productieplanning

Heerlen

Kloosterweg 1
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen

telefoon (045) 73 66 66
telex: 56724 cbs hr nl
telegramadres: statistiek heerlen

gevestigd te

Voorburg
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen

Voorburg
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg
Heerlen
Voorburg
Voorburg
Heerlen
Voorburg
Voorburg/Heerlen
Heerlen

Voorburg
Voorburg
Voorburg/Heerlen
Voorburg
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg
Heerlen
Heerlen

Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Voorburg/Heerlen
Heerlen

14e algemene
volkstelling
annex woningtelling

28 februari 1971

deel 1A
bevolking naar geslacht, leeftijd
en burgerlijke staat

centraal
bureau
voor
de
statistiek

hoofdafdeling bevolkingsstatistieken

's-gravenhage, staatsuitgeverij, 1982

(4) 1. AB/1971/ UT+WT, serie A,
dl. 1A
serie A

VERKLARING DER TEKENS

- . = gegevens ontbreken
 * = voorlopig cijfer
 x = geheim
 - = nihil
 - = (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
 0 (0,0) = het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
 niets (blank) = een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
 < = minder dan, respectievelijk kleiner dan
 > = meer dan, respectievelijk groter dan
 1980 - 1981 = 1980 tot en met 1981
 1980/1981 = het gemiddelde over de jaren 1980 tot en met 1981
 1980/'81 = oogstjaar, boekjaar, schooljaar enzovoort, beginnend in 1980 en eindigend in 1981
 1970/'71 - 1980/'81 = boekjaar enzovoort, 1970/'71 tot en met 1980/'81
- Ingeval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.
- Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

EXPLANATION OF SYMBOLS

- . = data not available
 * = provisional figures
 x = publication prohibited (confidential figure)
 - = nil
 - = (between two figures) inclusive
 0 (0,0) = less than half of unit employed
 a blanc = category not applicable
 < = less than, resp. smaller than
 > = more than, resp. greater than
 1980 - 1981 = 1980 to 1981 inclusive
 1980/1981 = average for the year 1980 up to and including 1981
 1980/'81 = crop year, financial year, school year etc. beginning in 1980 and terminating in 1981
 1970/'71 - 1980/'81 = financial year etc. 1970/'71 up to and including 1980/'81
- Detailed items in tables do not necessarily add to totals because of rounding
- Revised figures are not marked as such

Kengetal VTA/1971-1A

Key figure VTA/1971-1A

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

COPYRIGHT RESERVED

"Gebruik van inhoud van deze publikatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Gehele of gedeeltelijke herdruk is mogelijk na verkregen schriftelijke machtiging van de Directeur-Generaal van de Statistiek".

Verkrijgbaar bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage en de boekhandel.

Obtainable from the Staatsuitgeverij, The Hague and from booksellers.

Prijs: f 24,50 (incl. BTW)

Price: f 24.50 (V.A.T. incl.)

Bestelnummer: 840-171-11

Quote nr.: 840-171-11

VOORBERICHT

Evenals bij de vorige volkstellingen zijn ook bij de op 28 februari 1971 gehouden 14e Algemene volkstelling annex woningtelling gegevens verzameld omtrent de verdeling van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat. Reeds in een eerder stadium werden onder andere per gemeente, voor de provincies en voor Nederland integrale uitkomsten over deze onderwerpen gepubliceerd. Van die gegevens wordt in deze publikatie gebruik gemaakt, evenals van nog niet eerder gepubliceerde gegevens over geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, die op basis van een (10%-) steekproef beschikbaar zijn. Naast cijfers voor Nederland geeft deze publikatie ook een aantal cijfers per provincie, gemeentegroep naar inwonertal, en gemeentegroep naar urbanisatiegraad.

De onderhavige publikatie (onderdeel van de A-serie) maakt deel uit van een door de hoofdafdeling Sociale rekeningen van het Bureau gecoördineerde reeks welke is gewijd aan de voornaamste uitkomsten van de volkstelling van 1971. Deze reeks valt uiteen in een A- en een B-serie. In de A-serie worden aan de hand van hoofdzakelijk landelijke cijfers naast het onderhavige een aantal andere onderwerpen nader belicht, te weten: de samenstelling van de bevolking naar nationaliteit, de samenstelling van de bevolking naar kerkelijke gezindte, de bestaande huwelijken en de huwelijksvruchtbaarheid, de beroepsbevolking, het gevolgde onderwijs en het onderwijs dat nog wordt gevolgd, en de huishoudens, gezinnen en woningen. De B-serie bevat ten aanzien van genoemde onderwerpen (met uitzondering van de bevolking naar nationaliteit) alsmede ten aanzien van het forensisme en de bevolking in inrichtingen en tehuizen de voornaamste uitkomsten van de volkstelling op gemeentelijk niveau.

De voorliggende publikatie is samengesteld door drs. G.C.N. Beets van de hoofdafdeling Bevolkingsstatistiek. De steekproefverantwoording is verzorgd door de hoofdafdeling Statistische methoden. Eventuele opmerkingen zie ik gaarne tegemoet.

De Directeur-Generaal
 van de Statistiek,

(Prof. Dr. W. BEGEER)

Voorburg/Heerlen, september 1981

I N H O U D	Blz.
VOORBERICHT	3
TECHNISCHE TOELICHTING	
Hoofdstuk 1. Algemene opmerkingen	10
Hoofdstuk 2. Begrippen en definities	11
Hoofdstuk 3. Vergelijkbaarheid met andere statistieken	17
Hoofdstuk 4. Presentatie van de uitkomsten	19
VOORNAAMSTE UITKOMSTEN	
Hoofdstuk 1. Inleiding	20
Hoofdstuk 2. Leeftijdsofbouw van Nederland	22
2.1. De situatie in 1971	22
2.2. Historisch overzicht	25
2.2.1. Kerncijfers	25
2.2.2. Leeftijd en geslacht	28
2.2.3. Burgerlijke staat, leeftijd en geslacht	34
Hoofdstuk 3. Leeftijdsofbouw naar regionale en categorale groepen van gemeenten	51
3.1. Provincies en vier grote gemeenten	51
3.2. Gemeentegroepen naar inwonertal	59
3.3. Gemeentegroepen naar urbanisatiegraad	64
STATEN **)	
1. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en burgerlijke staat bij de volkstelling van 1971	23
2. Bevolking naar geboortemaand en gemiddeld aantal verjaar- dagen per dag bij de volkstelling van 1971	24
3. Bevolking, bevolkingsgroei, bevolkingsdichtheid, geslachts- verhouding, gemiddelde leeftijd, demografische druk, per- centage gehuwde mannen en vrouwen, en child-woman ratio bij de volkstellingen van 1829-1971	26
4. Aantal levendgeborenen per geboorteperiode en aantal over- levende personen uit de tienjarige geboorteperioden 1840-1849 t/m 1960-1969 alsmede uit de geboorteperiode 1970-1971 bij de volkstellingen van 1849-1971 *)	29
5. Bevolking naar leeftijdsgroep en naar geslacht bij de volks- tellingen van 1829-1971	31
6. Geslachtsverhouding van de bevolking naar geboorteperiode *) en naar leeftijdsgroep bij de volkstellingen van 1829-1971 ...	35
7. Bevolking naar burgerlijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1829-1971	36
8. Geslachtsverhouding van de bevolking naar burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1829-1971	37
9. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1859, 1899, 1947, 1960 en 1971	43
10. Geslachtsverhouding van de bevolking naar burgerlijke staat en leeftijdsgroep bij de volkstellingen van 1859, 1899, 1947, 1960 en 1971	44
11. Gemiddelde leeftijd van de bevolking in jaren naar burger- lijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1859-1971	44
12. Procentuele verdeling van de bevolking naar burgerlijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1859, 1960 en 1971, waargenomen en gestandaardiseerd	46

*) De gegevens voor 1971 zijn gebaseerd op de steekproef
1 op 10 (x10).

**) Zie ook overzicht d. in Aanhangsel VII.

I N H O U D (vervolg)	Blz.
13. Samenwonende en niet-samenwonende gehuwde mannen en vrouwen naar leeftijdsgroep bij de volkstellingen van 1960 en 1971 *)	47
14. Indexcijfers van de bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1859-1971	50
15. Bevolking naar woongebied bij de volkstellingen van 1829-1971	52
16. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar ge- slacht, leeftijd en burgerlijke staat per woongebied bij de volkstellingen van 1960 en 1971	52
17. Aantal gemeenten en de bevolking per gemeentegroep naar in- wonertal bij de volkstellingen van 1947-1971	60
18. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat per gemeentegroep naar inwonertal bij de volkstelling van 1971 *)	60
19. Aantal gemeenten en de bevolking per gemeentegroep naar urbanisatiegraad bij de volkstellingen van 1947-1971	65
20. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar ge- slacht, leeftijd en burgerlijke staat per gemeentegroep naar urbanisatiegraad bij de volkstelling van 1971	65
GRAFIEKEN **)	
1. Bevolking naar leeftijdsgroep respectievelijk burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1829-1971	27
2. Bevolking naar leeftijdsgroep in procenten van de totale be- volking bij de volkstellingen van 1859, 1960 en 1971	27
3. Bevolking naar geslacht en geboorteperiode bij de volkstellingen van 1960 en 1971 *)	33
4. Bevolking naar geslacht, geboorteperiode en burgerlijke staat per 1000 personen bij de volkstellingen van 1960 en 1971 *) ..	38
5. Bevolking naar burgerlijke staat in procenten per leeftijds- groep en geslacht bij de volkstellingen van 1859 en 1971	42
6. Aantal niet-samenwonende gehuwden per 100 gehuwden per leef- tijdsgroep en geslacht bij de volkstelling van 1971 *)	48
7. Aantal samenwonende en niet-samenwonende gehuwden in procenten van het totaal per geslacht bij de volkstelling van 1971 *) ...	48
8. Bevolkingszwaartepunten bij de volkstellingen van 1829-1971 ..	53
9. Bevolking naar geslacht en leeftijdsgroep per woongebied per 1000 personen in ieder woongebied bij de volkstelling van 1971	56
10. Bevolking naar geslacht en leeftijdsgroep per gemeentegroep naar inwonertal per 1000 personen in iedere gemeentegroep bij de volkstelling van 1971 *)	62
11. Bevolking naar geslacht en leeftijdsgroep per gemeentegroep naar urbanisatiegraad per 1000 personen in iedere gemeente- groep bij de volkstelling van 1971	66
SUMMARY (English)	68
TABELLEN **)	
1. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en burgerlijke staat, 1960 en 1971	70
2. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1971 *)	71
3. Bevolking naar geslacht, geboorteperiode en burgerlijke staat, 1960 en 1971 *)	73

*) De gegevens voor 1971 zijn gebaseerd op de steekproef
1 op 10 (x10).

**) Zie ook overzicht d. in Aanhangsel VII.

I N H O U D (slot)	Blz.
4. Bevolking naar geslacht, geboortejahr en burgerlijke staat, 1971 *).....	74
5. Samenwonende en niet-samenwonende gehuwde mannen en vrouwen naar leeftijdsgroep, 1971 *).....	76
6. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en woongebied, 1971 ..	77
7. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep, burgerlijke staat en woongebied, 1971	78
8. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en gemeentegroep naar inwonertal, 1971 *).....	81
9. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep, burgerlijke staat en gemeentegroep naar inwonertal, 1971 *).....	82
10. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep en gemeentegroep naar urbanisatiegraad, 1971	83
11. Bevolking naar geslacht, leeftijdsgroep, burgerlijke staat en gemeentegroep naar urbanisatiegraad, 1971	84
AANHANGSELS	
I. Opzet en uitvoering van de eigenlijke telling	85
II. Vraagstelling en toelichting omtrent geslacht, geboortejahr (leeftijd) en burgerlijke staat	93
III. Age-score-test (Myers' index)	94
IV. Uitgebreide technische toelichting bij de steekproef-uitkomsten	98
V. Vergelijking van enkele beschikbare integrale uitkomsten en steekproefuitkomsten naar geslacht, leeftijdsgroep en burgerlijke staat, alsmede per provincie	105
VI. Vergelijking van enkele beschikbare volkstellingsuitkomsten met resultaten verkregen via bevolkingsadministratieve berekeningen	106
VII. Overzicht van beschikbare tabellen	109

*) De gegevens voor 1971 zijn gebaseerd op de steekproef 1 op 10 (x10).

C O N T E N T S	Page
PREFACE	3
TECHNICAL EXPLANATION	
Chapter 1. General remarks	10
Chapter 2. Explanation of terms	11
Chapter 3. Comparability with other statistics	17
Chapter 4. Presentation of the results	19
MAIN RESULTS	
Chapter 1. Introduction	20
Chapter 2. Age distribution of the Netherlands	22
2.1. The situation in 1971	22
2.2. Historical review	25
2.2.1. Keyfigures	25
2.2.2. Age and sex	28
2.2.3. Marital status, age and sex	34
Chapter 3. Age distribution by regional and categoral groups of municipalities	51
3.1. Provinces and four large municipalities	51
3.2. Groups of municipalities according to number of inhabitants	59
3.3. Groups of municipalities according to degree of urbanization	64
TEXT-TABLES **)	
1. Population by sex, age group and marital status at the census of 1971	23
2. Population by month of birth and mean number of birthdays per day at the census of 1971	24
3. Population, population growth, population density, sex ratio, mean age, demographic burden, percentage married men and women, and child-woman ratio at the censuses of 1829-1971	26
4. Number of live-born children per period of birth and number of surviving persons from the generations born in the periods 1840-1849 up until 1960-1969, and 1970-1971 at the censuses of 1849-1971 *)	29
5. Population by age group and by sex at the censuses of 1829-1971	31
6. Sex ratio of the population by period of birth *) and by age group at the censuses of 1829-1971	35
7. Population by marital status and sex at the censuses of 1829-1971	36
8. Sex ratio of the population by marital status at the censuses of 1829-1971	37
9. Population by sex, age group and marital status at the censuses of 1859, 1899, 1947, 1960 and 1971	43
10. Sex ratio of the population by marital status and age group at the censuses of 1859, 1899, 1947, 1960 and 1971	44
11. Mean age in years of the population by marital status and sex at the censuses of 1859-1971	44
12. Population by marital status and sex at the censuses of 1859, 1960 and 1971 in percentages, observed and adjusted	46
13. Cohabiting and non-cohabiting spouses by age group at the censuses of 1960 and 1971 *)	47

*) The figures for 1971 are based on the sample 1 in 10(x10).

**) See also survey d. in Appendix VII.

C O N T E N T S (continued)	Page
14. Population by sex, age group and marital status at the censuses of 1859-1971, index figures	50
15. Population by place of residence at the censuses of 1829-1971	52
16. Some demographic figures concerning the population by sex, age and marital status by place of residence at the censuses of 1960 and 1971	52
17. Number of municipalities and the population by group of municipalities according to number of inhabitants at the censuses of 1947-1971	60
18. Some demographic figures concerning the population by sex, age and marital status by group of municipalities according to number of inhabitants at the census of 1971 *)	60
19. Number of municipalities and the population by group of municipalities according to degree of urbanization at the censuses of 1947-1971	65
20. Some demographic figures concerning the population by sex, age and marital status by group of municipalities according to degree of urbanization at the census of 1971	65
GRAPHS **)	
1. Population by age group and by marital status at the censuses of 1829-1971	27
2. Population by age group in percentages of the total population at the censuses of 1859, 1960 and 1971	27
3. Population by sex and year of birth at the censuses of 1960 and 1971 *)	33
4. Population by sex, period of birth and marital status per 1000 persons at the censuses of 1960 and 1971 *)	38
5. Population by marital status in percentages per age group and sex at the censuses of 1859 and 1971	42
6. Number of non-cohabiting spouses per 100 married persons per age group and sex at the census of 1971 *)	48
7. Number of cohabiting and non-cohabiting spouses in percentages of the total per sex at the census of 1971 *)	48
8. Centres of population at the censuses of 1829-1971	53
9. Population by sex, age group and place of residence per 1000 persons in each place of residence at the census of 1971	56
10. Population by sex, age group and group of municipalities according to number of inhabitants per 1000 persons in each group of municipalities at the census of 1971 *)	62
11. Population by sex, age group and group of municipalities according to degree of urbanization per 1000 persons in each group of municipalities at the census of 1971	66
SUMMARY (English)	68
TABLES **)	
1. Population by sex, age group and marital status, 1960 and 1971	70
2. Population by sex, age and marital status, 1971 *)	71
3. Population by sex, period of birth and marital status, 1960 and 1971 *)	73

*) The figures for 1971 are based on the sample 1 in 10 (x10).

**) See also survey d. in Appendix VII.

C O N T E N T S (end)	Page
4. Population by sex, year of birth and marital status, 1971*) .	74
5. Cohabiting and non-cohabiting spouses by age group, 1971*) ..	76
6. Population by sex, age group and place of residence, 1971 ...	77
7. Population by sex, age group, marital status and place of residence, 1971	78
8. Population by sex, age group and group of municipalities according to number of inhabitants, 1971 *)	81
9. Population by sex, age group, marital status and group of municipalities according to number of inhabitants, 1971 *)...	82
10. Population by sex, age group and group of municipalities according to degree of urbanization, 1971	83
11. Population by sex, age group, marital status and group of municipalities according to degree of urbanization, 1971	84
APPENDICES	
I. Plan and execution of the enumeration	85
II. Questions about sex, year of birth (age) and marital status .	93
III. Age-score-test (Myers' index)	94
IV. Comprehensive technical explanation of the sample results ...	98
V. Comparison between some available integral census figures and sample results for the population by sex, age group and marital status, and by province of residence	105
VI. Comparison between some available census results and figures based on the system of continuous population registration ...	106
VII. Outline of available tables	109

*) The figures for 1971 are based on the sample 1 in 10 (x10).

TECHNISCHE TOELICHTING

HOOFDSTUK 1. ALGEMENE OPMERKINGEN

Evenals bij vorige volkstellingen is ook bij de op 28 februari 1971 gehouden 14e Algemene volkstelling annex woningtelling aan alle getelde personen opgave verzocht van geslacht, geboortedatum (waarvan de leeftijd kan worden afgeleid) en burgerlijke staat. Hoewel de verdeling van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat door het C.B.S. ieder jaar voor de situatie op 1 januari wordt gepubliceerd (berekend aan de hand van de jaarlijks optredende mutaties in de gemeentelijke bevolkingsregisters ten gevolge van geboorte, sterfte, huwelijksluiting en -ontbinding, en migratie), is het toch van betekenis gegevens omtrent geslacht, leeftijd en burgerlijke staat ook bij volkstellingen te verzamelen. Zou dit niet gebeuren, dan zou het immers onmogelijk zijn bij de volkstelling verzamelde gegevens over andere onderwerpen, zoals bijvoorbeeld arbeid, forensisme, onderwijs, kerkelijke gezindte, bestaande huwelijken en huwelijksvruchtbaarheid, uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en/of burgerlijke staat te beschouwen.

Deze publikatie beoogt een overzicht te geven van de samenstelling van de bevolking naar geslacht, leeftijd (geboortejaar), en burgerlijke staat aan de hand van de volkstellingsuitkomsten van 1971, en tevens zal, waar mogelijk, een historisch overzicht worden gegeven vanaf op zijn vroegst 1829. Vanaf dat jaar zijn in Nederland in principe om de tien jaar algemene volkstellingen gehouden. De uitkomsten van de sinds 1829 gehouden volkstellingen hebben in principe steeds betrekking op de "de jure" bevolking, dat wil zeggen de bevolking zoals nadien opgenomen in de Nederlandse (gemeentelijke) bevolkingsregisters. Uitgangspunt daarbij is dat men is opgenomen in die gemeente waar men meestentijds de nachtrust doorbrengt. In afwijking hiervan heeft de telling van 1849 betrekking op de "de facto" bevolking, dat is de bevolking zoals die op het moment van telling werd aangetroffen. De telling van 1859 heeft betrekking gehad op zowel de "de facto" als de "de jure" bevolking. In deze publikatie zijn voor dat jaar de cijfers van deze laatstgenoemde bevolking opgenomen.

De telling van 28 februari 1971 strekte zich dus uit tot alle personen die in de onderscheiden Nederlandse gemeenten hun werkelijke (de jure) woonplaats hadden, zulks ongeacht hun nationaliteit. Inbegrepen zijn derhalve de in Nederland woonachtige niet-Nederlanders met uitzondering van personen die het recht van diplomatieke immuniteit bezitten (waaronder diplomaten) alsmede van hier te lande gestationeerde N.A.V.O.-militairen en hun gezinsleden, voor zover deze de nationaliteit van één der N.A.V.O.-landen bezitten. De in het buitenland woonachtige Nederlanders zijn buiten beschouwing gebleven. Uitdrukkelijk wordt voorts vermeld dat niet-Nederlanders die ten tijde van de volkstelling niet in een persoonsregister voorkwamen - dat zijn onder andere diegenen die illegaal in ons land verbleven - niet zijn geteld. Voor meer uitgebreide informatie over de opzet van de telling alsmede de wijze waarop is geteld, kan worden verwezen naar Aanhangsel I.

De exacte vraagstelling met de toelichting hierop welke voor de verzameling van de gegevens omtrent geslacht, geboortejaar (leeftijd) en burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1947, 1960 en 1971 heeft gediend, is in Aanhangsel II opgenomen.

HOOFDSTUK 2. BEGRIPPEN EN DEFINITIES

Voor een juiste interpretatie van de uitkomsten in de onderhavige publikatie is een nadere omschrijving van de gebruikte begrippen gewenst.

a. Volkstellingsdatum

Alleen in het schematische overzicht van leeftijd en geboortejaar en in staat 3 worden de exacte volkstellingsdata vermeld. Overal elders worden de dag- en maandaanduidingen achterwege gelaten. De genoemde jaartallen refereren echter aan het tijdstip van de in het desbetreffende jaar gehouden volkstelling, tenzij anders is vermeld.

b. Bevolking

Tot de bevolking zijn gerekend alle personen die volgens het Besluit bevolkingsboekhouding in de gemeentelijke persoonsregisters behoren te zijn opgenomen (zie ook Aanhangsel I).

c. Geslachtsverhouding

Onder de geslachtsverhouding wordt steeds verstaan het aantal vrouwen per 1000 mannen.

d. Leeftijd, geboortejaar

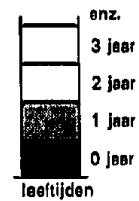
Bij de volkstelling is aan de bevolking gevraagd de geboortemaand en het geboortejaar in te vullen (zie Aanhangsel II). Het C.B.S. leidde uit deze gegevens onder andere de leeftijd op 28 februari 1971 af. De onderscheiding van de bevolking naar leeftijd berust derhalve op het exacte aantal voltooide levensjaren op de teldatum (exacte leeftijd: geboren in maart 1970 t/m februari 1971 is 0 jaar, geboren in maart 1969 t/m februari 1970 is 1 jaar, enz.). Bij voorgaande tellingen is niet altijd een op deze wijze vastgestelde exacte leeftijd gehanteerd. Voor zover echter de tellingen aan het einde van een kalenderjaar hebben plaatsgevonden (naar de situatie op 31 december om 24.00 uur) behoeft voor de vaststelling van de exacte leeftijd slechts gebruik te worden gemaakt van de verkregen informatie over het geboortejaar van de getelde personen. Per 31 december immers behoren alle personen uit een bepaald geboortejaar tot hetzelfde leeftijdjaar. Wanneer echter de telling op een andere datum plaats vindt, moet voor de bepaling van de exacte leeftijd der getelde personen naast informatie over het geboortejaar ook die over de geboortemaand (voor tellingen op de laatste dag van een maand) en de geboortedag (geboortedatum; voor tellingen elders in een maand) beschikbaar zijn. Overlevenden uit een bepaald geboortejaar behoren in een bepaald kalenderjaar immers steeds tot twee leeftijdjaren. Eerst wanneer men weet of de betrokkene in dat kalenderjaar zijn/haar verjaardag al dan niet heeft gevierd, is ook de leeftijd bekend.

Bij de tellingen van 1869 en 1971 is hiermee rekening gehouden. In 1829, 1839, 1849, 1947 en 1960 gebeurde dit niet, en zijn de leeftijden vastgesteld uitgaande van de geboortejaren, met dien verstande dat aan de successieve geboortejaren die leeftijden zijn toegekend welke zouden hebben gegolden per 31 december 1829, 1839, 1849, 1946 respectievelijk 1959 (zie het schematische overzicht van leeftijd en geboortejaar). Dit impliceert dat in de eerste drie der genoemde tellingen het aantal 0-jarigen kleiner is dan het werkelijke aantal op de teldatum (bijvoorbeeld de in 1848 tussen 19 november en 31 december geboren zijn als 1-jarigen geteld), terwijl het aantal 0-jarigen bij de laatste twee genoemde tellingen groter is dan het werkelijke aantal op die teldatum (de in 1946 respectievelijk 1959 tussen 1 januari en 31 mei geboren zijn als 0-jarigen geteld).

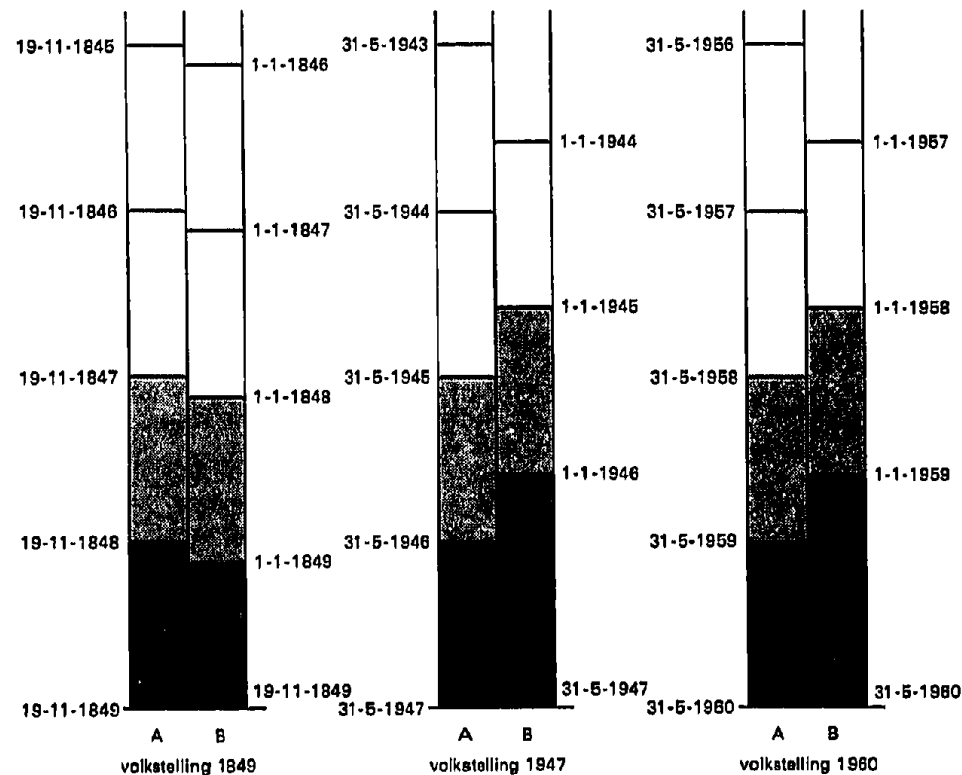
Schematisch overzicht van leeftijd en geboortjaar

volkstellingsdatum	leeftijden gepubliceerd naar de situatie op
16 november 1829	1 januari 1830
18 november 1839	1 januari 1840
19 november 1849	31 december 1849
31 december 1859	31 december 1859
1 december 1869	1 december 1869
31 december 1879	31 december 1879
31 december 1889	31 december 1889

volkstellingsdatum	leeftijden gepubliceerd naar de situatie op
31 december 1899	31 december 1899
31 december 1909	31 december 1909
31 december 1920	31 december 1920
31 december 1930	31 december 1930
31 mei 1947	31 december 1946
31 mei 1960	31 december 1959
28 februari 1971	28 februari 1971

voorbeelden:

A = werkelijk aantal personen van 0, 1, 2, 3 jaar enz. op de volkstellingsdatum

B = aantal personen van 0, 1, 2, 3 jaar enz. op de volkstellingsdatum volgens de statistische bewerking

Omdat er slechts sprake is van een verschuiving, is voor alle overige leeftijdsjaren (behoudens bij een belangrijke afwijkende omvang van twee opeenvolgende geboorteaargangen) het verschil, vooral relatief gezien, gering. Dit laatste geldt nog sterker, indien met leeftijdsgroepen wordt gewerkt, hoewel men ook in dat geval attent moet zijn op de aan deze methode inherente afwijkingen. Deze werkwijze werd destijds echter mede toelaatbaar geacht, omdat de bij de volkstelling verkregen gegevens over de leeftijdsverdeling in de eerste plaats waren bedoeld om, als achtergrondgegeven in verband gebracht met andere bij de telling verzamelde structuurgegevens, te komen tot een beeld van die structuurgegevens voor het tijdstip van de telling. Men moet echter wel rekening houden met het feit dat, wanneer uitsluitend de leeftijd is herleid naar een andere teldatum, er vertekeningen kunnen zijn ontstaan ten aanzien van andere, in de tijd gevoelige gegevens, die niet werden herleid naar de overeenkomstige (andere) teldatum. Wanneer de bij verschillende tellingen verkregen verdelingen van de bevolking naar geboortjaar worden vergeleken, doen zich dergelijke afwijkingen uiteraard niet voor.

e. Gemiddelde leeftijd

De gemiddelde leeftijd is over het algemeen berekend aan de hand van het aantal personen per vijfjarige leeftijdsgroep. Voor 1960 en 1971 werd voor ieder van deze leeftijdsgroepen steeds het gewogen rekenkundig gemiddelde aangehouden dat voor Nederland kon worden berekend via de verdeling van de bevolking naar leeftijdsjaar en geslacht. Voor de gemiddelde leeftijd van iedere vijfjarige leeftijdsgroep voor daaraan voorafgaande tellingen (1829-1947) werd eenvoudigheidshalve steeds het ongewogen gemiddelde gehanteerd. In beide gevallen treedt verlies aan informatie op: in het eerste geval doordat wordt verondersteld dat de gewogen klassegemiddelden voor Nederland geen verschillen opleveren wanneer zou worden gedifferentieerd naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en/of woongebied; in het tweede geval, doordat bovendien wordt geabstraheerd van het gewogen gemiddelde per vijfjarige leeftijdsgroep.

f. Demografische druk

Onder demografische druk wordt verstaan het aantal personen van 0-19 jaar plus het aantal van 65 jaar of ouder per 100 personen van 20-64 jaar:

$$\frac{\text{aantal (0-19)} + \text{(65+)-jarigen}}{\text{aantal 20-64-jarigen}} \times 100.$$

Deze kan worden gesplitst in de demografische druk van jeugdigen $\left(\frac{\text{aantal 0-19-jarigen}}{\text{aantal 20-64-jarigen}} \times 100 \right)$ en die van ouderen $\left(\frac{\text{aantal (65+)-jarigen}}{\text{aantal 20-64-jarigen}} \times 100 \right).$

g. "Child-woman ratio"

De zogenaamde "child-woman ratio" wordt gebruikt om via gegevens omtrent de bevolking naar geslacht en leeftijd een globale indruk te krijgen van het vruchtbaarheidsniveau van die bevolking. Daartoe wordt gebruikt het aantal 0-4-jarige kinderen per 1 000 vrouwen van 15-44 jaar: $\frac{\text{aantal 0-4-jarige kinderen}}{\text{aantal 15-44-jarige vrouwen}} \times 1 000.$

Verondersteld wordt hiermede dat de 0-4-jarigen (op een bepaalde teldatum) de vijf daaraan voorafgaande jaren zijn voortgebracht door de 15-44-jarige vrouwen (op dezelfde teldatum). Daar de ratio niet

kan nuanceren voor de opgetreden sterfte en migratie onder de 0-4-jarigen en de 15-44-jarige vrouwen voorafgaande aan die teldatum, is deze index geen exacte weergave van het vruchtbaarheidsniveau, maar een indicatieve maat daarvoor.

h. Burgerlijke staat

Bij de bepaling van de burgerlijke staat is uitgegaan van de wettelijke status. Dit betekent onder andere dat niet-gehuwd (=ongehuwd + weduwstaat + gescheiden van echt) samenwonende personen naar hun officiële burgerlijke staat zijn ingedeeld. De gescheidenen van tafel en bed zijn eveneens ingedeeld bij hun officiële burgerlijke staat (gehuwd), tenzij anders vermeld. Bij de volkstellingen van 1829, 1839 en 1849 werden de gescheidenen van echt niet afzonderlijk vermeld maar begrepen in de categorie ongehuwd.

i. Al dan niet samenwonende gehuwden

Aan de hand van de antwoorden van de gehuwde vrouw op de vraag naar de plaats in haar gezin en van de antwoorden van de op hetzelfde adres woonachtige gehuwde man(nen) op de vraag naar de plaats in zijn(hun) gezin is vastgesteld of twee met elkaar gehuwde personen al dan niet samenwonen.

j. Regionale indelingen van Nederland

Bij de indeling van de bevolking naar woongebied is in deze publicatie uitgegaan van de verdeling in 11 provincies, terwijl bovendien de grootste vier gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht) nog apart zijn beschouwd. Personen wonende in de Zuidelijke IJsselmeerpolders (Z.IJ.P.) alsmede personen die in het Centrale persoonsregister (C.P.R.) zijn opgenomen, zijn niet altijd apart vermeld maar wel begrepen in de totale bevolking van Nederland.

Het zogenaamde bevolkingszwaartepunt is dat punt waarboven een denkbeeldige platte kaart van Nederland zou balanceren wanneer gewichten van overeenkomstige waarden daarop zo zouden worden geplaatst dat ieder gewicht de lokalisatie van één inwoner op de desbetreffende datum zou voorstellen. Dit (nationale) bevolkingszwaartepunt werd berekend aan de hand van de visueel bepaalde noorderbreedte (NB)- en oosterlengte (OL) coördinaten van het bevolkingszwaartepunt op 28 februari 1971 voor ieder van de afzonderlijke 129 economisch-geografische gebieden 1). Vervolgens werden voor diezelfde datum de provinciale bevolkingszwaartepunten berekend. Deze zijn:

	NB	OL	nabij (gemeente)
Groningen	53°11'38''	6°42'18''	Harkstede (Slochteren)
Friesland	53°08'17''	5°51'32''	Grouw (Idaarderadeel)
Drenthe	52°53'17''	6°37'52''	Elp (Westerbork)
Overijssel *	52°26'31''	6°28'37''	Den Ham (Den Ham)
Gelderland	52°01'30''	5°54'40''	Arnhem (Arnhem)
Utrecht	52°05'49''	5°10'44''	De Bilt (De Bilt)
Noord-Holland	52°25'01''	4°52'30''	Coentunnel (Amsterdam)
Zuid-Holland	51°58'26''	4°27'14''	Rodenrijs (Berkel en Rodenrijs)
Zeeland	51°24'14''	3°46'05''	Borsselle (Borsele)
Noord-Brabant	51°33'25''	5°12'58''	Oisterwijk (Oisterwijk)
Limburg	51°04'37''	5°55'08''	Susteren (Susteren)
Z.IJ.P. *	52°37'48''	5°39'04''	Swifterbant (Z.IJ.P.)

*) De Noordoostpolder is hierbij niet bij Overijssel ingedeeld, maar bij de Zuidelijke IJsselmeerpolders (Z.IJ.P.).

1) Een indeling van de gemeenten van Nederland in 129 naar homogeniteit van de bestaansbronnen uniforme regio's. Zie voor een meer uitvoerig overzicht van deze gebiedsindeling: C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid, jaargang 9, nummer 10 (aflevering oktober 1961), Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1963.

Vervolgens zijn voor de volkstellingen vanaf 1829 steeds deze provinciale coördinaten geconfronteerd met de provinciale inwoneraantallen. Eenvoudigheidshalve is zodoende bij de vaststelling van de nationale bevolkingszwaartepunten voor alle onderscheiden volkstellingen verondersteld dat in de loop der jaren de provinciale bevolkingszwaartepunten ongewijzigd zijn gebleven. Een nauwkeuriger berekening zal echter het verloop van het nationale zwaartepunt vermoedelijk weinig beïnvloeden.

Bij de indeling van de gemeenten naar gemeentegroottegroepen (naar inwonertal) is uitgegaan van het aantal inwoners op de onderscheiden volkstellingsdata. De niet gemeentelijk ingedeelde Zuidelijke IJsselmeerpolders zijn daarbij als (één) gemeente geteld. Het Centrale persoonsregister is niet als gemeente gerekend.

Ten behoeve van een classificatie van gemeenten naar urbanisatiegraad zijn de gemeenten getypeerd naar de mate van verstedelijking. Ter bevordering van de continuïteit zijn bij de herziening van de urbanisatiegraad in 1971 in principe dezelfde statistische criteria aangehouden, zoals gehanteerd bij de typologie van 31 mei 1960 2). De volgende categorieën zijn te onderscheiden:

A. Plattelandsgemeenten, waarin meer dan 20% van de beroepsbevolking in de landbouw werkzaam is:

- < A1: 50,0% of meer agrarische beroepsbevolking,
A2: 40,0% - < 50,0% agrarische beroepsbevolking,
A3: 30,0% - < 40,0% agrarische beroepsbevolking,
A4: 20,0% - < 30,0% agrarische beroepsbevolking;

B. Verstedelijkte plattelandsgemeenten, met minder dan 20% agrarische beroepsbevolking, terwijl de grootste woonkern maximaal 19 999 inwoners bevat en de gemeente geen uitgesproken regionaal verzorgende functie heeft:

- B1: grootste woonkern met minder dan 5 000 inwoners,
B2: grootste woonkern met 5 000 - < 20 000 inwoners,
B3: specifieke forensengemeenten (stadsrandgemeenten, tuinsteden, -dorpen) met minder dan 20% agrarische beroepsbevolking en tenminste 30% woonforensen waarvan meer dan 60% allochtoon is;

C. Gemeenten met een stedelijk karakter

- C1: plattelandstadjes, waarvan de stedelijke woonkern een sterk historisch karakter bezit en 2 000 - < 10 000 inwoners telt,
C2: kleine steden, met een stedelijke woonkern met 10 000 - < 30 000 inwoners,
C3: middelgrote steden, met een stedelijke woonkern met 30 000 - < 50 000 inwoners,
C4: middelgrote steden, met een stedelijke woonkern met 50 000 - < 100 000 inwoners,
C5: grote steden, met een stedelijke woonkern met 100 000 of meer inwoners.

In deze indeling zijn de Zuidelijke IJsselmeerpolders (als één gemeente) opgenomen, het Centrale persoonsregister is niet inbegrepen, doch wel geteld bij de totale bevolking.

k. Bevolkingsdichtheid

De bevolkingsdichtheid geeft steeds het aantal personen per km² land weer.

De landoppervlakte van de onderscheiden regionale eenheden is door middel van planimetrering vastgesteld door de Topografische dienst van het Ministerie van Defensie. Deze landoppervlakte is bepaald door op de totale oppervlakte slechts de grotere oppervlakten gemeentelijk ingedeeld buiten- en binnenwater (zoals meren, plassen, rivieren,

2) "Typologie van de Nederlandse gemeenten naar urbanisatiegraad", 31 mei 1960, Zeist, 1964.

kanalen, havenbekkens) in mindering te brengen. Dit in afwijking van de voor de gemeentelijke bodemgebruiksstatistiek gehanteerde norm, volgens welke bij de bepaling van de landoppervlakte rekening wordt gehouden met alle gemeentelijk ingedeeld buiten- en binnenwater voor zover breder dan 6 meter.

HOOFDSTUK 3. VERGELIJKBAARHEID MET ANDERE STATISTIEKEN

Jaarlijks komt bij het Centraal Bureau voor de Statistiek beschikbaar het "Jaaroverzicht; supplement van de Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid". Daarin zijn per 1 januari van ieder jaar (sinds 1953) gegevens naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat voor de bevolking van Nederland opgenomen. Deze gegevens worden berekend via een administratieve werkwijze, door uitgaande van de naar geboortjaar, geslacht en burgerlijke staat onderscheiden bevolking aan het begin van het jaar de vermeerdering door geboorte en immigratie, respectievelijk de vermindering door sterfte en emigratie gedurende het desbetreffende kalenderjaar in rekening te brengen. Tevens worden daarbij de factoren sterfte en migratie onderscheiden naar burgerlijke staat. Bovendien wordt rekening gehouden met veranderingen in burgerlijke staat als gevolg van huwelijksluiting en huwelijksontbinding.

Sedert 1972 zijn ook per provincie en gemeente, per C.O.R.O.P.-gebied 3), per economisch-geografisch gebied (zie noot 1) alsmede voor gemeentegroepen naar inwonertal en gemeentegroepen naar urbanisatiegraad gegevens inzake geslacht, leeftijd en burgerlijke staat jaarlijks (in gelichtdrukte vorm) beschikbaar. Vanaf 1 januari 1976 zijn deze gegevens bovendien beschikbaar voor elk nodaal gebied 4). Vanaf de volkstelling van 1947 is gewerkt aan de opbouw van het systeem om jaarlijks langs administratieve weg de verdeling naar geslacht, leeftijd en vanaf 1972 ook naar burgerlijke staat voor tal van regionale eenheden te verkrijgen. Zo zijn bij het C.B.S. van 1947 tot en met 1953 voor een jaarlijks steeds groter aantal regionale eenheden, maar vanaf 1954 voor alle provincies, voor alle gemeenten met 20 000 of meer inwoners, alsmede per gemeentegroep naar inwonertal de verdelingen naar geslacht en leeftijdsgroepen beschikbaar, vanaf 1964 tevens voor gemeenten met minder dan 20 000 inwoners en per gemeentegroep naar urbanisatiegraad. Bovendien werd in de loop der jaren steeds meer gestreefd naar een verdeling in leeftijdsjaren in plaats van leeftijdsgroepen. De nadere verdeling naar burgerlijke staat voor deze regionale eenheden dateert van 1972.

Voorts kan worden gewezen op de jaarlijkse C.B.S.-publicatie "Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari" waarin onder andere gegevens zijn opgenomen inzake het aantal inwoners onderverdeeld naar geslacht, en de bevolkingsdichtheid voor elk der gemeenten, stedelijke agglomeraties met 100 000 of meer inwoners, economisch-geografische, nodale en C.O.R.O.P.-gebieden, provincies, landsdelen en de naar inwonertal, respectievelijk urbanisatiegraad onderscheiden groepen van gemeenten.

Ten slotte kan nog worden vermeld dat in 1970 door de Staatsuitgeverij de C.B.S.-publicatie "Bevolking van Nederland naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat 1830-1969" is uitgegeven. Daarin zijn de volgende vier tabellen opgenomen:

- 3) Een indeling van de gemeenten van Nederland in 40 regio's, gebaseerd op het zogenaamde nodale indelingsprincipe (zie noot 4). De indeling kwam tot stand in nauw overleg met de Coördinatie-commissie Regionaal Onderzoeksprogramma (COROP). Zie voor een meer uitvoerig overzicht van deze gebiedsindeling: C.B.S., Regionaal statistisch zakboek 1980, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1980.
- 4) Een indeling van de gemeenten van Nederland in 80 functionele regio's gebaseerd op de ruimtelijke interacties van locaties ten aanzien van wonen, werken, voorzieningen en sociale relaties. Zie voor een meer uitvoerig overzicht van deze gebiedsindeling: C.B.S., Regionaal statistisch zakboek 1980, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1980.

1. Bevolking van Nederland naar geslacht en leeftijd, volkstellingen en 1830-1960,
2. Bevolking van Nederland naar geslacht en leeftijd per 31 december 1900-1969 (administratieve werkwijze),
3. Bevolking van Nederland naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, volkstellingen 1830-1960,
4. Bevolking van Nederland naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat per 31 december 1947-1969 (administratieve werkwijze).

De jaarlijks bij het C.B.S. langs administratieve weg berekende verdelingen van de bevolking naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en woongemeente vertonen over het algemeen, wanneer zij worden berekend voor de situatie op een volkstellingsdatum, enige afwijkingen in vergelijking met de bij die volkstelling vastgestelde verdelingen. Daarom vonden na de onderscheiden volkstellingen steeds controles van de bevolkingsregisters plaats. De afwijkingen waren echter, zeker relatief gezien, gering. De gelijktijdig met de volkstelling van 1971 gehouden controle van de gemeentelijke bevolkingsregisters zijn evenwel niet in de volkstellingsuitkomsten verwerkt (zie ook de Aanhangsels I en VI). Bij vergelijking van volkstellingsuitkomsten met administratief berekende gegevens dient men derhalve met hieruit voortvloeiende (meestal geringe) oneffenheden rekening te houden.

HOOFDSTUK 4. PRESENTATIE VAN DE UITKOMSTEN

Met het oog op de plicht tot geheimhouding van individuele gegevens zijn de verkregen cijfers omgewerkt tot 5-tallen. Deze omwerking heeft als volgt plaatsgevonden:

- de getallen 0, 1 en 2 zijn in de tabellen vervangen door twee punten;
- de getallen 3, 4, 5, 6 en 7 zijn vervangen door het getal 5;
- de getallen 8, 9, 10, 11 en 12 zijn vervangen door het getal 10 enz.

Ook voor hogere getallen is dit afrondingssysteem in de tabellen consequent toegepast om te voorkomen dat door vergelijking met andere getallen individuele gegevens zouden kunnen worden afgeleid. Bij het samenstellen van uitkomsten van onderdelen tot subtotalen en totalen zijn uiteraard de werkelijke aantallen per onderdeel genomen en niet de 5-tallen. Wel zijn vanzelfsprekend de aldus verkregen subtotalen en totalen weer omgewerkt tot 5-tallen. De onnauwkeurigheden die hiermede zijn geïntroduceerd zijn vanuit statistisch oogpunt gezien niet van betekenis.

De naast de absolute aantallen gegeven verhoudingscijfers zijn vastgesteld op basis van de werkelijke (niet tot 5-tallen omgewerkte) aantallen. Voor getallen kleiner dan 3 zijn de verhoudingscijfers vervangen door twee punten om te voorkomen dat aan de hand daarvan individuele gegevens zouden kunnen worden afgeleid.

VOORNAAMSTE UITKOMSTEN

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

De belangrijkste resultaten van de 14e Algemene volkstelling annex woningtelling van 28 februari 1971 inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat zullen per gebiedsindeling worden gezien. In hoofdstuk 2 komen de gegevens voor Nederland als geheel aan de orde, terwijl hoofdstuk 3 een aantal regionale gegevens belicht, te weten per woongebied (provincies en de vier grote gemeenten), en vervolgens gegevens voor een tweetal categorale groepen van gemeenten, te weten per gemeentegroep naar inwonertal en ten slotte per gemeentegroep naar urbanisatiegraad. Steeds wordt de situatie in 1971 beschreven, alsmede voor zover mogelijk een historisch overzicht gegeven vanaf 1829.

Alvorens over te gaan tot de presentatie en beschouwing van de uitkomsten dienen allereerst een aantal opmerkingen te worden gemaakt. De eerste opmerking hangt samen met de methodiek waarmee in de loop der jaren volkstellingsgegevens bij de bevolking in Nederland zijn verzameld. Steeds werd gebruik gemaakt van vraagformulieren welke door de te tellen personen dienden te worden ingevuld. Men kan zich in dit kader afvragen tot in hoeverre de bevolking bij al die volkstellingen steeds over voldoende kennis beschikte om de gestelde vragen inderdaad te beantwoorden. Voor wat betreft de variabele geboortetejaar kan enig licht op deze problematiek worden geworpen aan de hand van de zogenaamde "age-score-test" (Myers' index) 5).

Myers ontwikkelde de index om na te gaan of bepaalde cijfers uit de reeks 0 t/m 9 een zekere voorkeur genieten (procentuele verdeling van de bevolking naar laatste cijfer van de leeftijd). Met name in die landen waar weinig demografische gegevens worden geregistreerd en waar een groot deel van de bevolking analfabeet is, kan bij de vraag naar leeftijd veelal worden geconstateerd dat er (bewust of onbewust) voorkeuren bestaan voor het noemen van leeftijden die eindigen op 0 of 5. In Nederland werd bij de verschillende volkstellingen echter niet naar de leeftijd maar naar het geboortetejaar gevraagd.

De indices worden beïnvloed door de jaarlijks wisselende aantallen geboren en de in de loop der jaren gewijzigde intensiteit van de zuigelingensterfte, alsmede van de (vermoedelijk geringe, maar wel complexe) invloed van de sterfte op latere leeftijd en van de buitenlandse migratie. Hierdoor krijgt de index, zolang niet van een stationaire bevolking sprake is, een enigszins moeilijk te interpreteren karakter 6). In Aanhangsel III worden de Myers' indices voor de Nederlandse volkstellingen weergegeven, terwijl ter illustratie die van de Venezolaanse volkstelling van 1936 zijn vermeld. Juist die vergelijking met Venezuela maakt duidelijk dat conclusies over de mogelijke leemtes in de kennis van de bevolking van Nederland voor wat betreft het geboortetejaar geenszins gerechtvaardigd zijn.

De volgende opmerking betreft de omstandigheid dat de cijfermatige resultaten van 1971, die in de navolgende hoofdstukken worden behandeld, deels integraal van aard zijn (dat wil zeggen dat ze tot stand zijn gekomen na bewerking van de gegevens van alle getelde personen), en deels - om efficiency redenen - gebaseerd op een steekproefbewerking. Dit impliceert dat deze laatste gegevens een onnauwkeurigheidsmarge bezitten waarmee bij de interpretatie terdege rekening

5) R.J. Myers, "Errors and bias in the reporting of ages in census data". Transaction of the Actuarial Society of America, volume 41, p.395, October 1940.

6) Een stationaire bevolking is een voor migratie gesloten bevolking, welke wordt gekenmerkt door een constant bruto geboortecijfer dat gelijk is aan het (eveneens constante) bruto sterftcijfer. Indien tevens migratie een rol speelt, zijn de migratiesaldi per leeftijdsjaar nul.

moet worden gehouden. Voor de grootte van de steekproef en de wijze waarop deze is getrokken, alsmede voor de mate van onnauwkeurigheid welke hierdoor is geïntroduceerd, kan worden verwezen naar Aanhangsel IV. In Aanhangsel V worden een aantal (beschikbare en vergelijkbare) integrale en steekproefuitkomsten naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat met elkaar geconfronteerd.

Voorts moet worden opgemerkt dat 2,3% van de totale bevolking, waaronder 18,6% van de niet-Nederlanders, bij de telling niet thuis is getroffen dan wel expliciet heeft geweigerd aan de telling mee te werken. Voor zover gegevens van de betrokkenen aan de bevolkingsadministraties waren te ontleen, zijn deze bij de gemeenten opgevraagd en in de resultaten verwerkt. Voor gegevens die niet aan de bevolkingsadministratie konden worden ontleend, zijn de betrokkenen in de resultaten verwerkt in de posten "onbekend". De onderwerpen die in de onderhavige publikatie worden belicht, konden alle via de gemeentelijke bevolkingsadministratie worden achterhaald, zodat de post "onbekend" achterwege bleef. Voor gedetailleerde informatie over de omvang en samenstelling van de administratieve telling wordt verwezen naar Aanhangsel I.

Ook kan worden opgemerkt dat, zoals in hoofdstuk 3 van de technische toelichting is genoemd, het inwonertal en de verdeling van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat niet alleen bij volkstellingen worden vastgesteld, maar eveneens via een administratieve berekeningswijze. In Aanhangsel VI wordt aandacht besteed aan de overeenkomsten en afwijkingen die zijn te constateren wanneer beide bronnen met elkaar worden vergeleken.

Voor alle volledigheid wordt ten slotte opgemerkt dat Aanhangsel VII een overzicht van alle bij de volkstelling van 1971 beschikbare tabellen inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat bevat.

HOOFDSTUK 2. LEEFTIJDOPBOUW VAN NEDERLAND

2.1. De situatie in 1971

Aan de hand van staat 1 is te zien dat de totale bevolking van Nederland op 28 februari 1971 13 060 115 personen bedroeg, waarvan 6 516 675 mannen (49,9%) en 6 543 440 vrouwen (50,1%). Hiermee is dan een geslachtsverhouding van 1 004 te berekenen. Gemiddeld was de bevolking 32,6 jaar oud, de mannen 31,7 en de vrouwen 33,5.

Jonger dan 20 jaar waren 4 665 165 personen (35,7% van de bevolking), waarvan 2 389 215 mannen (36,7% van de mannelijke bevolking) en 2 275 945 vrouwen (34,8% van de vrouwelijke bevolking). De bevolking van 65 jaar of ouder omvatte 1 339 695 personen (10,3% van de bevolking) waarvan 587 590 mannen (9,0% van de mannen) en 752 100 vrouwen (11,5% van de vrouwen). Per 1 000 mannen van 0-19 jaar waren er dan 953 vrouwen van 0-19 jaar, per 1 000 mannen van 65 jaar of ouder waren er 1 280 vrouwen van 65 jaar of ouder.

De zogenaamde produktieve leeftijdsgroep, te weten die van 20-64 jaar, telde 7 055 255 personen (54,0% van de bevolking), verdeeld over 3 539 870 mannen (54,3% van de mannen) en 3 515 395 vrouwen (53,7% van de vrouwen). Per 1 000 mannen van 20-64 jaar zijn 993 vrouwen in diezelfde leeftijdsklasse geteld.

Te constateren valt dat niet in alle leeftijdsklassen dezelfde geslachtsverhouding geldt. In de jongste leeftijdsklasse (0-4 jaar) zijn per 1 000 jongens 953 meisjes aanwezig. Deze verhouding blijft gedurende enige opeenvolgende leeftijdsgroepen gehandhaafd, bereikt in de leeftijdsgroep 25-29 jaar het laagste punt (namelijk 923, onder invloed van de komst van buitenlandse mannelijke arbeidskrachten naar ons land in de jaren zestig), en stijgt vervolgens tot 1 383 in de hoogste leeftijdsgroep. Dit laatste houdt onder meer verband met de gemiddelde leeftijd bij overlijden welke voor mannen lager ligt dan voor vrouwen.

De verdeling naar burgerlijke staat laat zien dat 6 081 650 personen (46,6% van de totale bevolking) ongehuwd waren, waarvan 3 195 630 mannen (49,0% van de mannen) en 2 886 020 vrouwen (44,1% der vrouwen). Gehuwd waren 6 242 815 personen (47,8% van de totale bevolking), maar daarvan waren er 29 705 gescheiden van tafel en bed. Van alle mannen waren er 3 138 580 gehuwd (48,2%), van alle vrouwen 3 104 235 (47,4%). Dat het aantal gehuwde mannen van het aantal gehuwde vrouwen verschilt, hangt samen met het feit dat niet alle met elkaar gehuwden samenwonen. Voor Nederlanders kan bij voorbeeld gelden dat één van beide partners beroepsactiviteiten in het buitenland uitoefent, voor niet-Nederlanders geldt in het algemeen juist dat die activiteiten in Nederland plaatsvinden, terwijl de overige gezinsleden in Nederland respectievelijk niet in Nederland wonen.

Ruim 109 800 personen gaven aan gescheiden van echt te zijn. Dat is 0,8% van de totale bevolking. Van hen zijn 40 090 man (0,6% der mannen) en 69 775 vrouw (1,1% der vrouwen). In weduwstaat bevonden zich 625 785 personen (4,8% der totale bevolking), waarvan 142 380 mannen (2,2% der mannen) en 483 405 vrouwen (7,4% der vrouwen).

De verdeling naar burgerlijke staat hangt gedeeltelijk samen met de leeftijdsopbouw. Men wordt nu eenmaal als ongehuwde geboren en kan eerst, afhankelijk van de wettelijk geregelde minimum leeftijd bij huwelijksluiting op zijn vroegst bij het bereiken van die leeftijd van burgerlijke staat veranderen (in Nederland in 1971 voor mannen 18, en voor vrouwen 16 jaar). In staat 1 is ten slotte dan ook te zien dat het merendeel (ruim 76%) der ongehuwden 0-19 jaar oud is (voor mannen ruim 74%, voor vrouwen ruim 78%). Van de gehuwden zijn de meesten 20-64 jaar (ruim 87%, voor mannen ruim 86%, voor vrouwen bijna 89%). Het grootste deel der gehuwd geweest zijnde personen is ten minste 65 jaar (ruim 62%, mannen ruim 65%, vrouwen ruim 61%). Andersom geldt dat van alle 0-19-jarigen het merendeel ongehuwd is (ruim 99%, voor mannen idem, voor vrouwen vrijwel 99%), van alle 20-64-jarigen de meesten gehuwd (ruim 77%, voor mannen ruim 76%,

Staat 1. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat bij de volkstelling van 1971

Leeftijd	Mannen		Vrouwen		Totaal		Geslachtsverhouding
	x 1000	% 1)	x 1000	% 1)	x 1000	% 1)	
0 - 4 jaar	604,8	4,6	576,4	4,4	1 181,3	9,0	953
5 - 9 jaar	621,8	4,8	591,9	4,5	1 213,7	9,3	952
10 - 14 jaar	594,5	4,6	566,4	4,3	1 161,0	8,9	953
15 - 19 jaar	568,0	4,3	541,2	4,1	1 109,3	8,5	953
20 - 24 jaar	605,6	4,6	573,7	4,4	1 179,3	9,0	947
25 - 29 jaar	479,9	3,7	443,0	3,4	923,0	7,1	923
30 - 34 jaar	424,6	3,3	392,4	3,0	817,0	6,3	924
35 - 39 jaar	394,5	3,0	376,5	2,9	771,0	5,9	954
40 - 44 jaar	378,3	2,9	378,0	2,9	756,3	5,8	999
45 - 49 jaar	367,2	2,8	383,2	2,9	750,4	5,7	1 044
50 - 54 jaar	322,4	2,5	339,1	2,6	661,5	5,1	1 052
55 - 59 jaar	301,1	2,3	326,5	2,5	627,6	4,8	1 085
60 - 64 jaar	266,2	2,0	303,1	2,3	569,4	4,4	1 139
65 - 69 jaar	219,7	1,7	264,9	2,0	484,6	3,7	1 205
70 - 74 jaar	161,2	1,2	208,4	1,6	369,7	2,8	1 293
75 - 79 jaar	109,3	0,8	146,6	1,1	255,9	2,0	1 342
80 - 84 jaar	62,1	0,5	83,4	0,6	145,5	1,1	1 342
85 jaar of ouder	35,3	0,3	48,8	0,4	84,0	0,6	1 383
0 - 19 jaar	2 389,2	18,2	2 275,9	17,4	4 665,2	35,7	953
20 - 64 jaar	3 539,9	27,0	3 515,4	26,9	7 055,3	54,0	993
65 jaar of ouder	587,6	4,5	752,1	5,8	1 339,7	10,3	1 280
Burgerlijke staat							
Ongehuwd	3 195,6	24,5	2 886,0	22,1	6 081,7	46,6	903
Gehuwd	3 138,6	24,0	3 104,2	23,8	6 242,8	47,8	989
w.o. gescheiden							
van tafel en bed	14,3	0,1	15,5	0,1	29,7	0,2	1 084
Widuwstaat	142,4	1,1	483,4	3,7	625,8	4,8	3 395
Gescheiden van echt	40,1	0,3	69,8	0,5	109,9	0,8	1 740
Burgerlijke staat en leeftijd							
Ongehuwd							
0 - 19 jaar	2 385,4	18,3	2 250,6	17,2	4 636,0	35,5	943
20 - 64 jaar	767,6	5,9	541,6	4,1	1 309,2	10,0	706
65 jaar of ouder	42,6	0,3	93,8	0,7	136,4	1,0	2 200
Gehuwd							
0 - 19 jaar	3,7	0,0	25,0	0,2	28,7	0,2	6 753
20 - 64 jaar	2 708,7	20,7	2 759,8	21,1	5 468,5	41,9	1 019
65 jaar of ouder	426,2	3,3	319,4	2,4	745,6	5,7	750
Gehuwd geweest							
0 - 19 jaar	0,1	0,0	0,3	0,0	0,4	0,0	3 579
20 - 64 jaar	63,6	0,5	213,9	1,6	277,5	2,1	3 365
65 jaar of ouder	118,8	0,9	338,9	2,6	457,7	3,5	2 853
Totaal	6 516,7	49,9	6 543,4	50,1	13 060,1	100	1 004

1) Percentage van de totale bevolking (= 13 060 115 personen).

voor vrouwen ruim 78%), en van allen die de 65e verjaardag achter de rug hebben is het grootste deel eveneens gehuwd (bijna 56%). Voor deze laatste categorie bestaat echter een verschil voor mannen en vrouwen. Van de mannen van 65 jaar of ouder is ruim 72% gehuwd, van de vrouwen in die leeftijdscategorie is ruim 45% gehuwd geweest, en is ruim 42% gehuwd.

In de navolgende paragrafen zal uitvoerig worden stilgestaan bij de "demografische verklaringen" van deze aantallen en percentages, voor zover de ontwikkelingen van geboorte, sterfte, migratie, huwelijksluiting en huwelijksontbinding, beschreven door middel van de momentopnamen van de onderscheiden volkstellingen, zo'n verklaring mogelijk maken.

Alvorens echter deze paragraaf af te sluiten wordt nog een overzicht gegeven van de bevolking van Nederland naar geboortemaand. Aan de hand van deze cijfers kan men een indruk krijgen van de verdeling der verjaardagen in Nederland (staat 2). Absoluut gezien vonden de meeste verjaardagen in maart plaats, gevolgd door mei en januari. De minste mensen verjaarden in november. Bij de verdeling van de absolute aantallen is uiteraard het patroon van het wisselend aantal dagen per maand herkenbaar, hoewel bij voorbeeld februari (met gemiddeld 28,242 dagen) meer verjaardagen kent dan december (met 31 dagen). Maart scoort het hoogste aantal verjaardagen, en februari hoger dan december terwijl het aantal levendgeborenen in februari 1971 (18 004) lager lag dan dat van december 1970 (19 187) 7).

Staat 2. Bevolking naar geboortemaand en gemiddeld aantal verjaardagen per dag volgens de volkstelling van 1971

Geboortemaand	Bevolking		Verjaardagen per dag	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Januari	1 109,1	8,5	35,8	8,3
Februari	1 066,9	8,2	37,8	8,8
Maart	1 163,9	8,9	37,5	8,7
April	1 108,6	8,5	37,0	8,6
Mei	1 135,6	8,7	36,6	8,5
Juni	1 061,9	8,1	35,4	8,2
Juli	1 091,6	8,4	35,2	8,2
Augustus	1 098,9	8,4	35,4	8,3
September	1 088,0	8,3	36,3	8,4
Oktober	1 066,3	8,2	34,4	8,0
November	1 011,7	7,7	33,7	7,9
December	1 057,6	8,1	34,1	7,9
Totaal	13 060,1	100	35,8	100 1)

1) Gebaseerd op de sommatie van de twaalf maandelijkse gemiddelde aantallen verjaardagen per dag (429 400).

Uitgaande van het aantal dagen per maand is tevens na te gaan in welke maand, relatief gezien, de meeste verjaardagen vallen. Daar het kalenderjaar gemiddeld 365,242 dagen telt, kan worden berekend dat in Nederland in 1971 gemiddeld per dag 35 757 personen hun verjaardag vieren. Het relatieve verloop, waarbij de absolute cijfers dus zijn gecorrigeerd naar het aantal dagen per maand, levert een

7) Zie voor het maandelijks aantal levendgeborenen: C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1953 e.v. De aantallen voor eind 1970 en begin 1971 staan vermeld onder andere in jaargang 20, nr. 3 (aflevering maart 1972).

beeld op waarin in 1971 februari per dag de meeste verjaardagen kent, gevolgd door maart, april, mei en september. De minste verjaardagen vinden volgens deze indeling plaats in november en december. Voorts is in het verloop van de aantallen het seizoenpatroon waarneembaar dat tevens uit de geboortestatistiek blijkt: de aantallen levendgeborenen per dag in de maanden februari tot en met september liggen over het algemeen boven het daggemiddelde op jaarbasis, die in de andere maanden daaronder.

2.2. Historisch overzicht

2.2.1. Kerncijfers

Onder invloed van wisselende aantallen geborenen en overledenen kent de wereld een steeds veranderend aantal inwoners. In een specifiek land wordt dat aantal inwoners bovendien nog beïnvloed door het saldo van de buitenlandse migratie. Het inwonertal van Nederland is in de periode 1830-1971 (waarover betrouwbare gegevens omtrent het inwonertal beschikbaar zijn, en waarin de grenzen met de omringende landen geen wijzigingen van grote betekenis hebben ondergaan) toegenomen van ruim 2 miljoen tot meer dan 13 miljoen. Voor medio 1971 maakten de Verenigde Naties een schatting van 3706 miljoen inwoners op aarde: in Nederland woont daarvan dan 0,29% 8).

In staat 3 en grafiek 1 wordt een samenvattend overzicht gegeven van de ontwikkelingen van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat welke zich in Nederland vanaf 1830 hebben voorgedaan. Onder vermelding van de exacte volkstellingsdata wordt allereerst de bevolkingsomvang aangegeven. In de ruim 141 sindsdien verlopen jaren is die bevolking vervijfvoudigd. De gemiddelde jaarlijkse procentuele toename geeft evenwel aan dat het groeitempo nogal wat fluctuaties heeft gekend: het traagst was de groei tussen 1840 en 1849, het snelst tussen 1920 en 1930.

Dat met de toename van het inwonertal ook de bevolkingsdichtheid is veranderd, zal geen verbazing wekken. Bij gelijkblijvend oppervlak resulteert een toename van de bevolking in Nederland met 1 miljoen personen immers in een toename van de bevolkingsdichtheid van circa 30 personen per km² land. In de loop der jaren heeft het totale grondgebied echter wel enige verandering ondergaan (indijking, drooglegging, afspoeling, etc.): in 1830 werd 32 589 km² land gemeten, in 1971 34 327 km².

Wordt de bevolking onderscheiden naar geslacht dan blijkt dat met de groei van de bevolking in de periode 1830-1971 het vrouwenoverschot is afgenomen. Telde Nederland aan het begin van die periode 1 045 vrouwen per 1 000 mannen, in 1971 waren dat er nog maar 1 004.

Voorts staan in staat 3 de gemiddelde leeftijden vermeld: alle inwoners van Nederland waren in 1830 te zamen gemiddeld 27,2 jaar oud, in 1971 komt dit gemiddelde ruim 5 jaar hoger uit. In de beschouwde 141 jaar is deze verandering evenwel niet continu verlopen: eerst na 1909 begint de stijging zich af te tekenen.

In de demografische druk komt het saldo van een aantal achterliggende ontwikkelingen tot uitdrukking. De verhouding tussen het aantal 0-19-jarigen en 20-64-jarigen in de periode 1830-1971 laat een wisselend beeld zien met een hoogste waarde van 90,5 jongeren per 100 20-64-jarigen (1889) en een laagste waarde van 66,1 (1971); de verhouding tussen het aantal 65-plussers en 20-64-jarigen bestaat van 1830-1930 uit een reeks schommelende waarden, daarna echter is een duidelijk stijgende tendens waar te nemen.

Ook de percentages gehuwde mannen en vrouwen zijn niet steeds dezelfde geweest. Terwijl tegenwoordig bijna de helft van alle mannen en vrouwen zich in gehuwde staat bevinden, was dit in 1830 voor circa één derde van hen het geval. Evenals bij de gemiddelde leeftijd is sprake van een opvallende verandering van de percentages vanaf 1909.

8) United Nations, Demographic Yearbook, New York 1975.

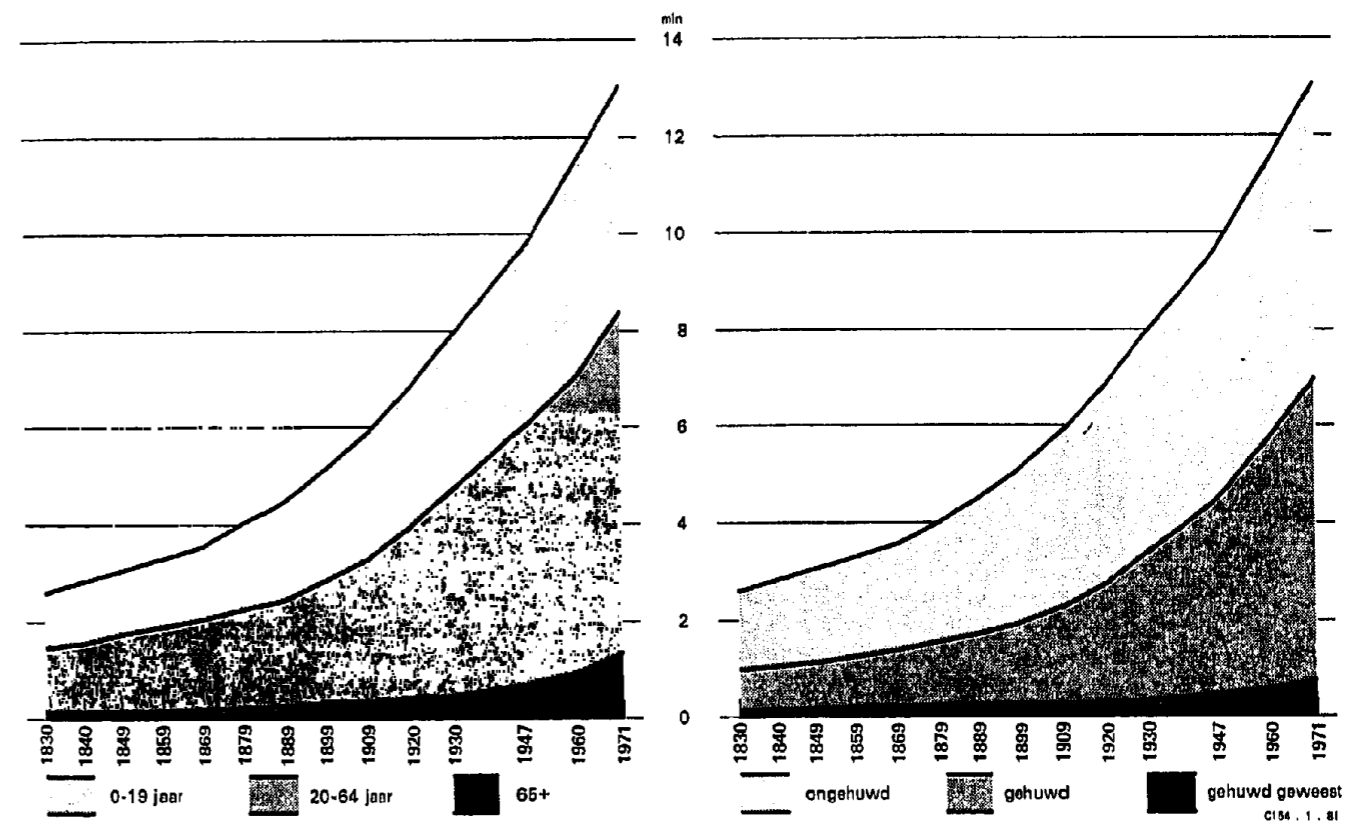
Staat 3. Bevolking, bevolkingsgroei, bevolkingsdichtheid, geslachtsverhouding, gemiddelde leeftijd, demografische druk, percentage gehuwde mannen en vrouwen en child-woman ratio bij de volkstellingen van 1829-1971

Volkstellingdatum	Bevolking	Bevolkingsgroei			Bevolkingsdichtheid	Geslachtsverhouding	Gemiddelde leeftijd in jaren	Demografische druk				Child-woman ratio	
		absoloute toename sinds de voorafgaande volkstelling	gemiddelde jaarlijkse toename sinds de voorafgaande volkstelling 1)	1829 = 100				jeugdigen	ouderen	totaal	Aandeel gehuwde mannen		Aandeel gehuwde vrouwen
		x 1 000	%				%	%	%	%	%	%	%
16-11-1829 2)	2 613 298			100	80,2	1 045	27,2	88,3	10,6	98,9	32,0	30,7	590
18-11-1839 2)	2 860 559	247,3	0,91	109	87,8	1 042	27,1	88,5	10,3	98,8	31,8	30,5	600
19-11-1849	3 056 879	196,3	0,67	117	93,8	1 040	27,6	81,1	8,9	90,0	31,1	30,0	487
31-12-1859	3 309 128	252,2	0,79	127	100,8	1 031	27,8	79,6	9,2	88,8	32,1	31,1	516
1-12-1869	3 579 529	270,4	0,80	137	108,9	1 029	28,0	82,0	10,6	92,6	33,5	32,5	580
31-12-1879	4 012 693	433,2	1,14	154	121,6	1 023	27,6	88,0	10,8	98,8	33,9	33,2	636
31-12-1889	4 511 415	498,7	1,18	173	138,6	1 024	27,6	90,5	12,2	102,7	33,2	32,4	615
31-12-1899	5 104 137	592,7	1,24	195	154,3	1 025	27,6	89,3	12,1	101,4	33,3	32,5	589
31-12-1909	5 858 175	754,0	1,39	224	179,7	1 021	27,6	88,3	12,3	100,6	34,2	33,6	562
31-12-1920	6 865 314	1 007,1	1,45	263	210,6	1 013	28,2	82,0	11,4	93,4	36,0	35,6	494
31-12-1930	7 935 565	1 070,3	1,46	304	243,7	1 013	29,1	74,4	11,5	85,9	38,5	38,1	452
31- 5-1947	9 625 499	1 689,9	1,18	368	297,7	1 009	30,7	68,4	12,9	81,3	41,7	41,5	534
31- 5-1960	11 461 964	1 836,5	1,35	439	341,0	1 008	31,3	73,2	16,4	89,6	44,8	44,5	537
28- 2-1971	13 060 115	1 598,2	1,22	500	380,5	1 004	32,6	66,1	19,0	85,1	48,2	47,4	437

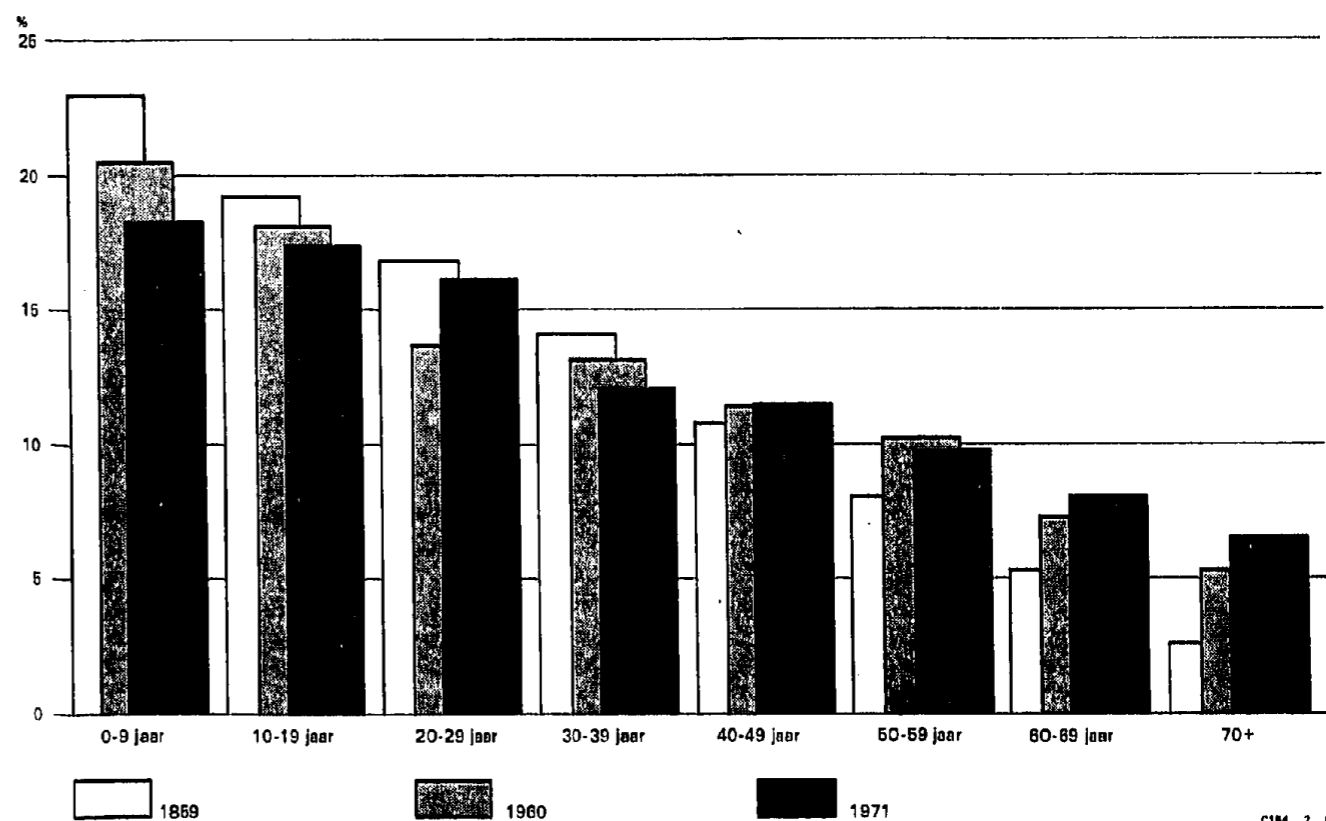
1) Berekend met behulp van de formule $\frac{P_2}{P_1} = (1+r)^n$ waarin P_1 de bevolkingsomvang bij een volkstelling is, P_2 de bevolkingsomvang bij de eerstvolgende telling, $r(x100)$ de gemiddelde jaarlijkse procentuele toename, en n het exacte aantal jaren tussen beide beschouwde tellingen.

2) De gegevens welke de volkstellingen van 16 november 1829 en 18 november 1839 hebben opgeleverd zijn voorheen gepubliceerd naar de situatie per 1 januari 1830 respectievelijk 1 januari 1840.

1. Bevolking naar leeftijd respectievelijk burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1829-1971

2. Bevolking naar leeftijd in procenten van de totale bevolking bij de volkstellingen van 1859, 1960 en 1971

tot, in 1971, 28,4 jaar; deze mediane leeftijd geeft het midden van de verdeling aan, zodat de aanduiding kan worden vertaald in de uitpraak: de helft van de bevolking was in 1830 jonger dan 23,5 jaar, en de helft 23,5 jaar of ouder. In 1960 was de helft van de bevolking jonger dan 28,3 jaar, in 1971 jonger dan 28,7 jaar. Dat de gemiddelde leeftijd een andere waarde oplevert dan de mediane is gelegen in het feit dat zij niet dezelfde informatie geven: de mediaan geeft, zoals gezegd, de positie aan van het punt waaronder en -boven evenveel waarnemingen vallen, het gemiddelde geeft het zwaartepunt van de verdeling. Deze laatste wordt dus beïnvloed door het feit dat elke waarneming niet even zwaar telt. Indien aan één kant een paar extreme waarden optreden, wordt het gemiddelde sterker naar die kant getrokken dan de mediaan.

In grafiek 3 zijn de aantallen personen naar geslacht en geboortjaar, weergegeven in zogenaamde bevolkingspiramiden. Per balk zijn de "overeenkomstige" gegevens voor 1960 en 1971 getekent. De gegevens voor 1971 zijn gebaseerd op de steekproef 1 op 10 (x 10). Bij grafiek 3 moet het volgende voor ogen worden gehouden: wanneer men de leeftijdsopbouw van 1960 met die van 1971 vergelijkt, wordt geboortjaar 1970 (volgens de volkstelling van 1971) vergeleken met geboortjaar 1959 (volgens de volkstelling van 1960), geboortjaar 1969 (telling 1971) met geboortjaar 1958 (telling 1960), enz. Voor een vergelijking van de leeftijd betekent een en ander dat de personen volgens de verdeling van de volkstelling van 31 mei 1960 steeds drie maanden ouder zijn dan die volgens de verdeling van de volkstelling van 28 februari 1971.

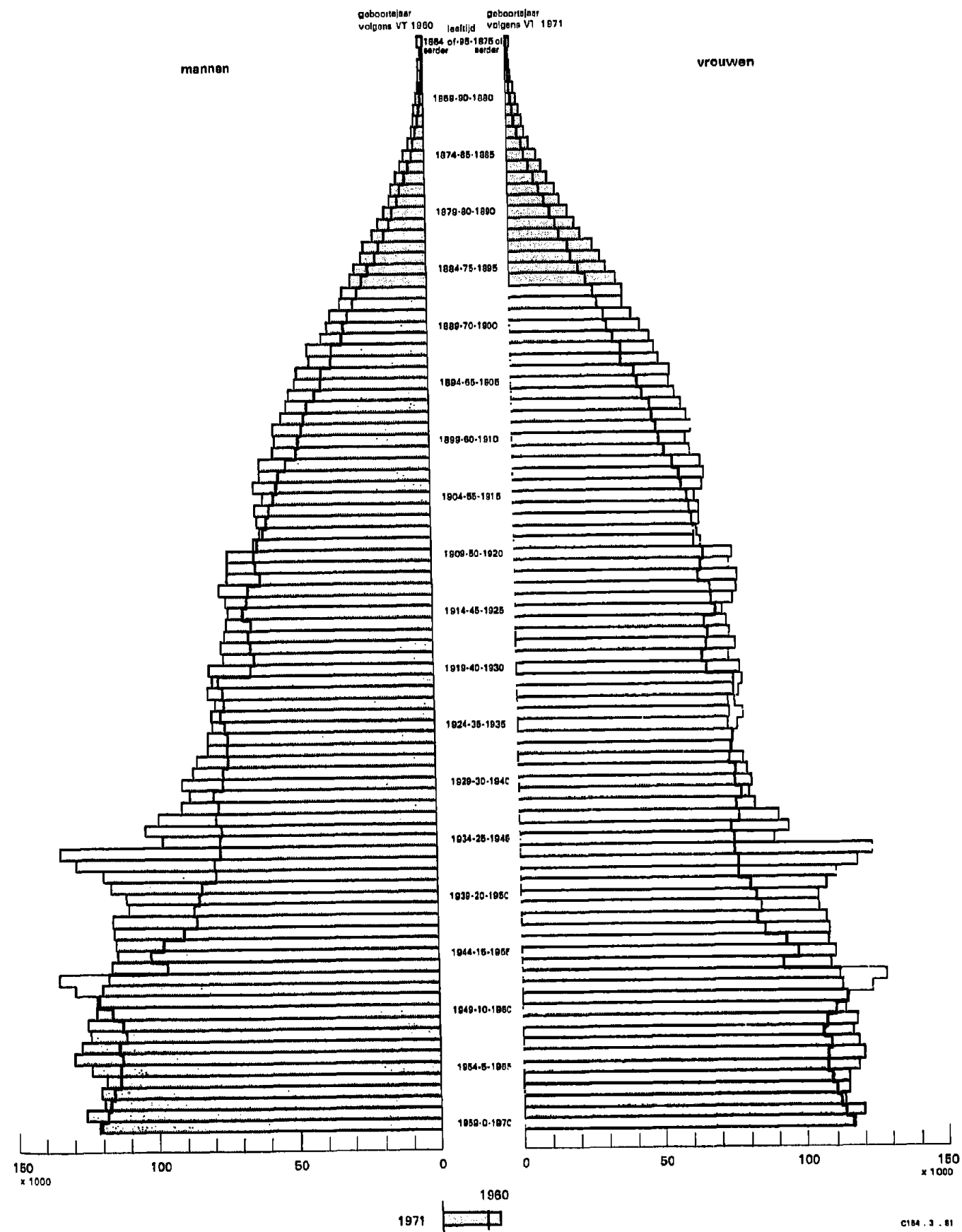
Grafiek 3 geeft de absolute aantallen personen. Te zien is dat vrijwel alle balken in de piramide van 1971 langer zijn dan in die van 1960: hierin komt de bevolkingsaanwas van bijna 1,6 miljoen personen tot uitdrukking. Toch vond deze aanwas niet voor alle leeftijden op dezelfde wijze plaats. In een aantal gevallen is zelfs sprake van een vermindering (mannen van 0, 11-13 en 52 jaar; vrouwen van 11-13, 34-39 en 51-52 jaar). Dit is echter niet zo verwonderlijk wanneer wordt bedacht uit welke geboorteaargangen deze groepen voortkomen:

Leeftijd	Geboortjaar	
	Volkstelling 1960	Volkstelling 1971
0 jaar	1959	1970
11-13 jaar	1946-1948	1957-1959
34-39 jaar	1920-1925	1931-1936
51-52 jaar	1907-1908	1918-1919

Aan de hand van de bij het C.B.S. bekende gegevens omtrent de jaarlijkse aantallen levendgeborenen is na te gaan dat de hierboven genoemde geboortegeneraties in de kolom 1960 groter waren dan de op dezelfde regel gegeven geboortegeneraties in de kolom 1971. De geboortengolf na elk der beide wereldoorlogen, alsmede de geboortendaling sinds 1964, hebben daarbij een rol gespeeld.

De meeste in grafiek 3 weergegeven vergelijkbare leeftijden zijn echter in 1971 aanzienlijk meer gevuld dan in 1960. Met name geldt dat voor de 1-10-jarigen, de ongeveer 15-30-jarigen, de ongeveer 40-50-jarigen en degenen van 55 jaar of ouder. In die leeftijdscategorieën is dan ook het voornaamste deel van de aanwas van bijna 1,6 miljoen personen in de periode 1960-1971 gelokaliseerd. In staat 3 bleek al dat de geslachtsverhouding van 1045 bij de volkstelling van 1829 daalde tot 1004 bij de telling van 1971. De geslachtsverhouding is echter niet voor alle leeftijdsgroepen dezelfde. In 1971 is de leeftijdsgroep 45-49 jaar de eerste waarin meer vrouwen voorkomen dan mannen, in 1830 was dat reeds bij de 20-24-jarigen het geval.

3. Bevolking naar geslacht en geboortjaar bij de volkstellingen van 1960 en 1971 (1971: steekproef 1 op 10 [x10])

De oorzaak van het feit dat er een leeftijd is waarop het mannenoverschot omslaat naar een vrouwenoverschot, moet worden gezocht bij het jongensoverschot bij de geboorte, variërend van 1040 tot 1077 jongens per 1000 meisjes, alsmede bij de in het algemeen hogere sterftekansen onder mannen op alle leeftijden. Deze laatste factor werkt compenserend ten aanzien van het jongensoverschot onder de geboren. Ten slotte moet ook worden gewezen op de betekenis van de buitenlandse migratie. Tot 1960 hebben de vertreksaldi steeds een positieve invloed gehad op het vrouwenoverschot (dat wil zeggen het vrouwenoverschot werd versterkt). Met de komst van de buitenlandse arbeidskrachten en het feit dat er sinds 1960 vestigingsoverschotten zijn, wordt het vrouwenoverschot negatief beïnvloed. De stijging van de leeftijd waarop het mannenoverschot omslaat, komt voor rekening van het feit dat zowel mannen als vrouwen op gemiddeld hogere leeftijd overlijden, en wordt bovendien (in geringe mate) beïnvloed door de buitenlandse migratie 11).

Staat 6 geeft een overzicht van de geslachtsverhoudingen (vrouwen per 1000 mannen) naar geboorteperiode respectievelijk naar leeftijdsgroep bij de volkstellingen vanaf 1849 respectievelijk 1829. Te zien is, dat bij toenemende leeftijd het vrouwenoverschot groter wordt. Zoals zojuist reeds werd geconstateerd verschoof in de loop der jaren de leeftijd waarop het mannenoverschot omsloeg. Dit is in staat 6 eveneens waarneembaar, terwijl bovendien zichtbaar wordt dat in de jongste twee leeftijdsgroepen het mannenoverschot met name sinds 1889 werd versterkt. Voor de leeftijdsgroepen 20-29 en 30-39 jaar geldt dezelfde tendens: het aanvankelijke vrouwenoverschot is een mannenoverschot geworden. Voor de leeftijdsgroepen 60 jaar of ouder is echter met name in de laatste paar decennia het omgekeerde te zien: een toenemend vrouwenoverschot.

Wordt in plaats van de leeftijdsgroep een geboorteperiode in de loop der jaren gevolgd dan heeft deze zogenaamde longitudinale rangschikking uiteraard eveneens als resultaat dat met het toenemen der jaren de vrouwen in aantal de mannen voorbij streven en steeds sterker in de meerderheid komen. Alleen voor de geboorteperioden vanaf 1930 is deze tendens niet zichtbaar: het mannenoverschot wordt in die cohorten verstevigd. Dit kan niet anders dan een gevolg zijn van de komst van buitenlandse, aanvankelijk voornamelijk mannelijke arbeidskrachten naar ons land. Aan de hand van tabel 4 is te zien dat de 1 000-grens in 1971 voor het eerst werd gepasseerd door geboortecohort 1929, dat wil zeggen door de circa 41-jarigen. In 1960 betrof het geboortecohort 1928, dat wil zeggen de circa 32-jarigen. De oversterfte van 30-40-jarige mannen ten opzichte van 30-40-jarige vrouwen werd in de jaren zestig kennelijk gecompenseerd door de grotere toestroom van mannelijke dan vrouwelijke migranten in die leeftijdscategorie.

2.2.3. Burgerlijke staat, leeftijd en geslacht

Voor een overzicht van de ontwikkeling van de burgerlijke staat, waarvan in staat 3 al werd vermeld dat tegenwoordig vrijwel de helft van alle mannen en vrouwen gehuwd zijn, terwijl dat in 1830 voor circa een derde het geval was, is staat 7 samengesteld. Naast de absolute aantallen mannen en vrouwen naar drie burgerlijke staten geven de relatieve cijfers in de staat per volkstellingsjaar een overzicht van de verhoudingen binnen de totale getelde bevolking (zie ook grafiek 1). Het meest opvallende daarbij is dat er vrijwel altijd ongeveer twee maal zoveel gehuwd geweest zijnde vrouwen waren als gehuwd geweest zijnde mannen; sinds 1930 neemt het

11) Zie hiertoe: C.B.S., Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1830-1969, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1970, alsmede C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid 1970 e.v.

Staat 6. Geslachtsverhouding van de bevolking naar geboorteperiode en naar leeftijd bij de volkstellingen van 1829-1971

Geboorteperiode	Volkstellingsjaar													
	1829 1)	1839 1)	1849	1859	1869	1879	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960	1971 2)
1840-1849	977	982	982	983	985	988	988	986	979	968	963	952	951	952
1850-1859	998	989	988	985	988	991	997	990	987	979	978	961	955	953
1860-1869	1 060	1 053	1 034	1 034	1 046	1 022	1 033	1 046	1 032	1 021	1 029	1 010	974	937
1870-1879	1 093	1 050	1 041	1 031	1 039	1 032	1 025	1 041	1 049	1 036	1 042	1 035	1 025	939
1880-1889	1 118	1 087	1 062	1 040	1 029	1 024	1 023	1 017	1 034	1 039	1 033	1 054	1 041	1 021
1890-1899	1 115	1 146	1 128	1 089	1 065	1 046	1 050	1 048	1 036	1 042	1 038	1 050	1 074	1 068
1900-1909			1 243	1 190	1 149	1 131	1 108	1 101	1 088	1 069	1 056	1 056	1 116	1 169
1910-1919			1 290	1 318	1 269	1 234	1 239	1 217	1 190	1 169	1 125	1 122	1 146	1 325
1920-1929			1 040	1 031	1 029	1 023	1 024	1 025	1 021	1 013	1 013	1 009	1 008	1 004
1930-1939														
1940-1949														
1950-1959														
1960-1969														
1970-1971 3)														
Leeftijd														
0-9 jaar														
10-19 jaar														
20-29 jaar														
30-39 jaar														
40-49 jaar														
50-59 jaar														
60-64 jaar														
65 jaar of ouder														
70 jaar of ouder														
Totaal	1 045	1 042	1 040	1 031	1 029	1 023	1 024	1 025	1 021	1 013	1 013	1 009	1 008	1 004

1) De cijfers hebben betrekking op de situatie per 1 januari 1830 respectievelijk 1840.

2) De gegevens zijn gebaseerd op de steekproef 1 op 10 (x 10).

3) Geboorteperiode 1 januari 1970 tot en met 28 februari 1971.

4) Dit cijfer heeft betrekking op de geboorteperiode 1 januari 1940 tot en met 31 mei 1947.

Staat 7. Bevolking naar burgerlijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1829-1971

Volkstel- lingsjaar	Ongehuwd			Gehuwd			Gehuwd geweest			Totaal
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	
1829 1) 2)	817,1	809,4	1 626,5	409,2	409,6	818,8	51,8	116,3	168,0	2 613,3
1839 1) 2)	903,1	893,7	1 796,8	445,2	444,9	890,1	52,7	120,9	173,6	2 860,6
1849 1)	969,9	958,6	1 928,5	466,8	467,9	934,7	62,0	131,6	193,5	3 056,9
1859	1 039,3	1 019,2	2 058,5	522,5	522,4	1 045,0	67,1	138,4	205,5	3 309,1
1869	1 104,0	1 082,2	2 186,2	590,4	590,8	1 181,2	69,7	142,4	212,1	3 579,5
1879	1 236,9	1 205,6	2 442,5	672,7	673,2	1 345,9	73,6	150,7	224,3	4 102,7
1889	1 406,6	1 375,0	2 781,6	739,2	740,3	1 479,5	82,6	167,7	250,3	4 511,4
1899	1 590,2	1 561,4	3 151,5	838,9	840,0	1 678,9	91,5	182,2	273,7	5 104,1
1909	1 806,4	1 770,9	3 577,3	992,5	995,3	1 987,8	100,1	192,8	293,0	5 858,2
1920	2 067,8	2 009,9	4 077,7	1 227,3	1 229,7	2 456,9	115,2	215,4	330,7	6 865,3
1930	2 295,2	2 237,0	4 532,2	1 516,6	1 520,7	3 037,3	130,9	235,2	366,0	7 935,6
1947	2 627,4	2 496,9	5 124,2	1 998,3	2 005,2	4 003,5	165,8	332,0	497,8	9 625,5
1960	2 979,2	2 780,2	5 759,4	2 557,3	2 563,1	5 120,4	170,1	411,5	581,6	11 462,0
1971	3 195,6	2 886,0	6 081,7	3 138,6	3 104,2	6 242,8	182,5	553,2	735,7	13 060,1
x 1 000										
Per 100 van de totale bevolking										
1829 1) 2)	31,3	31,0	62,2	15,7	15,7	31,3	2,0	4,5	6,4	100
1839 1) 2)	31,6	31,2	62,8	15,6	15,6	31,1	1,8	4,2	6,1	100
1849 1)	31,7	31,4	63,1	15,3	15,3	30,6	2,0	4,3	6,3	100
1859	31,4	30,8	62,2	15,8	15,8	31,6	2,0	4,2	6,2	100
1869	30,8	30,2	61,1	16,5	16,5	33,0	1,9	4,0	5,9	100
1879	30,8	30,0	60,9	16,8	16,8	33,5	1,8	3,8	5,6	100
1889	31,2	30,5	61,7	16,4	16,4	32,8	1,8	3,7	5,5	100
1899	31,2	30,6	61,7	16,4	16,5	32,9	1,8	3,6	5,4	100
1909	30,8	30,2	61,1	16,9	17,0	33,9	1,7	3,3	5,0	100
1920	30,1	29,3	59,4	17,9	17,9	35,8	1,7	3,1	4,8	100
1930	28,9	28,2	57,1	19,1	19,2	38,3	1,6	3,0	4,6	100
1947	27,3	25,9	53,2	20,8	20,8	41,6	1,7	3,5	5,2	100
1960	26,0	24,3	50,3	22,3	22,4	44,7	1,5	3,6	5,1	100
1971	24,5	22,1	46,6	24,0	23,8	47,8	1,4	4,2	5,6	100

1) De gescheidenen van echt zijn begrepen in de categorie ongehuwd.

2) De cijfers hebben betrekking op de situatie per 1 januari 1830 respectievelijk 1840.

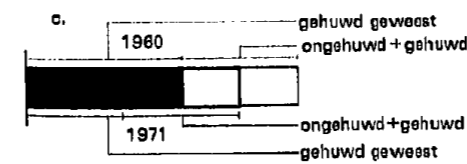
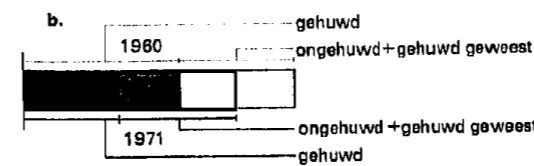
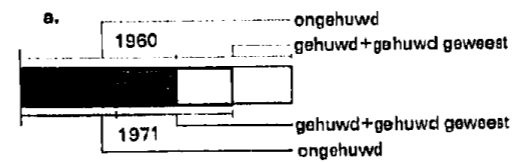
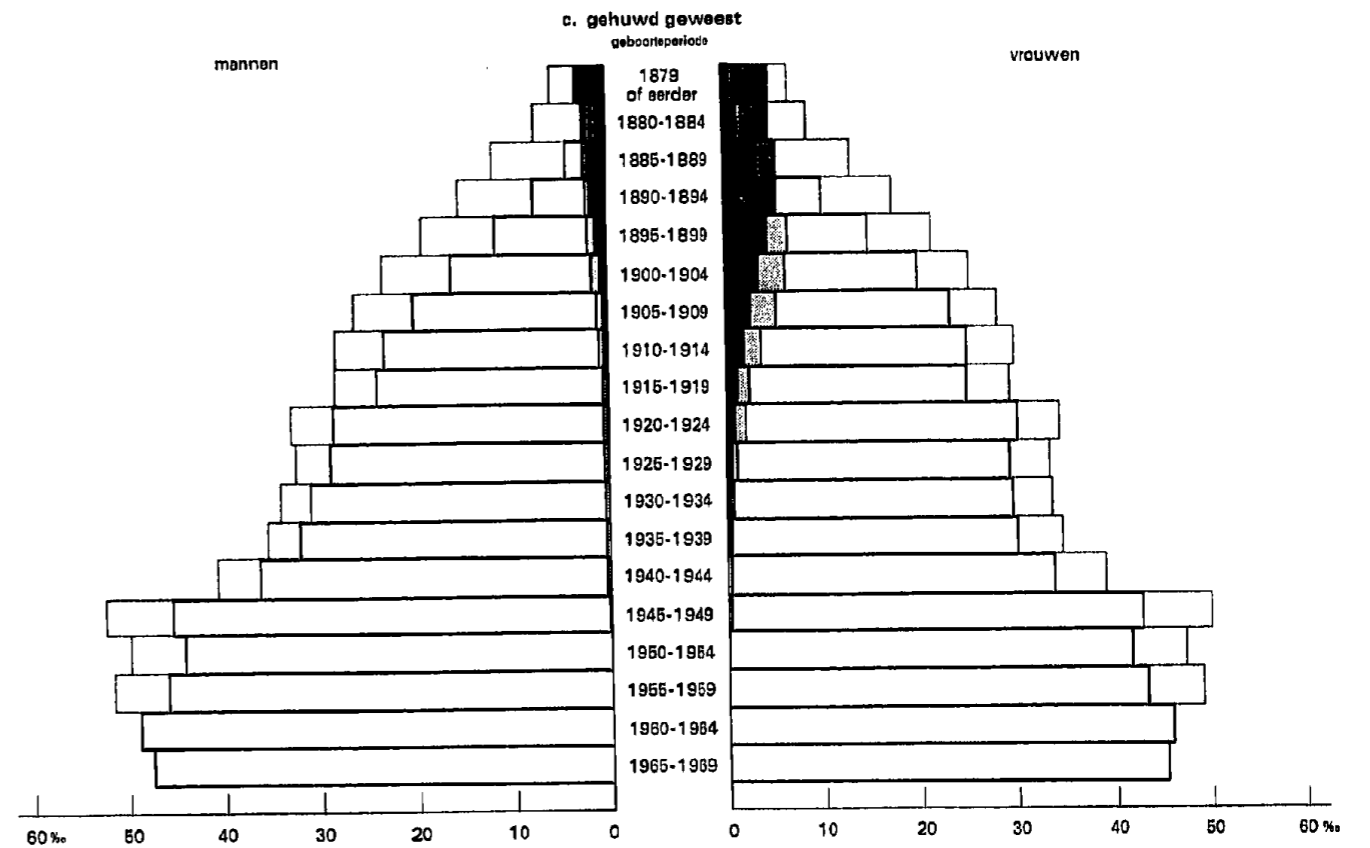
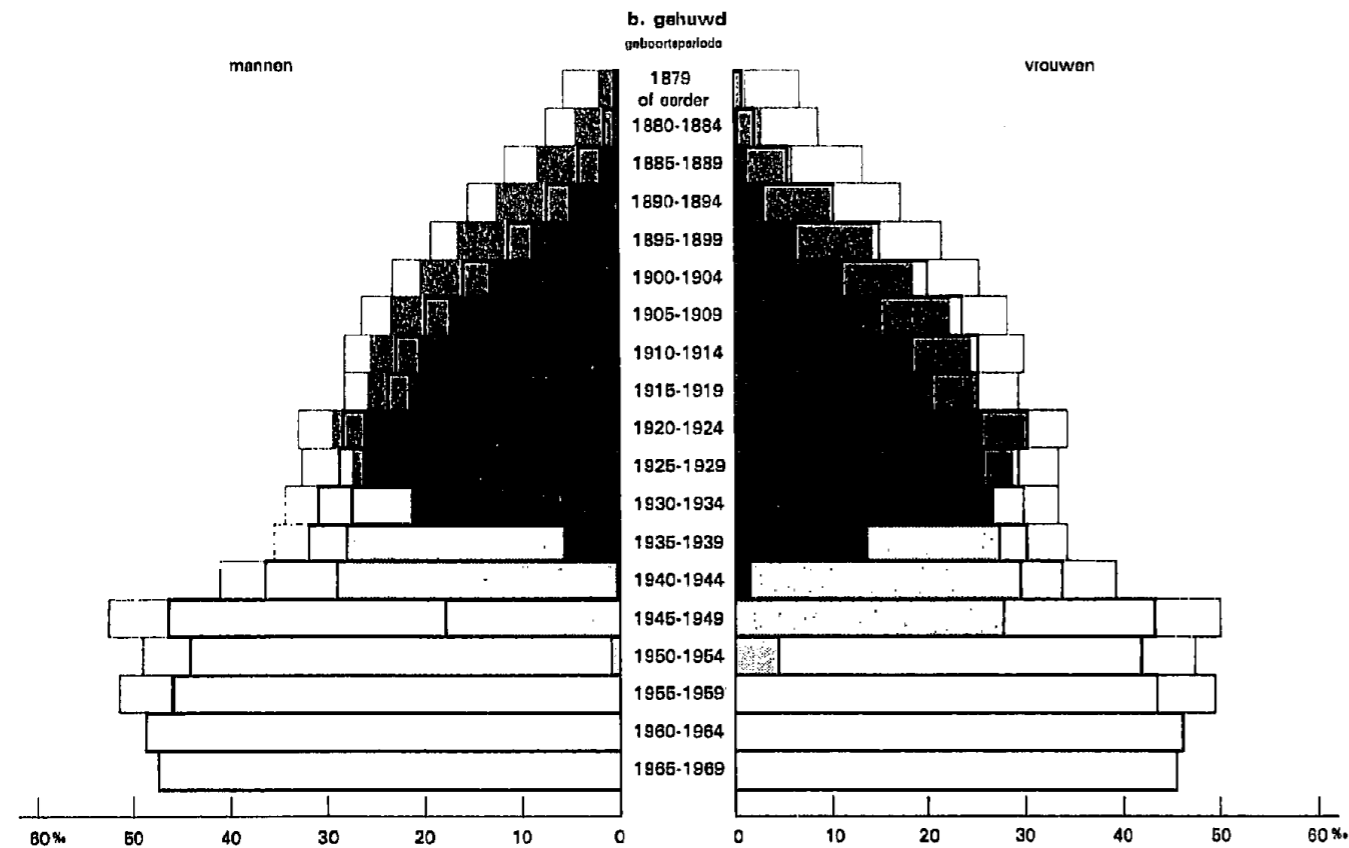
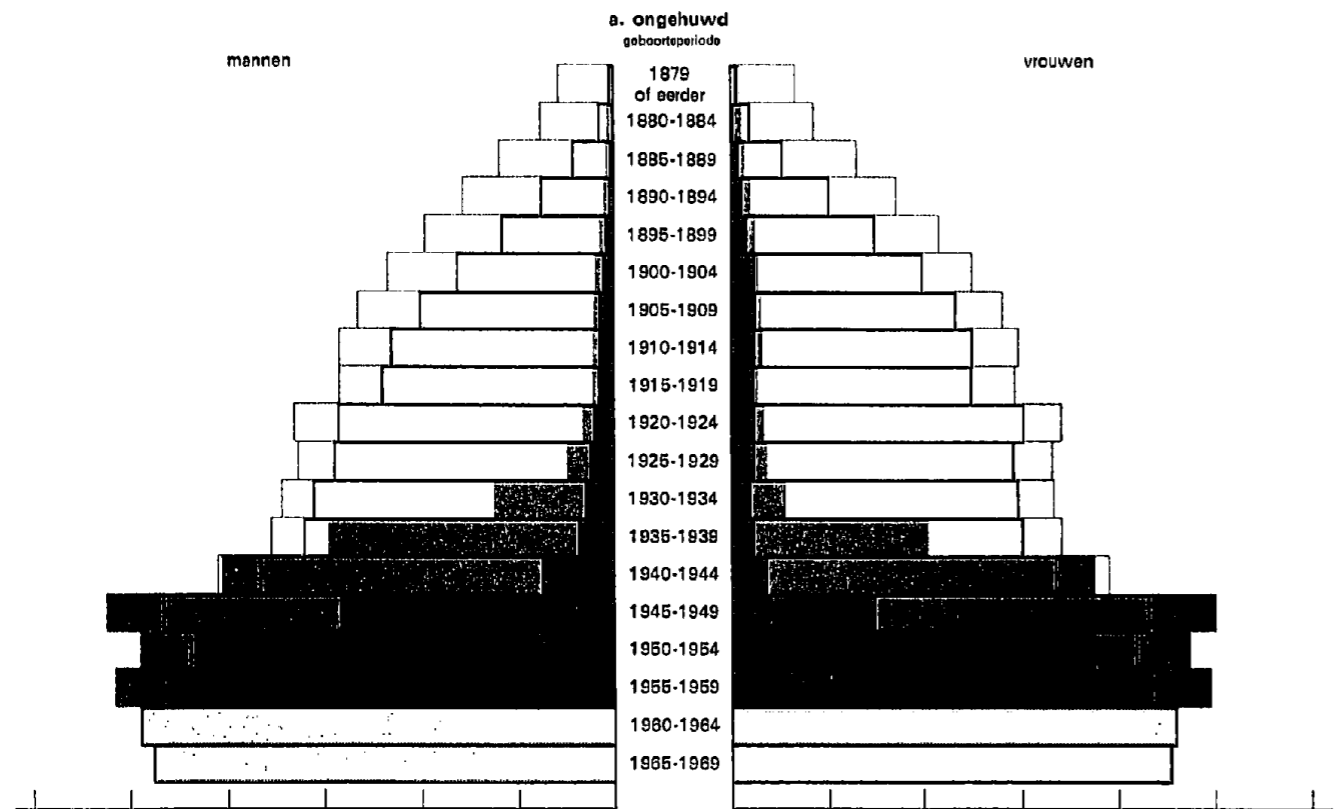
Staat 8. Geslachtsverhouding van de bevolking naar burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1829-1971

Volkstel- lingsjaar	Ongehuwd	Gehuwd	Gehuwd geweest	waarvan		Totaal
				Weduwstaat	Gescheiden van echt	
1829 1) 2)	991	1 001	2 246			1 045
1839 1) 2)	990	999	2 294			1 042
1849 1)	988	1 002	2 123			1 040
1859	981	1 000	2 063	2 063	2 057	1 031
1869	980	1 001	2 044	2 044	2 012	1 029
1879	975	1 001	2 048	2 048	2 158	1 023
1889	977	1 001	2 030	2 033	1 836	1 024
1899	982	1 001	1 991	1 997	1 755	1 025
1909	980	1 002	1 926	1 939	1 588	1 021
1920	972	1 003	1 870	1 880	1 686	1 013
1930	975	1 003	1 797	1 824	1 538	1 013
1947	950	1 003	2 003	2 094	1 542	1 009
1960	933	1 002	2 419	2 552	1 771	1 008
1971	903	989	3 032	3 395	1 740	1 004

1) De gescheidenen van echt zijn begrepen in de categorie ongehuwd.

2) De cijfers hebben betrekking op de situatie per 1 januari 1830 respectievelijk 1840.

4. Bevolking naar geslacht, geboorteperiode en burgerlijke staat per 1000 personen bij de volkstellingen van 1960 en 1971 (1971: steekproef 1 op 10 [x 10])

percentage voor vrouwen enigszins toe, bij mannen daalt het sinds 1947 (in 1971 zijn er hierdoor zelfs drie maal zoveel gehuwd geweest zijnde vrouwen). De stijging van de percentages gehuwden verliep derhalve vrijwel geheel ten koste van het aandeel ongehuwden. Dat een en ander samenhangt met de veranderde leeftijdsopbouw, veroorzaakt door met name de gestegen aantallen jaren levensverwachting, lijkt evident. (Aan het eind van deze paragraaf (staat 12) zal via een standaardisering worden bekeken in welke mate de verdeling naar burgerlijke staat werd beïnvloed door de veranderde leeftijdsopbouw). Daarnaast zijn een veranderende leeftijd bij huwelijksluiting en een veranderende huwelijksintensiteit (het percentage personen dat uiteindelijk een huwelijk sluit) hier debet aan.

In staat 8 is per burgerlijke staat de geslachtsverhouding vermeld zoals waargenomen bij de onderscheiden volkstellingen. Vanaf de aanvang der volkstellingen, toen er iets meer ongehuwde mannen waren dan ongehuwde vrouwen, is de verhouding langzaam gewijzigd in de richting van aanzienlijk meer ongehuwde mannen dan ongehuwde vrouwen. De ontwikkeling na de tweede wereldoorlog heeft onder meer te maken met de immigratie van ongehuwde mannelijke (buitenlandse) werknemers.

Voor wat betreft de burgerlijke staat gehuwd geldt dat alleen in 1840 en 1971 meer gehuwde mannen dan gehuwde vrouwen werden aangetroffen. De verschillen zijn echter voor de andere jaren steeds minimaal, en zijn vermoedelijk grotendeels een gevolg van het feit dat de gehuwde man wegens beroepsomstandigheden in het buitenland verbleef met achterlating van vrouw (en kinderen). De verandering in de periode 1960-1971 is het meest spectaculair. De hiervoor reeds genoemde immigratie van buitenlandse werknemers naar ons land wordt wederom zichtbaar: vele gehuwde mannen met een niet-Nederlandse nationaliteit hebben zich als alleenstaande in Nederland gevestigd. Er werd reeds geconstateerd dat gehuwd geweest zijnde vrouwen vrijwel steeds ongeveer twee maal zo talrijk waren als gehuwd geweest zijnde mannen. Van 1899 tot en met 1930 blijkt dit net niet het geval te zijn. De daling van ruim twee maal zoveel in de negentiende eeuw tot minder dan twee maal zoveel in 1930 is na de tweede wereldoorlog gewijzigd in een forse stijging tot in 1971 zelfs ruim drie maal zoveel. Wanneer de verweeduwe en de van echt gescheiden personen afzonderlijk worden bekeken, blijkt de geslachtsverhouding der verweudwen de voornaamste bepalende factor voor de verhoudingscijfers der gehuwd geweest zijnden. Het in de loop der jaren toegenomen verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen 12), en de grotere geneigdheid van mannen dan van vrouwen om te hertrouwen 13) spelen hierbij een rol van betekenis. Wel is duidelijk dat het aandeel van de gescheidenen van echt toeneemt: was van 1859 tot en met 1879 de verhouding der verweudwen nog dezelfde als die van alle

- 12) Volgens de sterftetafels sedert 1840 bedroeg dit verschil (vrouwen minus mannen) in 1840-1849 2,4 jaar, in 1890-1899 2,8 jaar, in 1951-1955 2,6 jaar, in 1956-1960 3,4 jaar, in 1961-1965 4,8 jaar en in 1966-1970 5,4 jaar. Zie: C.B.S., Sterftetafels voor Nederland, afgeleid uit waarnemingen over de periode 1971-1975, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1977.
- 13) Op 28 februari 1971 was bij benadering 37% van de bestaande hertrouwhuwelijken gesloten door een man en een vrouw die beiden reeds eerder gehuwd waren geweest, terwijl in 40% van de gevallen alleen bij de man, en in 23% van de gevallen alleen bij de vrouw van hertrouw sprake was. Zie: C.B.S., 14e Algemene volkstelling annex woningtelling, serie A, deel 2, Bestaande huwelijken en vruchtbaarheid van gehuwde en gehuwd geweest zijnde vrouwen, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1981. Zie ook: C.B.S., Tafels inzake huwelijk, hertrouw, huwelijksbeëindiging en sterfte naar burgerlijke staat voor Nederland, afgeleid uit waarnemingen over de periode 1971-1975, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1978.

gehuwd geweest zijnden, in 1971 is er een verschil te constateren van 363. De toenemende invloed blijkt ook uit het feit dat van alle gehuwd geweest zijnde personen in 1859 0,3% gescheiden van echt was, en in 1971 14,9% 14).

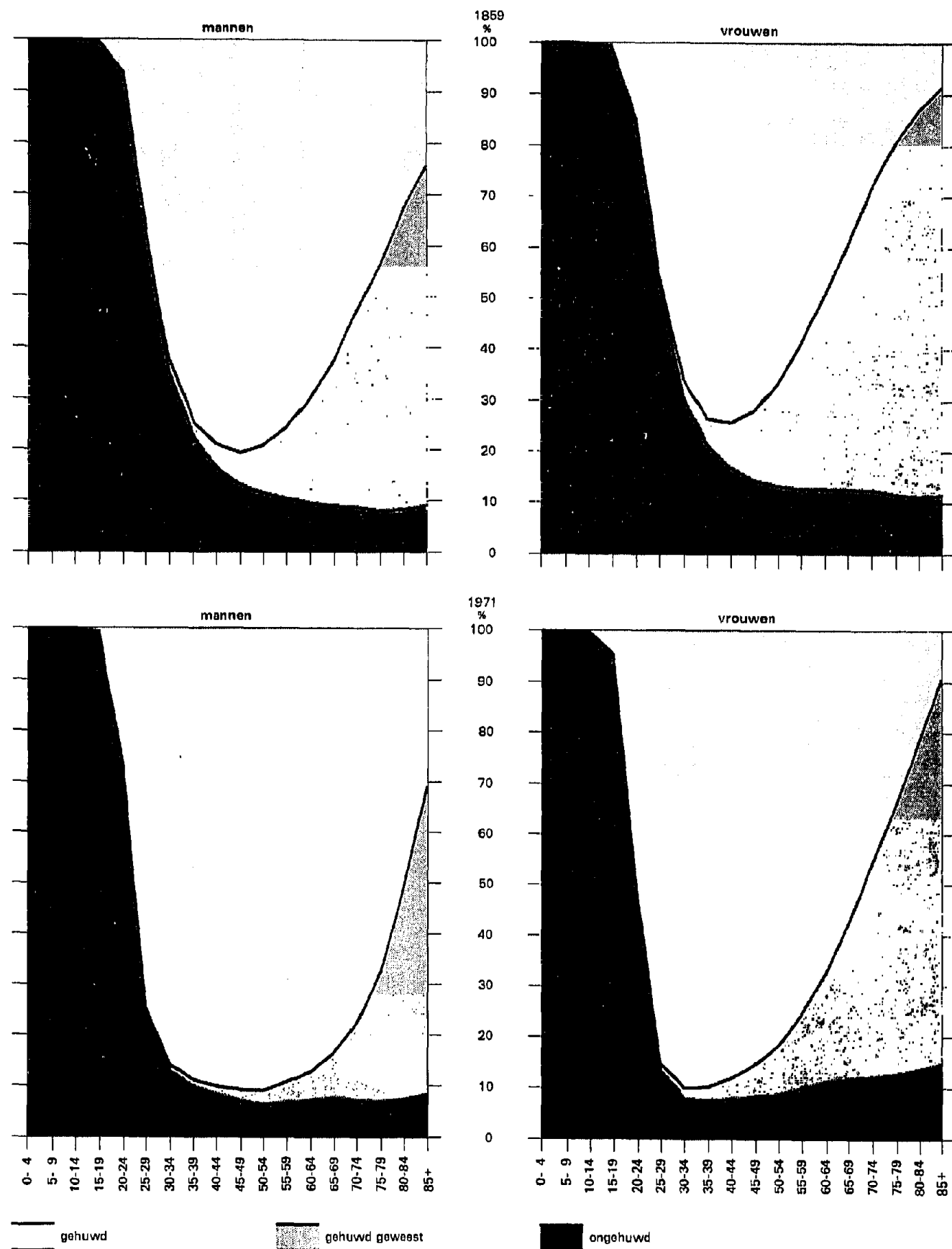
Ten einde de combinatie burgerlijke staat met leeftijd en geslacht in de loop der volkstellingsjaren te kunnen volgen, zijn in staat 9 de aantallen ongehuwde, gehuwde en gehuwd geweest zijnde mannen en vrouwen gesplitst in een viertal leeftijdscategorieën zoals waargenomen in 1859, 1899, 1947, 1960 en 1971. In grafiek 4 is voor 1960 en 1971 de bevolking naar geslacht, geboorteperiode en burgerlijke staat in zogenaamde bevolkingspiramiden weergegeven, in grafiek 5 de procentuele verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en per geslacht in 1859 en 1971.

Uit grafiek 5 is te achterhalen dat in 1971 de leeftijdsgroep 20-24 jaar de jongste is waarin meer vrouwen gehuwd zijn dan ongehuwd (in 1859 was dat de leeftijdsgroep 30-34 jaar), bij mannen geldt in 1971 de leeftijdsgroep 25-29 jaar als jongste met meer gehuwden dan ongehuwden (tegen in 1859 de groep 30-34 jaar). Debet daaraan is de daling van de (gemiddelde) leeftijd bij huwelijksluiting. In de 19e eeuw zette deze daling bescheiden in; een versnelling in deze daling trad pas op in het recente verleden 15).

Eerst onder de 75-79-jarige vrouwen bevinden zich in 1971 meer gehuwd geweest zijnden dan gehuwden (in 1859 gold dit de 65-69-jarigen); voor de mannen ligt een en ander in 1971 bij degenen van 85 jaar of ouder, in 1859 bij de 75-79-jarigen 16). De relatieve cijfers in staat 9 geven in eerste instantie de verschuivingen aan die zich ten aanzien van geslacht, leeftijd en burgerlijke staat hebben voorgedaan ten opzichte van het totaal aantal getelde personen bij de onderscheiden volkstellingen. Te zien is dat globaal in iedere leeftijdsgroep het percentage ongehuwden is afgenomen. De percentages gehuwden vertonen in alle leeftijdsgroepen een stijgende tendens, de percentages gehuwd geweest zijnden daalden daarentegen, met uitzondering van (alweer) vrouwen van 65 jaar of ouder. In deze percentages werkt echter ook de veranderende samenstelling van de bevolking naar leeftijd door. Daarom zijn eveneens de percentages naar geslacht en burgerlijke staat per leeftijdsgroep opgenomen. Nu is te zien dat de daling van het aandeel ongehuwden tot 46,6% in 1971 (zie staat 7) zich vooral manifesteerde via de daling van de percentages in de leeftijdsgroep 20-44 jaar, en in geringe mate in de leeftijdsgroep 45-64 jaar. Het complement van deze daling is in de leeftijdsgroep 20-44 jaar de stijging van het percentage gehuwden; in de leeftijdsgroep 45-64 jaar gaat de stijging van dat percentage gehuwden gepaard met een daling van het percentage gehuwd geweest zijnde personen. Voor de leeftijdsgroep 65 jaar of ouder zijn de percentages ongehuwden in de beschouwde 110 jaar nagenoeg onveranderd, de percentages gehuwden stegen, die van de gehuwd geweest zijnden daalden. De geslachtsverhouding naar burgerlijke staat en leeftijdsgroep is in staat 10 voor dezelfde volkstellingsjaren gegeven. Mannenover-

- 14) Zie hiertoe: C.B.S., Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1830-1969, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1970.
- 15) In de 19e eeuw huwden mannen gemiddeld op ruim 28-jarige leeftijd voor het eerst, vrouwen op ruim 26-jarige leeftijd. In 1970 waren die leeftijden bijna 25 respectievelijk bijna 23 jaar. Zie G.A.B. Frinking en F.W.A. van Poppel, een sociaal-demografische analyse van de huwelijksluiting in Nederland. Monografieën Volkstelling 1971, no. 6, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1979.
- 16) Volgens tabel 2 zijn er in 1971 voor het eerst onder de 24-jarige mannen en onder de 22-jarige vrouwen meer gehuwden dan ongehuwden; het aantal gehuwd geweest zijnden overschrijdt voor het eerst het aantal gehuwden bij 84-jarige mannen en bij 73-jarige vrouwen.

5. Bevolking naar burgerlijke staat in procenten per leeftijdsgroep en geslacht bij de volkstellingen van 1859 en 1971

Staat 9. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1859, 1899, 1947, 1960 en 1971

		Ongehuwd			Gehuwd			Gehuwd geweest			Totaal
		N.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	
x 1000											
0-19 jaar	1859	702,7	690,8	1 393,5	0,2	1,0	1,2	0,0	0,0	0,0	1 394,7
	1899	1 138,4	1 122,3	2 260,7	0,5	2,6	3,0	0,0	0,0	0,0	2 263,8
	1947	1 854,8	1 763,3	3 618,1	2,4	12,6	15,1	0,0	0,1	0,2	3 633,4
	1960	2 262,2	2 142,4	4 404,5	2,5	16,3	18,8	0,0	0,1	0,1	4 423,5
	1971	2 385,4	2 250,6	4 636,0	3,7	25,0	28,7	0,1	0,3	0,4	4 665,2
20-44 jaar	1859	301,1	279,7	580,8	287,2	318,2	605,4	10,9	20,0	30,9	1 217,2
	1899	390,6	364,1	754,7	448,7	499,5	948,2	9,7	18,9	28,6	1 731,5
	1947	668,4	564,0	1 232,5	1 047,2	1 166,6	2 213,9	21,8	52,4	74,2	3 520,5
	1960	599,2	430,8	1 030,0	1 254,2	1 410,1	2 664,4	13,7	34,3	47,9	3 742,2
	1971	681,7	413,9	1 095,6	1 581,5	1 705,8	3 287,3	19,8	43,8	63,6	4 446,5
45-64 jaar	1859	28,8	37,1	65,9	196,9	175,1	372,0	29,9	66,1	96,0	533,9
	1899	47,5	54,7	102,2	310,5	281,2	591,6	34,0	74,3	108,3	802,1
	1947	74,7	122,5	197,2	747,3	677,2	1 424,5	48,8	117,9	166,7	1 788,5
	1960	83,4	138,6	222,0	985,7	908,2	1 893,9	41,3	145,7	187,0	2 302,9
	1971	85,9	127,7	213,6	1 127,2	1 054,1	2 181,3	43,8	170,1	213,9	2 608,7
65 jaar of ouder	1859	6,2	11,2	17,5	38,0	27,7	65,7	26,2	52,1	78,4	161,5
	1899	13,6	20,1	33,8	79,3	56,7	136,0	47,7	89,0	136,8	306,5
	1947	29,4	47,0	76,4	201,3	148,7	350,0	95,2	161,6	256,8	683,1
	1960	34,5	68,5	103,0	314,8	228,5	543,3	115,2	231,5	346,7	993,0
	1971	42,6	93,8	136,4	426,1	319,4	745,6	118,8	338,9	457,7	1 339,7
Per 100 van de totale bevolking bij iedere volkstelling											
0-19 jaar	1859	21,2	20,9	42,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	42,1
	1899	22,3	22,0	44,3	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	44,4
	1947	19,3	18,3	37,6	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	37,7
	1960	19,7	18,7	38,4	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	38,6
	1971	18,3	17,2	35,5	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	35,7
20-44 jaar	1859	9,1	8,5	17,6	8,7	9,6	18,3	0,3	0,6	0,9	36,8
	1899	7,7	7,1	14,8	8,8	9,8	18,6	0,2	0,4	0,6	33,9
	1947	6,9	5,9	12,8	10,9	12,1	23,0	0,2	0,5	0,8	36,6
	1960	5,2	3,8	9,0	10,9	12,3	23,2	0,1	0,3	0,4	32,6
	1971	5,2	3,2	8,4	12,1	13,1	25,2	0,2	0,3	0,5	34,0
45-64 jaar	1859	0,9	1,1	2,0	6,0	5,3	11,2	0,9	2,0	2,9	16,1
	1899	0,9	1,1	2,0	6,1	5,5	11,6	0,7	1,5	2,1	15,7
	1947	0,8	1,3	2,0	7,8	7,0	14,8	0,5	1,2	1,7	18,6
	1960	0,7	1,2	1,9	8,6	7,9	16,5	0,4	1,3	1,6	20,1
	1971	0,7	1,0	1,6	8,6	8,1	16,7	0,3	1,3	1,6	20,0
65 jaar of ouder	1859	0,2	0,3	0,5	1,1	0,8	2,0	0,8	1,6	2,4	4,9
	1899	0,3	0,4	0,7	1,6	1,1	2,7	0,9	1,7	2,7	6,0
	1947	0,3	0,5	0,8	2,1	1,5	3,6	1,0	1,7	2,7	7,1
	1960	0,3	0,6	0,9	2,7	2,0	4,7	1,0	2,0	3,0	8,7
	1971	0,3	0,7	1,0	3,3	2,4	5,7	0,9	2,6	3,5	10,3
Per 100 van de bevolking per leeftijdsgroep bij ieder volkstelling											
0-19 jaar	1859	50,4	49,5	99,9	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	100
	1899	50,3	49,6	99,9	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	100
	1947	51,1	48,5	99,6	0,1	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	100
	1960	51,1	48,4	99,6	0,1	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	100
	1971	51,1	48,2	99,4	0,1	0,5	0,6	0,0	0,0	0,0	100
20-44 jaar	1859	24,7	23,0	47,7	23,6	26,1	49,7	0,9	1,6	2,5	100
	1899	22,6	21,0	43,6	25,9	28,8	54,8	0,6	1,1	1,7	100
	1947	19,0	16,0	35,0	29,7	33,1	62,9	0,6	1,5	2,1	100
	1960	16,0	11,5	27,5	33,5	37,7	71,2	0,4	0,9	1,3	100
	1971	15,3	9,3	24,6	35,6	38,4	73,9	0,4	1,0	1,4	100
45-64 jaar	1859	5,4	6,9	12,3	36,9	32,8	69,7	5,6	12,4	18,0	100
	1899	5,9	6,8	12,7	38,7	35,1	73,8	4,2	9,3	13,5	100
	1947	4,2	6,9	11,0	41,8	37,9	79,6	2,7	6,6	9,3	100
	1960	3,6	6,0	9,6	42,8	39,4	82,2	1,8	6,3	8,1	100
	1971	3,3	4,9	8,2	43,2	40,4	83,6	1,7	6,5	8,2	100
65 jaar of ouder	1859	3,8	6,9	10,8	23,5	17,2	40,7	16,2	32,3	48,5	100
	1899	4,5	6,6	11,0	25,9	18,5	44,4	15,6	29,0	44,6	100
	1947	4,3	6,9	11,2	29,5	21,8	51,2	13,9	23,7	37,6	100
	1960	3,5	6,9	10,4	31,7	23,0	54,7	11,6	23,3	34,9	100
	1971	3,2	7,0	10,2	31,8	23,8	55,7	8,9	25,3	34,2	100

Staat 10. Geslachtsverhouding van de bevolking naar burgerlijke staat en leeftijd bij de volkstellingen van 1859, 1899, 1947, 1960 en 1971

	Volkstellingsjaar				
	1859	1899	1947	1960	1971
Ongehuwd	981	982	950	933	903
0 - 19 jaar	983	986	951	947	943
20 - 44 jaar	929	932	844	719	607
45 - 64 jaar	1 288	1 153	1 641	1 662	1 487
65 jaar of ouder	1 806	1 477	1 599	1 986	2 202
Gehuwd	1 000	1 001	1 003	1 002	989
0 - 19 jaar	4 577	5 609	5 193	6 524	6 753
20 - 44 jaar	1 108	1 113	1 114	1 124	1 079
45 - 64 jaar	889	906	906	921	935
65 jaar of ouder	729	715	739	726	750
Gehuwd geweest	2 063	1 991	2 003	2 419	3 032
20 - 44 jaar	1 835	1 936	2 405	2 504	2 212
45 - 64 jaar	2 211	2 184	2 417	3 528	3 884
65 jaar of ouder	1 989	1 866	1 697	2 010	2 853
Totaal	1 031	1 025	1 009	1 008	1 004

Staat 11. Gemiddelde leeftijd in jaren van de bevolking naar burgerlijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1859-1971

Volkstellers-jaar	Ongehuwd			Gehuwd			Gehuwd geweest			Totaal		
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.
1859	16,30	16,76	16,53	44,93	42,71	43,82	59,93	59,84	59,87	27,28	28,38	27,84
1869	16,02	16,41	16,22	45,18	42,86	44,02	61,77	61,13	61,34	27,59	28,53	28,06
1879	15,46	15,68	15,57	45,25	42,85	44,05	62,72	61,99	62,23	27,32	28,13	27,73
1889	15,57	15,81	15,69	45,64	43,19	44,41	62,90	62,47	62,62	27,30	28,12	27,71
1899	15,59	15,96	15,77	45,27	42,84	44,05	63,95	63,22	63,46	27,22	28,03	27,63
1909	15,54	16,06	15,80	44,91	42,57	43,74	64,70	63,94	64,20	27,29	28,09	27,70
1920	15,87	16,56	16,21	44,75	42,45	43,60	64,08	63,65	63,80	27,89	28,71	28,30
1930	16,01	17,00	16,50	45,03	42,64	43,83	64,72	63,93	64,21	28,79	29,53	29,16
1947	15,69	16,81	16,24	45,66	43,14	44,40	64,84	61,91	62,77	29,88	30,83	30,36
1960	14,85	15,83	15,32	46,74	44,04	45,39	68,63	65,51	66,42	30,74	32,04	31,40
1971	15,33	16,25	15,77	46,26	43,76	45,02	68,10	66,84	67,15	31,70	33,58	32,64

schotten zijn te vinden bij de ongehuwden tot 45 jaar (in de loop der jaren sterker geworden) en bij de gehuwden van 45 jaar of ouder (in de loop der jaren enigszins afgezwakt). Alle overige onderscheidingen kennen vrouwenoverschotten; meer dan twee maal zoveel vrouwen als mannen komen in 1971 voor bij de ongehuwden van 65 jaar of ouder, bij de gehuwden tot 20 jaar, en bij de gehuwd geweest zijnden ongeacht de leeftijdscategorie.

Staat 11 laat de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd naar geslacht en burgerlijke staat zien. De naar aanleiding van staat 9 geconstateerde veranderingen in de percentages naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep hadden eveneens de gemiddelde leeftijd kunnen doen veranderen. Staat 11 laat echter slechts betrekkelijk weinig spectaculaire veranderingen zien, met uitzondering van de gemiddelde leeftijden der gehuwd geweest zijnden. Ongehuwde mannen en vrouwen waren bij alle volkstellingen gemiddeld rond de 16 jaar. Opvallend daarbij is dat ongehuwde vrouwen steeds ouder waren dan ongehuwde mannen (minimaal 0,2 jaar ouder in 1879, maximaal 1,1 jaar ouder in 1947). Deels hangt dit samen met het jongensoverschot bij de geboorte, deels met de verschillen in de sterftekansen per geslacht.

Onder de gehuwden zijn de mannen ouder dan de vrouwen. Uit de in noot 13 genoemde publikatie blijkt dat in de op 28 februari 1971 bestaande huwelijken de man in 74% der gevallen 1 jaar of meer ouder was dan zijn vrouw, in 11% der gevallen was het leeftijdsverschil tussen man en vrouw minder dan 1 jaar, terwijl in de resterende 16% de vrouw ouder was. Uit de in staat 11 gegeven gemiddelden kan voor de gehuwden, als benadering voor het gemiddelde leeftijdsverschil, het verschil der gemiddelde leeftijden worden berekend. Dit verschil varieert tussen 2,2 jaar in 1859 en 2,7 jaar in 1960. Beide reeksen gemiddelde leeftijden vertonen minimale veranderingen, de cijfers voor 1971 liggen ongeveer één jaar hoger dan die voor 1849. Voor de gehuwd geweest zijnden zijn wel veranderingen te zien. Niet alleen is hun absolute aantal gestegen (volgens staat 7 van 205 500 in 1859 tot 735 700 in 1971: meer dan verdrievoudigd), thans is ook te zien dat in de beschouwde periode gehuwd geweest zijnde mannen gemiddeld 8,2 jaar ouder zijn geworden, en gehuwd geweest zijnde vrouwen 7,0 jaar. Deze verschuivingen moeten worden toegeschreven aan de gestegen gemiddelde levensverwachting van met name de vrouw en aan de hogere hertrouwfrequenties van weduwnaars en gescheiden mannen dan van weduwen en gescheiden vrouwen. De toeneming van de levensverwachting zorgt er voor dat vrouwen vaker dan mannen geconfronteerd worden met de dood van hun huwelijkspartner. Immers, er was al geconstateerd dat mannen over het algemeen een jongere vrouw trouwen. Wanneer bovendien mannen gemiddeld korter leven dan vrouwen, is slechts een eenvoudige berekening nodig om aan te tonen dat vrouwen vaker en langduriger in weduwstaat verkeren dan mannen. Voor wat betreft de gescheidenen geldt dat de aantallen mannen met die burgerlijke staat geringer zijn dan het aantal vrouwen, vooral ten gevolge van de hogere hertrouwfrequentie voor mannen. Dat van de drie burgerlijke staatsgroeperingen de gemiddelde leeftijd van vooral de gehuwd geweest zijnden is toegenomen betekent niet dat de stijging van de gemiddelde leeftijd voor de totale bevolking, van 27,8 jaar in 1859 tot 32,6 jaar in 1971, alleen hierdoor zou worden veroorzaakt. Immers de gewichten der drie burgerlijke staatsgroeperingen zijn aanzienlijk gewijzigd: was in 1859 62,2% der bevolking ongehuwd (staat 7) en gemiddeld 16,5 jaar oud (staat 11), in 1971 was 46,6% ongehuwd en 15,8 jaar oud, etc. In staat 12 wordt opnieuw een overzicht gegeven van de procentuele verdeling van de bevolking naar burgerlijke staat en geslacht. Na de in werkelijkheid waargenomen percentages mannen en vrouwen naar burgerlijke staat in 1859, 1960 en 1971 worden vervolgens overeenkomstige percentages gepresenteerd, welke zijn gebaseerd op de

Staat 12. Procentuele verdeling van de bevolking naar burgerlijke staat en geslacht bij de volkstellingen van 1859, 1960 en 1971, waargenomen en gestandaardiseerd

Volks- tellings- jaar	Ongehuwd			Gehuwd			Gehuwd geweest			Totaal
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	
Waargenomen										
1859	31,4	30,8	62,2	15,8	15,8	31,6	2,0	4,2	6,2	100
1960	26,0	24,3	50,3	22,3	22,4	44,7	1,5	3,6	5,1	100
1971	24,5	22,1	46,6	24,0	23,8	47,8	1,4	4,2	5,6	100
Gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en geslacht in 1859; leeftijdsopbouw van 1960 en 1971										
1960	29,0	27,7	56,7	17,7	16,7	34,4	3,1	5,8	8,9	100
1971	28,7	27,1	55,8	17,9	16,5	34,3	3,3	6,5	9,8	100
Gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en geslacht in 1960; leeftijdsopbouw van 1859 en 1971										
1859	28,2	26,7	54,9	20,1	21,6	41,7	0,9	2,5	3,4	100
1971	25,6	23,5	49,0	22,7	22,4	45,1	1,7	4,2	5,8	100

veronderstelling van een ongewijzigde verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en geslacht, sinds 1859. De leeftijdsverdelingen van 1960 en 1971 zouden met de burgerlijke staat-verhoudingen van 1859 aanzienlijk meer ongehuwden, aanzienlijk minder gehuwden en iets meer gehuwd geweest zijnden kennen dan in werkelijkheid het geval bleek. Derhalve kan worden geconcludeerd dat de gewijzigde percentages voor de onderscheiden burgerlijke staten niet alleen zijn beïnvloed door een gewijzigde samenstelling van de bevolking naar leeftijd, maar tevens door een grotere "belangstelling voor het huwelijk". De kans om in 1971 te behoren tot de groepering gehuwd geweest is ten opzichte van 1859 bijna gehalveerd. Hierbij moet wel worden bedacht dat de geconstateerde percentages steeds een saldo zijn van een aantal samenhangende ontwikkelingen. Meer of minder gehuwd geweest zijnden kan bij voorbeeld in verband staan met veranderde opvattingen ten aanzien van hertrouw. De onderste regel van staat 12 laat zien dat ook in de periode 1960-1971 het een en ander is veranderd. Wanneer wordt gestandaardiseerd op basis van de verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en geslacht in 1960 (dat wil zeggen de verdeling naar burgerlijke staat per leeftijdsgroep en geslacht in 1960 wordt als uitgangspunt genomen en toegepast op leeftijdsverdelingen in andere jaren), dan is het percentage ongehuwden in 1971 iets hoger dan in werkelijkheid werd geconstateerd, het percentage gehuwden iets lager en het percentage gehuwd geweest zijnden (overigens alleen voor mannen) een fractie hoger. Dat wil derhalve zeggen dat naast de veranderde leeftijdsopbouw in de periode 1960-1971 de "belangstelling voor het huwelijk" is toegenomen ten koste van het ongehuwd zijn en voor mannen tevens voor het gehuwd geweest zijn.

Zojuist werd naar aanleiding van de gemiddelde leeftijden der gehuwden in staat 11 het gemiddeld leeftijdsverschil van gehuwde mannen en gehuwde vrouwen geschat. Echter niet alle gehuwde mannen en vrouwen blijken met elkaar samen te wonen. Daar dat aspect van al dan niet samenwonende gehuwden in een aantal volkstellingstabellen als onderdeel van de variabele burgerlijke staat is gepubliceerd, zal hieraan in het navolgende kort aandacht worden besteed. In staat 13 is de procentuele leeftijdsverdeling in 1960 en 1971 van al dan niet samenwonende gehuwde mannen en vrouwen aangegeven.

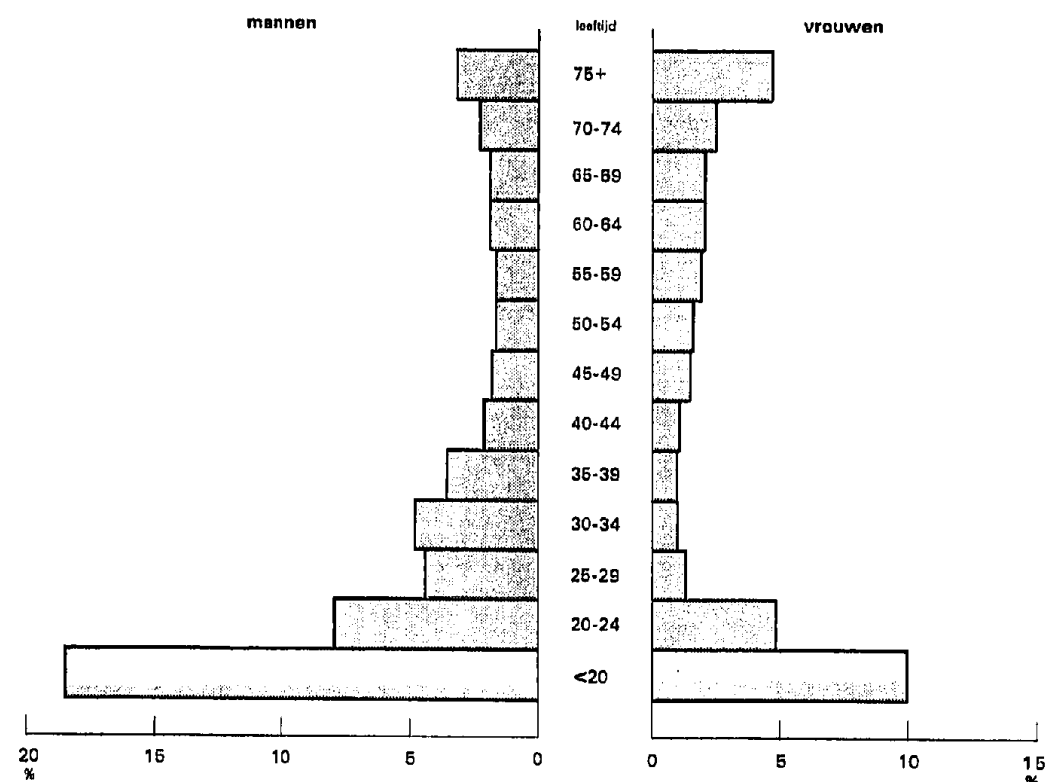
Staat 13. Samenwonende en niet-samenwonende gehuwde mannen en vrouwen naar leeftijd bij de volkstellingen van 1960 en 1971 (1971: steekproef 1 op 10 (x 10))

Jonger dan 20 jaar	Gehuwd samenwonend						Gehuwd niet-samenwonend 1)						Aantal niet-samenwonende gehuwden per 100 gehuwden per leeftijdsgroep en geslacht					
	Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen			
	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971		
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		
20-24 jaar	0,1	0,1	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	3,2	4,2	10,4	18,6	8,8	8,8	10,0	10,0		
25-29 jaar	2,5	5,0	6,0	9,4	10,4	13,5	15,5	15,5	24,1	24,1	6,0	8,0	4,4	4,4	4,9	4,9		
30-34 jaar	9,5	11,2	11,7	12,3	14,4	16,5	11,8	11,8	8,4	8,4	2,3	4,5	1,7	1,7	1,3	1,3		
35-39 jaar	12,3	11,4	12,8	11,6	9,1	17,9	7,3	7,3	5,6	5,6	1,1	4,8	1,0	1,0	1,0	1,0		
40-44 jaar	13,3	11,2	13,4	11,0	8,1	13,0	8,2	8,2	5,7	5,7	0,9	3,6	1,1	1,1	0,9	0,9		
45-49 jaar	11,5	11,0	11,2	10,9	7,6	7,8	8,6	8,6	6,1	6,1	1,0	2,2	1,3	1,3	1,1	1,1		
50-54 jaar	11,4	10,8	10,9	10,5	8,6	5,9	9,6	9,6	8,3	8,3	1,1	1,8	1,5	1,5	1,6	1,6		
55-59 jaar	19,7	9,4	18,1	8,9	17,9	5,0	18,0	18,0	7,6	7,6	1,4	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7		
60-64 jaar	7,5	8,7	6,4	6,6	8,0	4,8	6,8	6,8	7,0	7,0	1,6	1,9	1,8	1,8	2,1	2,1		
65-69 jaar	5,7	6,0	4,5	4,9	6,2	3,6	4,4	4,4	5,4	5,4	1,7	1,9	1,7	1,7	2,1	2,1		
70-74 jaar	3,7	4,0	2,7	3,0	4,4	2,9	3,4	3,4	4,1	4,1	1,8	2,3	2,2	2,2	2,6	2,6		
75 jaar of ouder	2,9	3,7	1,7	2,3	4,4	3,9	3,1	3,1	5,6	5,6	2,3	3,3	3,1	3,1	4,7	4,7		
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		
Totaal	2 518,8	3 043,6	2 518,8	3 043,6	38,5	98,3	44,3	44,3	60,8	60,8	39,49	41,76	41,76	41,76	41,76	41,76		
Gemiddelde leeftijd	46,81	46,46	44,12	43,80	42,16	40,07	39,49	39,49	41,76	41,76	39,49	41,76	41,76	41,76	41,76	41,76		

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

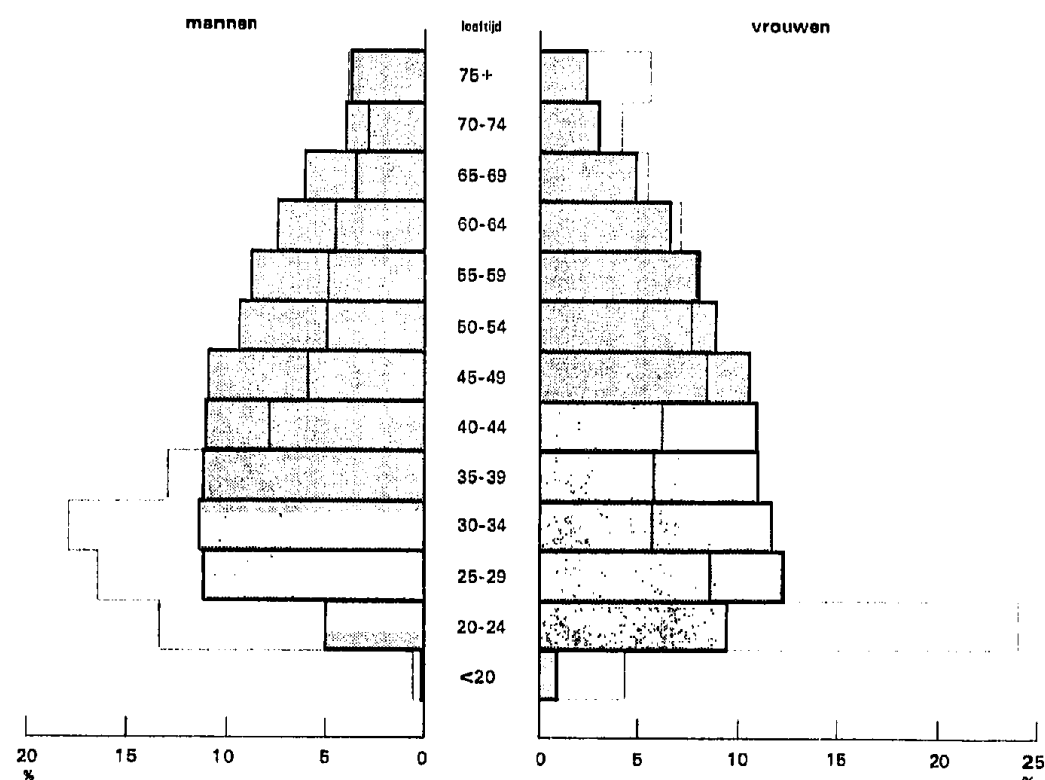

6. Aantal niet-samenwonende gehuwden per 100 gehuwden per leeftijdsgroep en geslacht bij de volkstelling van 1971 (steekproef 1 op 10 [x 10])

7. Aantal samenwonende en niet-samenwonende gehuwden in procenten van het totaal per geslacht bij de volkstelling van 1971 (steekproef 1 op 10 [x 10])

■ gehuwd niet-samenwonend
 □ gehuwd samenwonend

C184. 6. 7. 81

In de grafieken 6 en 7 zijn de situaties in 1971 afgebeeld. Voor 1960 zijn de gegevens gebaseerd op het berekende verschil tussen de aantallen mannen en vrouwen naar leeftijdsgroep en burgerlijke staat gehuwd enerzijds, en anderzijds de leeftijdsverdeling van mannen en vrouwen die de zogenaamde bestaande huwelijken vormen, dat wil zeggen de echtparen, waarvan beide echtgenoten ten tijde van de telling op hetzelfde adres woonden 17).

Van de 25-84-jarige gehuwden woont in 1971 tenminste 95% samen (tabel 5). Voor degenen die nog geen 25 jaar zijn en voor hen die 85 jaar of ouder zijn, zijn de percentages iets lager. Voor de eerstgenoemde categorie zal vermoedelijk een rol spelen dat men eerst recentelijk is gehuwd en nog geen passende woonruimte heeft gevonden, dan wel dat samenwonen eerst zijn beslag krijgt na de kerkelijke inzegening van het huwelijk, terwijl ten tijde van de telling uitsluitend het burgerlijk huwelijk was voltrokken. Voor de hoogste leeftijdsgroep zal een rol spelen dat één der huwelijkspartners vanwege medische of psychische redenen niet meer thuis kan wonen. Voor alle leeftijdsgroepen speelt voorts een rol dat er sprake kan zijn van een formele scheiding van tafel en bed, terwijl voor de beroepsbevolking een rol kan spelen dat de beroepsactiviteiten met zich mee brengen dat man en vrouw gescheiden wonen. Dit laatste is vermoedelijk de oorzaak van het feit dat het aantal niet-samenwonende gehuwde mannen in de periode 1960-1971 toenam van 38 500 tot 98 300 terwijl het aantal voor de vrouwen in 1960 talrijker was (44 300) dan dat van de mannen en in 1971 minder talrijk (60 800). De enorme toeneming van het aantal niet-samenwonende mannen zal vooral moeten worden toegeschreven aan de komst van de vele gehuwde buitenlandse werknemers die, alsvorens zich eventueel met hun gezin te herenigen, in Nederland een (tijdelijk) bestaan opbouwen 18).

De meeste niet-samenwonende gehuwde mannen zijn in 1960 20-29 jaar, in 1971 20-39 jaar. Voor vrouwen zit de voornaamste concentratie bij beide tellingen in de leeftijdsgroep 20-24 jaar. In 1971 komt het aantal vrouwen tot een tweede "hoogtepunt" in de leeftijdscategorie 45-49 jaar. Opvallend is voorts dat de gemiddelde leeftijd van de niet-samenwonende gehuwde mannen met 2,1 jaar is gedaald tot 40,1 in 1971, terwijl die voor de vrouwen juist toenam (met 2,3 jaar tot 41,8).

De leeftijdsverdeling der samenwonende gehuwden komt sterk overeen met die voor alle gehuwden welke elders in deze paragraaf werd vermeld. Dat is ook niet zo verwonderlijk daar in 1960 98,4% der gehuwden samenwoonden, en in 1971 97,5%.

Ter afsluiting van deze paragraaf wordt in staat 14 de ontwikkeling van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat aan de hand van de indexcijfers (1859=100) samengevat. Terwijl de bevolking in de beschouwde 112 jaar bijna verviervoudigde, was het toenemingspercentage voor mannen een fractie hoger dan dat voor vrouwen. Voor de onderscheiden leeftijdsgroepen is een tendens waarneembaar die kan worden samengevat in de zinsnede: hoe hoger de leeftijd, hoe sterker de groei. Uitzondering in 1971 vormt daarop de leeftijdsgroep 30-39 jaar (index 340). Ook voor andere volkstellingsjaren zijn er uitzonderingen op deze regel: zo groeide bijvoorbeeld de leeftijdsgroep 10-19 jaar van 1859 tot 1909 langzamer dan de leef-

17) Zie hiertoe: C.B.S., 13e Algemene volkstelling 31 mei 1960, deel 6. Bestaande huwelijken en vruchtbaarheid van deze huwelijken, 's-Gravenhage, 1969.

18) Tabel 5 in C.B.S., 14e Algemene volkstelling 28 februari 1971. Serie A, deel 1B. Niet-Nederlandse nationaliteiten, leert dat het hierbij gaat om 42 510 niet-Nederlandse mannen die gehuwd zijn en niet samenwonen met hun echtgenoten.

Staat 14. Indexcijfers van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat bij de volkstellingen van 1859-1971 (1859 = 100)

	Volkstellingsjaar										
	1859	1869	1879	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960	1971
Geslacht											
Mannen	100	108	122	137	155	178	209	242	294	350	400
Vrouwen	100	108	121	136	154	176	206	238	288	343	389
Leeftijd											
0 - 9 jaar	100	113	132	145	163	185	200	221	265	309	315
10 - 19 jaar	100	105	122	143	161	185	219	236	255	326	357
20 - 29 jaar	100	101	109	127	148	169	203	244	275	281	377
30 - 39 jaar	100	104	108	117	138	165	194	234	292	325	340
40 - 49 jaar	100	113	120	126	138	167	208	241	325	366	419
50 - 59 jaar	100	113	130	141	150	167	211	260	337	443	486
60 - 69 jaar	100	108	126	150	164	177	204	262	356	479	597
70 jaar of ouder	100	126	141	173	210	244	278	328	462	706	981
Burgerlijke staat en geslacht											
Ongehuwd											
mannen	100	106	119	135	153	174	199	221	253	287	307
vrouwen	100	106	118	135	153	174	197	219	245	273	283
totaal	100	106	119	135	153	174	198	220	249	280	295
Gehuwd											
mannen	100	113	129	141	161	190	235	290	382	489	601
vrouwen	100	113	129	142	161	191	235	291	384	491	594
totaal	100	113	129	142	161	190	235	291	383	490	597
Gehuwd geweest											
mannen	100	104	110	123	136	149	172	195	247	254	272
vrouwen	100	103	109	121	132	139	156	170	240	297	400
totaal	100	103	109	122	133	143	161	178	242	283	358
Totaal	100	108	121	136	154	177	207	240	291	346	395

tijdsgroep 0-9 jaar, van 1909 tot 1930 echter sneller, van 1930 tot 1947 weer langzamer en in de laatste 24 jaar weer sneller. Voorts is te constateren dat de indexcijfers bij het voortschrijden van de tijd voor de verschillende leeftijdsgroepen zowel absoluut als relatief steeds verder uiteen gaan liggen: was de hoogste te constateren index in 1889 die voor degenen van 70 jaar of ouder (210) en de laagste in 1889 die voor de 30-49-jarigen (138) (verschil: 72), in 1971 wordt voor de 0-9-jarigen een waarde van 315 waargenomen en voor degenen van 70 jaar of ouder 981 (verschil 666). De indexcijfers voor de burgerlijke staatsgroeperingen laten zien dat het aantal ongehuwde mannen met name vanaf 1909 iets sneller groeide dan dat der ongehuwde vrouwen. Het aantal gehuwden nam echter twee maal zo snel toe, aanvankelijk iets trager voor mannen, maar in de periode 1960-1971 nam deze index voor mannen sterker toe dan voor vrouwen. Het omgekeerde is te constateren bij de gehuwd geweest zijnden. Met name de groei van het aantal vrouwen in deze categorie in de periode 1960-1971 is opmerkelijk, hetgeen vermoedelijk grotendeels samenhangt met het toegenomen verschil in levensverwachting.

HOOFDSTUK 3. LEEFTIJDOPBOUW NAAR REGIONALE EN CATEGORALE GROEPEN VAN GEMEENTEN

Minder uitgebreid dan in het voorafgaande hoofdstuk zullen thans een aantal gegevens omtrent de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat worden gepresenteerd per woongebied (de provincies en de vier grote gemeenten), per gemeentegroep naar inwonertal en per gemeentegroep naar urbanisatiegraad. Anders dan in het voorafgaande hoofdstuk wordt de situatie in 1971 thans niet afzonderlijk, doch als eindpunt van de te onderscheiden tijdspaden beschreven.

3.1. Provincies en vier grote gemeenten

Voordat de inhoud van de staten 15 en 16 en van grafiek 9 ter sprake komt, kan allereerst worden opgemerkt dat de provinciale indeling van Nederland sinds 1830 zo weinig wijzigingen heeft ondergaan dat vergelijkingen in de tijd tussen de onderscheiden provinciale inwoneraantallen zonder meer mogen worden gemaakt. Anders ligt dit voor de vier grote gemeenten. Deze hebben in de loop der jaren sinds 1830 één of meerdere keren hun grondgebied zien veranderen zodat bij vergelijkingen van de inwoneraantallen van deze gemeenten enige voorzichtigheid moet worden betracht. De mate waarin dat tussen 1960 en 1971 het geval was wordt aan het einde van deze paragraaf toegelicht.

Staat 15 laat die inwoneraantallen per woongebied voor de periode 1830-1971 zien. In de verdeling van de bevolking over de provincies is wel het een en ander veranderd. Woonde in 1830 ruim 16% van de bevolking in de drie noordelijke provincies, in 1971 is dat nog maar bijna 11%, overigens geheel ten gevolge van de teruggang van het aandeel van Groningen en Friesland. De twee oostelijke provincies (Overijssel en Gelderland) kenden een vrij constant aandeel, variërend van 17 tot 19%, in de totale bevolking van Nederland. De drie westelijke provincies (Utrecht, Noord- en Zuid-Holland) herbergden in 1830 bijna 40% van de totale bevolking, in 1971 is dat percentage opgelopen tot ruim 46. Zeeland zag het aandeel van ruim 5% naar ruim 2% teruglopen, terwijl de twee zuidelijke provincies in 1830 van ruim 20% van de bevolking de woonplaatsen bevatten tegen ruim 16% aan het eind van de negentiende eeuw; daarna is er een herstel zichtbaar van deze laatste ontwikkeling tot bijna 22% in 1971. Om eventuele vergelijking met de indexcijfers in staat 14 mogelijk te maken zijn de in staat 15 opgenomen indexcijfers eveneens op basis van 1859=100 berekend. De procentuele verdelingen van de totale bevolking over de provincies voor de andere volkstellingsjaren indicieerden reeds een aantal ontwikkelingen die ook in de indexcijfers waarneembaar zijn. Zo groeide de bevolking in Nederland in de periode 1859-1971 met een factor van bijna vier; Groningen, Friesland en Zeeland bleven daarbij ver achter, Drenthe, Overijssel en Gelderland liepen aardig met de landelijke ontwikkeling in de pas, terwijl Noord-Holland en Noord-Brabant daar een voorsprong op hadden. Zuid-Holland en Limburg groeiden met een factor van bijna vijf, Utrecht spande de kroon met een factor van meer dan vijf. Bij deze ontwikkeling speelden uiteraard niet alleen eventuele geboorte- en sterfteverschillen een rol, de (binnen- en buitenlandse) migratie moet hierbij eveneens in ogenschouw worden genomen. Hoewel de gemeenten, zoals hiervoor opgemerkt, in het verleden een aantal malen hun grenzen gewijzigd zagen worden, moet worden bedacht dat de opgetreden grenswijzigingen van deze gemeenten vooral werden ingegeven door de wens meer ruimte te creëren voor de verdere stadsuitleg. Deze stadsuitleg heeft vooral plaatsgevonden in meer landelijke randgemeenten met geringe bevolking. Duidelijk is de toenemende belangstelling, overigens dikwijls ingegeven door bittere noodzaak, voor het wonen in de grootste vier stedelijke gemeenten in de loop van de 19e eeuw en het begin van deze eeuw zichtbaar. Amsterdam bereikte in 1899 een hoogste aandeel van

Staat 15. Bevolking naar woongebied bij de volkstellingen van 1829-1971

Volke- tellings- jaar	Woongebied															
	Gron- ningen	Fries- land	Drentho	Over- ijssel	Gelder- land	Utrecht	Noord- Holland	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Brabant	Limburg	Nederland	Amster- dam	Rotter- dam	's-Grav- en- hage	Utrecht
	x 1000															
1829 1)	157,5	204,9	63,9	178,9	309,8	132,4	414,0	479,7	137,3	348,9	186,3	2 613,5	202,4	72,3	56,1	43,4
1839 1)	175,7	227,9	72,5	197,7	345,8	145,1	443,3	526,0	151,4	378,4	196,8	2 860,6	211,3	78,1	63,6	48,5
1849	188,4	247,4	82,7	215,8	370,7	149,4	477,1	563,4	160,3	396,4	205,3	3 056,9	224,0	90,1	72,2	47,8
1859	207,7	274,3	95,2	235,2	403,6	160,1	523,9	619,4	166,1	407,8	215,7	3 309,1	243,3	106,1	78,3	52,9
1869	225,3	292,4	105,6	254,1	432,7	173,6	577,4	688,2	177,6	428,9	223,8	3 579,5	264,7	116,2	90,3	59,3
1879	253,2	329,9	118,8	274,1	466,8	191,7	680,0	803,5	188,6	466,5	239,5	4 012,7	316,6	147,9	113,4	81,3
1889	272,8	335,6	130,7	295,4	512,2	221,0	829,5	949,6	199,2	509,6	255,7	4 511,4	408,1	201,9	156,8	84,3
1899	299,6	340,3	148,5	333,3	566,5	251,0	968,1	1 144,4	216,3	553,8	281,9	5 104,1	510,9	318,5	206,0	102,1
1909	328,0	359,6	173,3	382,9	639,6	288,5	1 107,7	1 390,7	232,5	623,1	332,0	5 858,2	566,1	418,0	271,3	119,0
1920	365,6	382,9	209,7	438,8	729,7	342,3	1 298,1	1 678,7	245,1	733,9	440,4	6 865,3	647,4	516,3	355,0	140,3
1930	392,4	399,7	222,4	520,8	829,3	407,0	1 509,6	1 957,6	247,6	898,4	550,8	7 935,6	757,4	587,0	437,7	154,9
1947	449,9	459,4	271,9	638,8	1 028,1	549,6	1 774,3	2 284,1	260,8	1 180,1	684,1	9 625,5 2)	803,8	646,2	533,0	185,2
1960	475,5	478,9	312,2	775,8	1 274,0	680,7	2 057,3	2 706,8	283,5	1 495,6	885,0	11 462,0 2)	864,7	729,0	605,1	255,0
1971	519,9	525,9	372,5	930,6	1 525,4	810,1	2 240,6	2 981,2	310,1	1 813,8	1 008,8	13 060,1 3)	807,1	682,9	527,2	273,1
	Per 100 inwoners van Nederland															
1829 1)	6,0	7,8	2,4	6,8	11,9	5,1	15,8	18,4	5,3	13,3	7,1	100	7,7	2,8	2,1	1,7
1859	6,3	8,3	2,9	7,1	12,2	4,8	15,8	18,7	5,0	12,3	6,5	100	7,3	3,2	2,4	1,6
1899	5,9	6,7	2,9	6,5	11,1	4,9	19,0	22,4	4,2	10,9	5,5	100	10,0	6,2	4,0	2,0
1947	4,7	4,8	2,8	6,6	10,7	5,7	18,4	23,7	2,7	12,3	7,1	100 2)	8,4	6,7	5,5	1,9
1960	4,1	4,2	2,7	6,8	11,1	5,9	17,9	23,6	2,5	13,0	7,7	100 2)	7,5	6,4	5,3	2,2
1971	4,0	4,0	2,9	7,1	11,7	6,2	17,2	22,8	2,4	13,9	7,7	100 3)	6,2	5,2	4,0	2,1
	Indexcijfers op basis van 1859 = 100															
1960	230	175	328	330	316	425	392	437	171	367	411	346 2)	355	687	773	482
1971	251	192	391	396	378	506	428	481	187	445	468	395 3)	332	644	673	516
	Indexcijfers op basis van 1960 = 100															
1971	109	110	119	120	120	119	109	110	109	121	114	114 3)	93	94	87	107

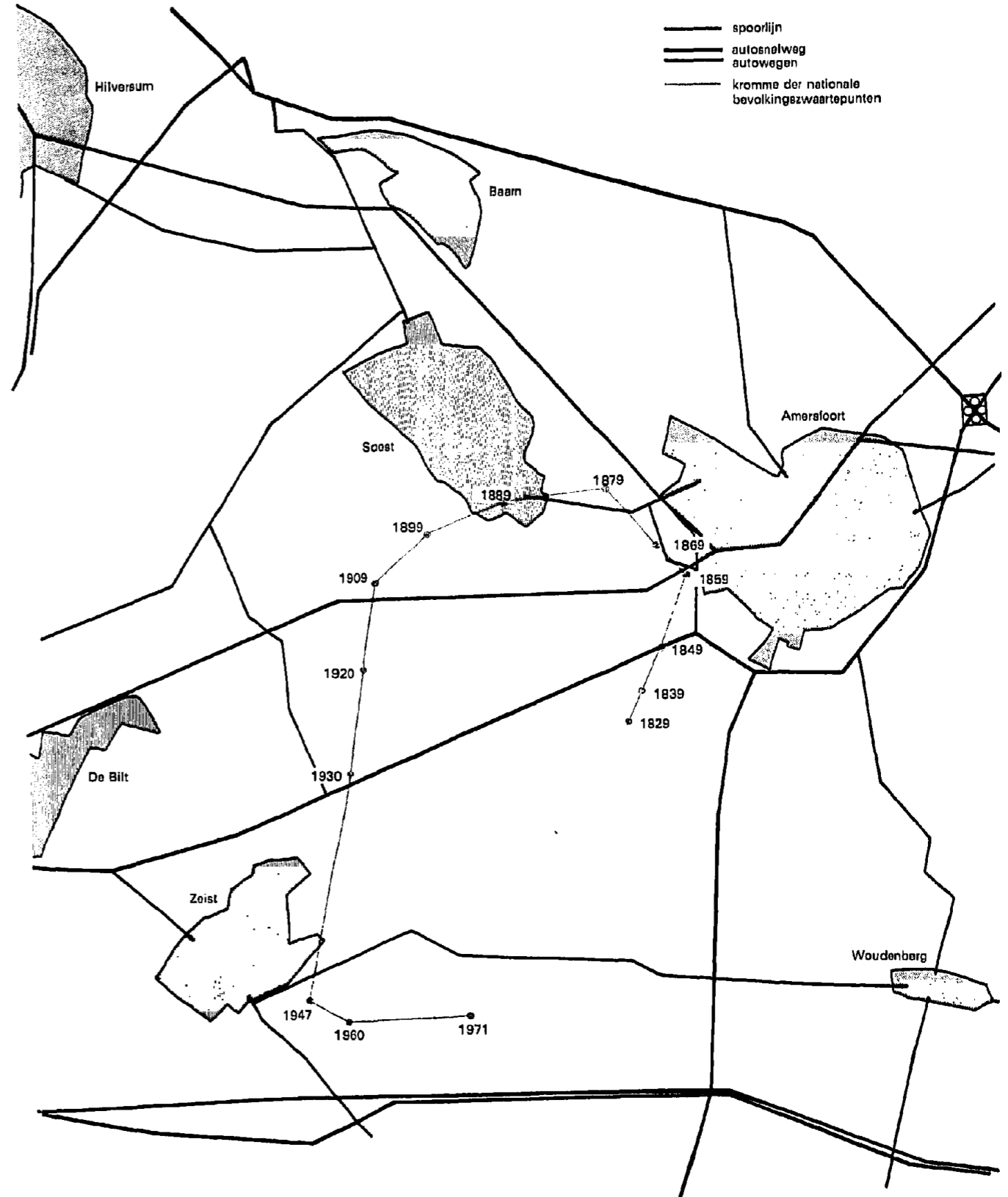
1) De cijfers hebben betrekking op de situatie per 1 januari 1830 respectievelijk 1840.
 2) Inclusief N.O.P., Z.I.J.P. en C.P.R. die in 1947 en 1960 niet tot enige provincie werden gerekend.
 3) Inclusief Z.I.J.P. en C.P.R. die in 1971 niet tot enige provincie werden gerekend.

Staat 16. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat per woongebied bij de volkstellingen van 1960 en 1971

Woongebied	Geslachts- verhouding		Gemiddelde leeftijd in jaren		Demografische druk		Aandeel gehuwde mannen		Aandeel gehuwde vrouwen		Child-woman ratio		Bevolkings- dichtheid	
	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971	1960	1971
	‰													
Groningen	1 001	999	33,2	34,0	86,1	84,9	48,1	49,2	48,2	49,2	496	446	204	224
Friesland	993	996	32,3	33,0	98,7	99,0	44,9	46,9	45,4	47,1	592	533	150	156
Drenthe	957	972	30,6	32,2	93,9	90,8	44,7	47,9	46,8	49,2	570	477	118	139
Overijssel	985	982	30,7	31,7	92,1	91,5	43,9	46,6	44,6	46,9	583	496	232	241
Gelderland	996	995	30,7	31,9	94,3	91,5	43,4	46,7	43,6	46,4	562	462	253	299
Utrecht	1 032	1 022	31,4	32,3	91,5	85,5	44,5	47,6	43,2	45,4	529	430	513	597
Noord-Holland	1 038	1 030	33,0	34,2	82,8	79,2	47,4	49,2	45,8	47,2	484	393	765	813
Zuid-Holland	1 030	1 022	32,4	33,8	83,8	80,3	47,2	49,9	46,0	48,1	496	410	936	1 015
Zeeland	993	996	33,7	34,8	88,1	89,1	47,4	50,0	48,0	50,2	535	472	160	174
Noord-Brabant	981	977	28,5	30,2	98,5	88,1	39,7	45,5	40,5	46,0	593	455	301	364
Limburg	985	988	28,7	31,0	95,1	85,6	41,1	46,8	41,8	47,0	587	412	399	457
Nederland 1)	1 008	1 004	31,4	32,6	89,6	85,1	44,8	48,2	44,5	47,4	537	437	341	380
Amsterdam	1 065	1 067	34,9	37,3	72,6	69,4	50,4	50,9	47,5	47,0	402	301	6 399	4 616
Rotterdam	1 026	1 027	33,9	36,8	70,4	73,9	50,6	52,5	49,3	49,6	439	332	4 839	3 816
's-Gravenhage	1 114	1 115	34,8	38,3	79,8	76,4	48,7	50,4	43,9	45,1	419	310	9 331	7 973
Utrecht	1 039	1 019	31,9	33,4	82,9	73,8	46,0	48,7	44,3	45,4	469	367	4 989	5 179

1) Zie de noten 2 en 3 bij staat 15.

8. Bevolkingszwaartepunten bij de volkstellingen van 1829-1971

10% van de totale bevolking in Nederland, Rotterdam in 1920 (ruim 7%), 's-Gravenhage in 1947 (ruim 5%) en Utrecht in 1960 (ruim 2%). In de loop van de 20e eeuw begint zich echter een vermindering van die belangstelling af te tekenen.

De indexcijfers voor de gemeenten laten zien dat in 1971 alleen Amsterdam is achtergebleven bij de landelijke ontwikkeling; Utrecht en met name Rotterdam en 's-Gravenhage kennen indexcijfers die daar ruimschoots boven liggen.

Opvallend is voorts dat Amsterdam en Rotterdam altijd meer inwoners hebben gehad dan ten minste één kleine provincie (Drenthe); 's-Gravenhage had vanaf 1889 meer inwoners dan Drenthe, vanaf 1909 ook meer dan Zeeland en was in 1920 en 1930 tevens talrijker qua bevolking dan de provincie Utrecht; de gemeente Utrecht had nimmer een groter inwonertal dan enige provincie.

Grafiek 8 geeft een beeld van het verloop van de zogenaamde nationale bevolkingszwaartepunten in de periode 1829-1971. In de technische toelichting (hoofdstuk 2) is uiteengezet hoe deze punten werden berekend. In graden, minuten en seconden noorderbreedte (NB) en oosterlengte (OL) zijn de coördinaten:

	NB	OL		NB	OL
1829	52°07'34''	5°20'17''	1899	52°09'25''	5°17'13''
1839	52°07'52''	5°20'31''	1909	52°08'56''	5°16'26''
1849	52°08'17''	5°20'49''	1920	52°08'06''	5°16'12''
1859	52°09'00''	5°21'07''	1930	52°07'05''	5°15'58''
1869	52°09'18''	5°20'46''	1947	52°04'53''	5°15'18''
1879	52°09'50''	5°19'59''	1960	52°04'41''	5°15'54''
1889	52°09'43''	5°18'25''	1971	52°04'44''	5°17'46''

Vanaf 1829 bewoog de kromme der nationale bevolkingszwaartepunten zich aanvankelijk over een afstand 19) van 2,855 km in noordoostelijke richting, vanaf 1859 over 2,033 km in noordwestelijke richting, vanaf 1879 over 1,793 km in westelijke, vanaf 1889 over 2,739 km in zuidwestelijke richting. Vanaf 1909 is tot aan 1960 de richting hoofdzakelijk een zuidelijke, en wel over een afstand van 8,176 km. Na 1960 verplaatst het zwaartepunt zich in oostelijke richting over een afstand van, tot 1971, 2,123 km. De totale lengte van de kromme bedraagt daarmee 19,719 km. De zwaartepunten van 1829 en 1971 liggen 5,971 km uiteen.

Bij de interpretatie van de afstand tussen de punten en de richting van de kromme moet worden bedacht dat deze niet uitsluitend worden ingegeven door migratiebewegingen. Zoals bekend is het aantal inwoners in een gegeven gebied de resultante van de natuurlijke groei in dat gebied plus het migratiesaldo voor dat gebied. Wanneer er regionale verschillen bestaan in de geboorte- en sterfteverhoudingen dragen deze mede bij aan het beeld van grafiek 8. Vanaf 1859 is vermoedelijk onder invloed van de industrialisering van het westen van Nederland de trek naar de grote steden waarneembaar, aanvankelijk naar Amsterdam, later ook meer in zuidelijke richting (Rotterdam). Dat de kromme zich zo lang in zuidelijke richting verplaatst zal te maken hebben met de industrialisering van Noord-Brabant en Limburg en met de hogere vruchtbaarheid aldaar. Vanaf 1960 komt vooral de wens buiten-te-gaan-wonen tot uitdrukking.

Staat 16 vermeldt enkele kerncijfers per woongebied voor 1960 en 1971 naar aanleiding van de verdeling van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat voor ieder woongebied. De geslachtsverhouding, die voor Nederland in beide jaren boven de 1000 uitkomt,

19) Eén noorderbreedtegraad heeft tussen 52°NB en 53°NB een lengte van 111,2776 km, één oosterlengte heeft tussen 52°04'41''NB en 52°09'50''NB een lengte van 68,4935 km.

blijkt die grens van 1000 te overschrijden door toedoen van de geslachtsverhoudingen in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland (alsmede Groningen in 1960). In 1960 hadden Noord-Holland en Drenthe van alle onderscheiden provincies de hoogste respectievelijk de laagste aantallen (verschil 81) in 1971 geldt dit dezelfde provincies, maar nu met een geringer verschil (58). De cijfers voor de vier grote gemeenten doen vermoeden dat er wellicht een verband is tussen het aantal vrouwen per 1000 mannen en de mate van verstedelijking. In de volgende paragrafen wordt hierop nader ingegaan. Een zelfde verband lijkt ook te gelden voor de verdeling van de bevolking naar de gemiddelde leeftijd per woongebied, hoewel Groningen, Friesland en Zeeland eveneens vrij hoog scoren. Ook hierop wordt in de volgende paragrafen teruggekomen. Deze gemiddelde leeftijden beogen in één cijfer een samenvatting te geven van de in grafiek 9 weergegeven bevolkingspiramiden per woongebied. In de grafiek zijn deze piramiden overigens alleen naar de situatie in 1971 weergegeven.

De gemiddelde leeftijd vertoont voor alle woongebieden een stijgende lijn. Sterk gestegen zijn die voor Drenthe, Noord-Brabant en Limburg, alsmede die voor de vier genoemde gemeenten. Was voor de provincies in 1960 het verschil tussen de gemiddelden voor Noord-Brabant en Zeeland het grootste (5,2 jaar), in 1971 zijn in dezelfde provincies de extreme waarden te vinden, nu echter met een verschil van 4,6 jaar. Er is dus sprake van een nivellering van de verschillen der gemiddelde leeftijden.

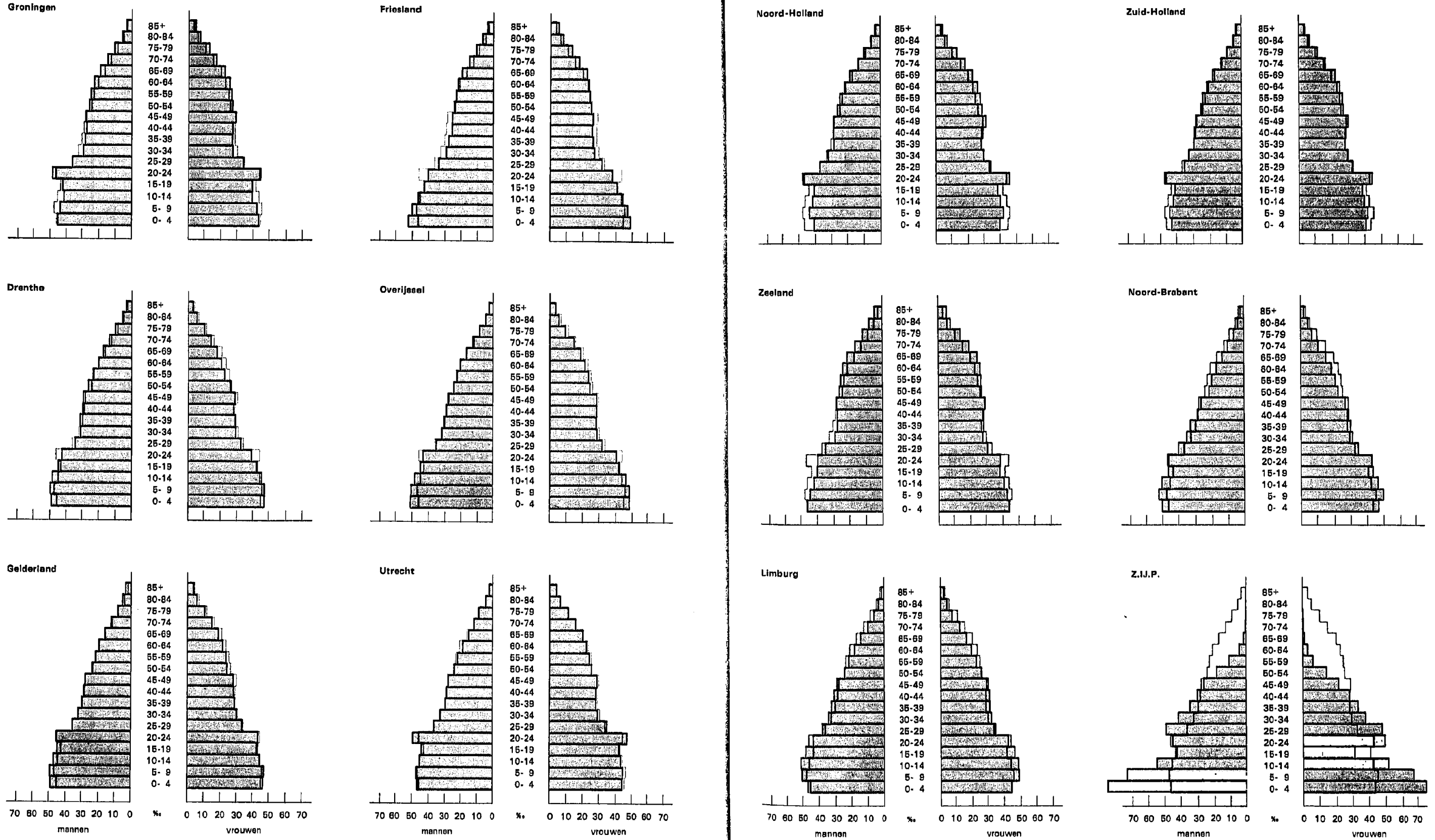
De demografische druk daalde in Nederland in de periode 1960-1971. Per woongebied bekeken is echter een stijging waarneembaar in Friesland, Zeeland en Rotterdam. Daar zijn derhalve in 1971 per 100 20-64-jarigen meer personen uit de beide andere leeftijdscategorieën aanwezig dan ruim tien jaar daarvoor. In Friesland zijn verreweg de hoogste cijfers waar te nemen, in Noord-Holland de laagste, althans voor wat betreft de provincies. Het verschil tussen beide uitersten is in de periode 1960-1971 echter toegenomen van 15,9 tot 19,8.

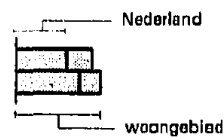
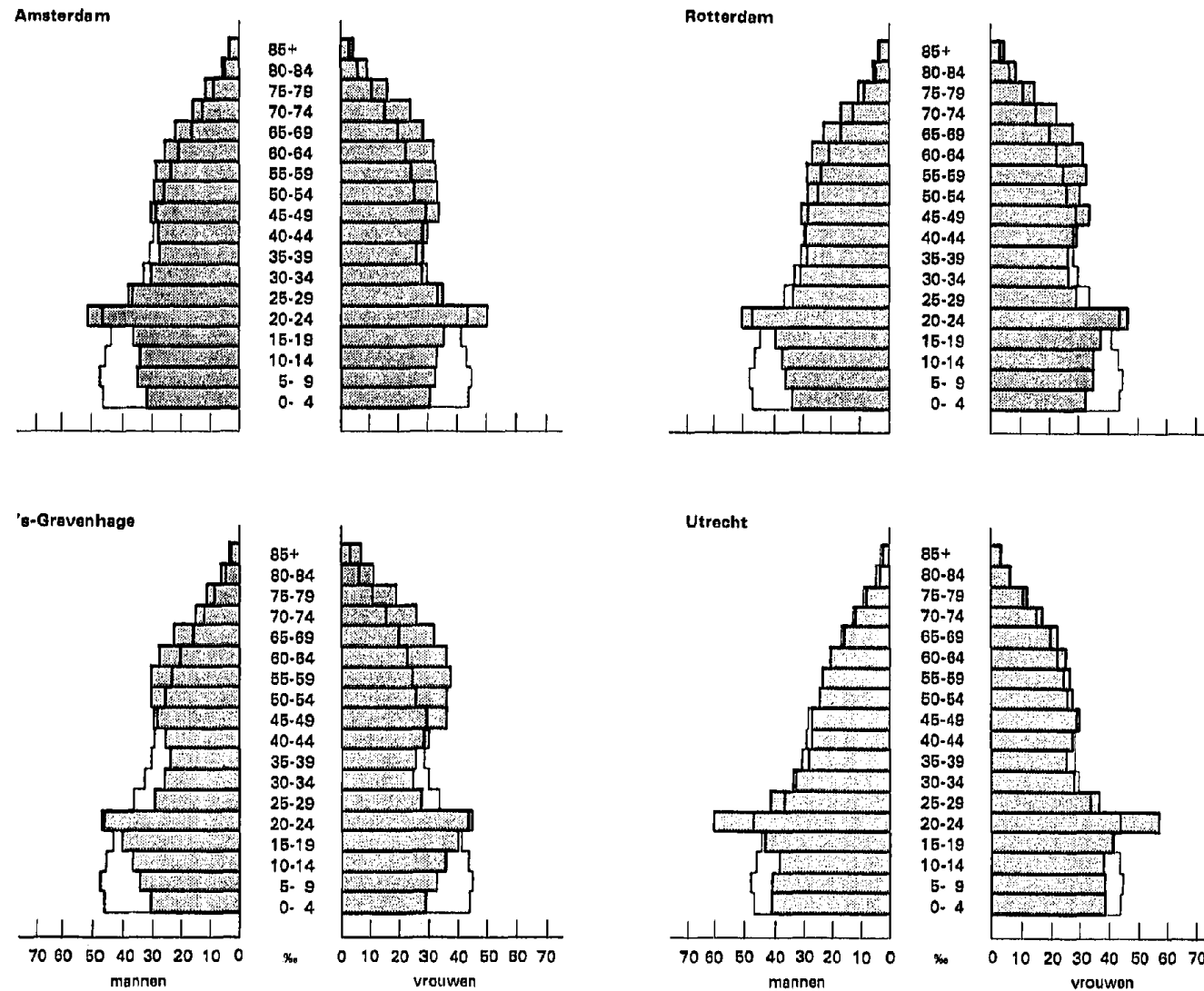
De aantallen gehuwde mannen respectievelijk vrouwen als percentage van het totaal aantal mannen respectievelijk vrouwen laten in Nederland voor de periode 1960-1971 een flinke toeneming zien. Bij mannen is die toeneming in alle woongebieden terug te vinden, bij vrouwen alleen niet in Amsterdam. Het verschil in 1960 voor de hoogste provinciale waarde (Groningen) en de laagste waarde (Noord-Brabant) bedroeg voor de mannen 8,4, voor de vrouwen 7,7. In 1971 is voor mannen het verschil tussen de uiterste waarden (Zeeland en Noord-Brabant) 4,5, voor vrouwen 4,8 (Utrecht en Zeeland). De sterkste toeneming is voor beide geslachten te vinden in Noord-Brabant 20). Terwijl voor Nederland als totaal geldt dat er van de mannen altijd een hoger percentage gehuwd is dan van de vrouwen (zie ook staat 3), blijkt deze uitspraak niet op te gaan voor alle onderscheiden woongebieden. Voor 1971 is bijvoorbeeld een zelfde percentage gehuwde mannen als gehuwde vrouwen waarneembaar in Groningen, terwijl in Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland, Noord-Brabant en Limburg de vrouwen hoger scoren dan de mannen.

De child-woman ratio geeft evenals de gemiddelde leeftijd en de demografische druk een indruk van de verhouding tussen leeftijdsklassen, echter met het verschil dat het bij deze ratio gaat om de verhouding tussen enkele geselecteerde leeftijdsklassen, met het oog een globale indruk te krijgen van het vruchtbaarheidsniveau. Evenals voor Nederland daalde de ratio in alle woongebieden. In 1960 waren de niveaus in Noord-Brabant, Friesland, Limburg en Overijssel hoog, in Groningen en Noord- en Zuid-Holland laag (verschil tussen de uiterste waarden: 109); in 1971 zijn de niveaus in Friesland en Overijssel nog steeds hoog, Noord-Holland scoort nu duidelijk het laagste

20) In paragraaf 6.7. van de in noot 15 genoemde publikatie staan de auteurs uitvoerig stil bij de regionale verschillen in huwelijksleeftijden en huwelijksfrequenties. De verschillen in levensbeschouwing en "traditie" worden als verklaring hiervoor beschouwd.

9. Bevolking naar geslacht en leeftijd per woongebied per 1000 personen in ieder woongebied bij de volkstelling van 1971

(verschil tussen de uiterste waarden: 140). Opvallend is voorts de slechts geringe teruggang van de ratio voor Groningen, en de enorme teruggang voor Noord-Brabant en met name Limburg 21).

De bevolkingsdichtheid (aantal inwoners per km² landoppervlakte) laat in alle gevallen een toeneming zien, met uitzondering van Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage. Alvorens hieraan conclusies te verbinden, moet echter worden bedacht dat in alle woongebieden in de periode 1960-1971 wel enige wijziging (onder andere door planimetriering) is opgetreden in de totale landoppervlakte. Grote veranderingen traden op voor Overijssel (toevoeging van de Noordoostpolder), alsmede voor Amsterdam en Rotterdam. Waren voor alle woongebieden de oppervlakten land in 1971 dezelfde geweest als in 1960 dan waren de volgende bevolkingsdichtheden voor 1971 het resultaat geweest (tussen haakjes de werkelijke dichtheden in 1971):

Groningen	223 (224)	Noord-Brabant	365 (364)
Friesland	155 (156)	Limburg	454 (457)
Drenthe	141 (139)	Nederland	389 (380)
Overijssel	278 (241)	Amsterdam	5 974 (4 616)
Gelderland	303 (299)	Rotterdam	4 532 (3 816)
Utrecht	611 (597)	's-Gravenhage	8 123 (7 973)
Noord-Holland	833 (813)	Utrecht	5 344 (5 179)
Zuid-Holland	1 031 (1 015)		
Zeeland	175 (174)		

Ook wanneer echter deze berekende bevolkingsdichtheden met die van 1960 worden vergeleken, blijft de dalende dichtheid voor Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage waarneembaar. In feite is dit te verklaren doordat volgens staat 15 deze drie woongebieden de enige waren die hun inwonertal zagen dalen. Wanneer nu echter rekening wordt gehouden met de gemeentelijke gebiedsuitbreidingen (en de wijze van planimetriering), dan blijkt de daling van de dichtheid enigszins mee te vallen.

3.2. Gemeentegroepen naar inwonertal

Staat 17 geeft een overzicht van het aantal gemeenten en het inwonertal der gemeenten die in 1947, 1960 en 1971 tot de naar inwonertal onderscheiden gemeentegroepen behoorden 22).

In de periode 1947-1971 is het aantal gemeenten met 142 gedaald. Tevens is het inwonertal van Nederland (en dus over het algemeen ook van de gemeenten) gestegen, zodat kan worden berekend dat in 1947 gemiddeld per gemeente 9474 personen woonden, tegen 14 960 in 1971. Tegelijkertijd is daarmee aangegeven dat bij het vergelijken van cijfers over een bepaalde periode met behulp van de indeling "gemeentegroepen naar inwonertal" de nodige voorzichtigheid is geboden, daar een zelfde gemeente in de loop der jaren van gemeentegroep kan zijn veranderd. Staat 17 laat dan ook zien dat het aantal gemeenten in de gemeentegroep < 5000 inwoners in 1947 nog 642 bedroeg met 1 501 800 inwoners (dat wil zeggen: 16% van alle inwoners in Nederland woonde in 63% der gemeenten), in 1971 was dit aantal 361 met 1 001 700 inwoners (dat wil zeggen: 8% der bevolking in 41% der gemeenten). Voor de overige gemeentegroepen zijn soortgelijke berekeningen te maken.

- 21) Zie ook: C.B.S., Regionale huwelijksvruchtbaarheid. Provinciale cijfers 1849/1850-1979. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1981.
- 22) Zie voor de gegevens vanaf 1839 het overzicht in: C.B.S., Volkstelling 31 december 1930, deel IX, pp 2-7, 's-Gravenhage, 1934. Anders dan in paragraaf 3.2. zijn in de publikatie van 1934 de gemeenten vanaf 1839 steeds gegroepeerd in de gemeentegroep waartoe zij in 1930 behoorden.

Staat 17. Aantal gemeenten en de bevolking per gemeentegroep naar inwonertal bij de volkstellingen van 1947-1971 1)

Gemeentegroep naar inwonertal	1947		1960		1971	
	Aantal gemeenten	Aantal inwoners x 1 000	Aantal gemeenten	Aantal inwoners x 1 000	Aantal gemeenten	Aantal inwoners x 1 000
		%		%		%
- < 5 000	642	1 501,8	556	1 332,7	361	1 001,7
5 000 - < 10 000	194	1 326,8	218	1 529,9	225	1 572,6
10 000 - < 20 000	111	1 503,2	125	1 711,2	163	2 332,1
20 000 - < 50 000	45	1 327,7	62	1 809,1	84	2 509,2
50 000 - < 100 000	14	1 009,8	19	1 307,1	25	1 795,2
100 000 - < 200 000	7	930,5	10	1 311,8	11	1 555,3
200 000 of meer	3	1 983,1	4	2 453,9	4	2 290,3
Totaal	1 016	9 625,5	994	11 462,0	873	13 060,1

1) De Noordoostpolder en de Zuidelijke IJsselmeerpolders zijn voor 1947 en 1960 resp. 1960 en 1971 zowel als gemeente als naar inwonertal geteld in de groepering waartoe zij behoorden. Het aantal personen in het Centrale persoonsregister is uitsluitend begrepen in het totaal inwonertal.

Staat 18. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat per gemeentegroep naar inwonertal bij de volkstelling van 1971, steekproef 1 op 10 (x 10) 1)

Gemeentegroep naar inwonertal	Geslachtsverhouding	Gemiddelde leeftijd in jaren	Demografische druk	Aandeel gehuwde mannen %	Aandeel gehuwde vrouwen %	Child-woman ratio	Bevolkingsdichtheid
- < 5 000	956	31,6	95,1	45,7	47,5	510	137
5 000 - < 10 000	958	31,1	94,1	45,8	47,5	507	189
10 000 - < 20 000	974	30,7	92,0	46,3	47,2	505	240
20 000 - < 50 000	1 006	31,4	88,2	48,3	47,5	454	484
50 000 - < 100 000	1 014	32,7	82,7	49,2	47,8	412	1 087
100 000 - < 200 000	1 026	33,1	79,6	48,8	47,1	389	1 459
200 000 of meer	1 052	36,9	72,8	51,4	47,8	321	4 846
Totaal	1 004	32,6	85,1	48,2	47,4	437	380

1) Zie staat 17 noot 1.

Toch is het aantal gemeenten in de gemeentegroep < 5000 inwoners het grootste gebleven in vergelijking met de andere gemeentegroepen. Het grootste inwonertal had in 1947 de groep gemeenten met 200 000 of meer inwoners, in 1971 echter de groep gemeenten met 20 000 - < 50 000 inwoners. Het aantal gemeenten in laatstgenoemde categorie gaf in de genoemde periode bijna een verdubbeling te zien.

Staat 18 geeft, evenals staat 16 per woongebied, een overzicht van enkele demografische kerncijfers, nu echter per gemeentegroep naar inwonertal, bovendien op basis van de steekproef 1 op 10 (x 10) en uitsluitend voor 1971. Voor andere volkstellingsjaren zijn deze gegevens niet beschikbaar. In de voorgaande paragraaf werd al gesuggereerd dat er een verband zou bestaan tussen enkele van de in deze kerncijfers tot uiting komende ontwikkelingen en de mate van verstedelijking.

Voor wat betreft de geslachtsverhouding kan bij toenemende gemeentegrootte een groter aantal vrouwen per 1000 mannen worden waargenomen. Een en ander hangt ongetwijfeld onder meer samen met selectieve migratieprocessen: in de gemeenten met weinig inwoners is voor mannen meer werk beschikbaar dan voor vrouwen, in de stedelijke gemeenten is met name in de kantorensector veel werkgelegenheid voor vrouwen (vergelijk ook de geslachtsverhouding voor de gemeenten 's-Gravenhage in staat 16). Uit de kleinere gemeenten trekken veel jongelui weg: gevolg daarvan is de wat hogere gemiddelde leeftijd in de gemeentegroep < 5000 inwoners dan in de groepen 5000 - < 50 000.

Voor de gemeentegroepen met 50 000 of meer inwoners is een toenemende gemiddelde leeftijd waarneembaar bij toenemend inwonertal. Dat blijkt ook wanneer de verdeling naar leeftijdsgroep per gemeentegroep wordt bekeken:

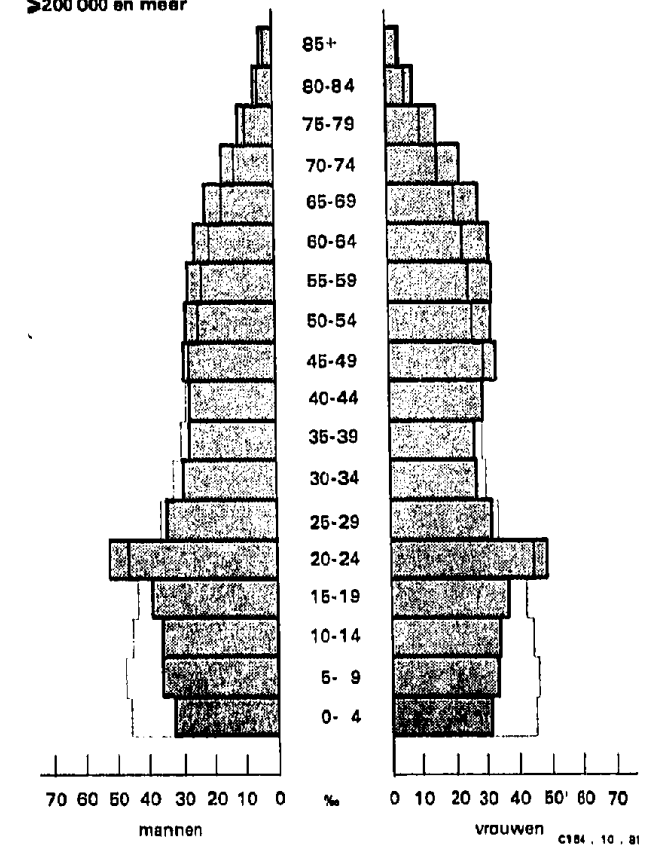
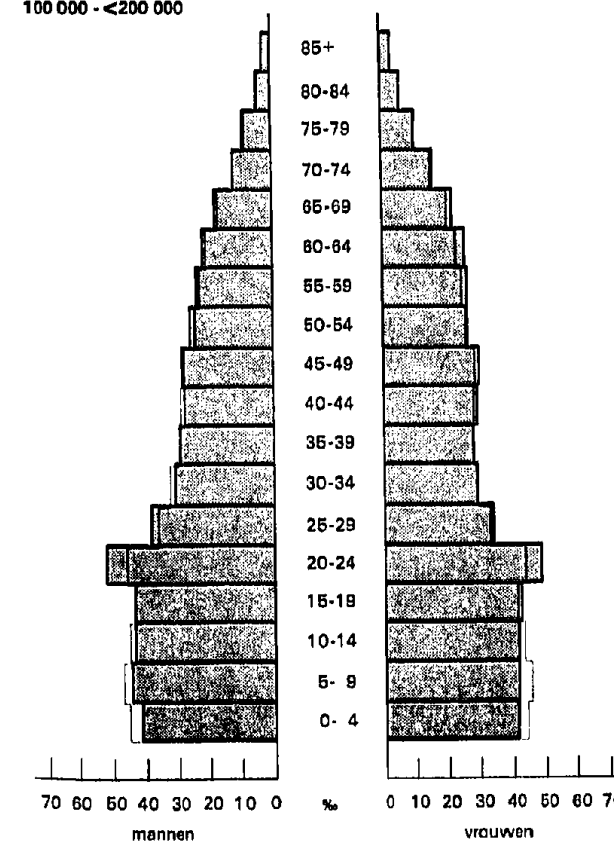
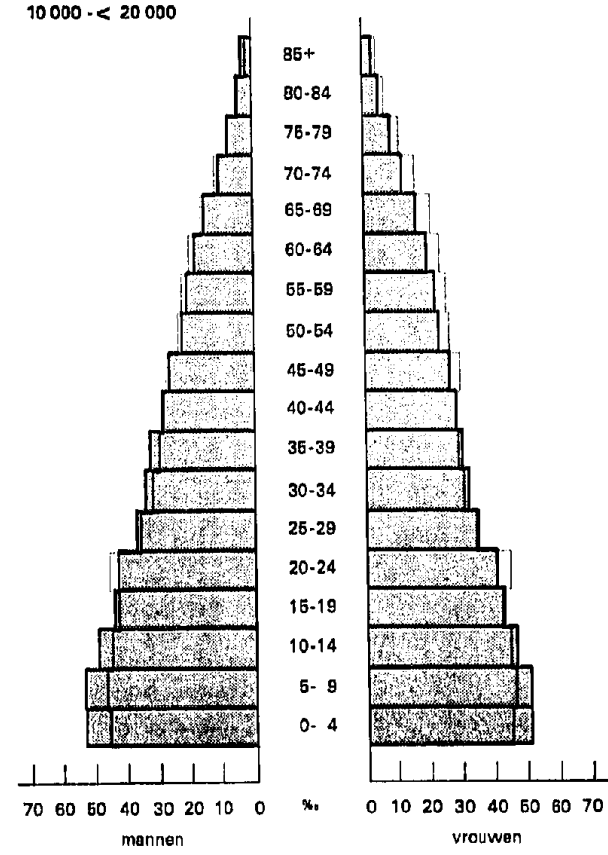
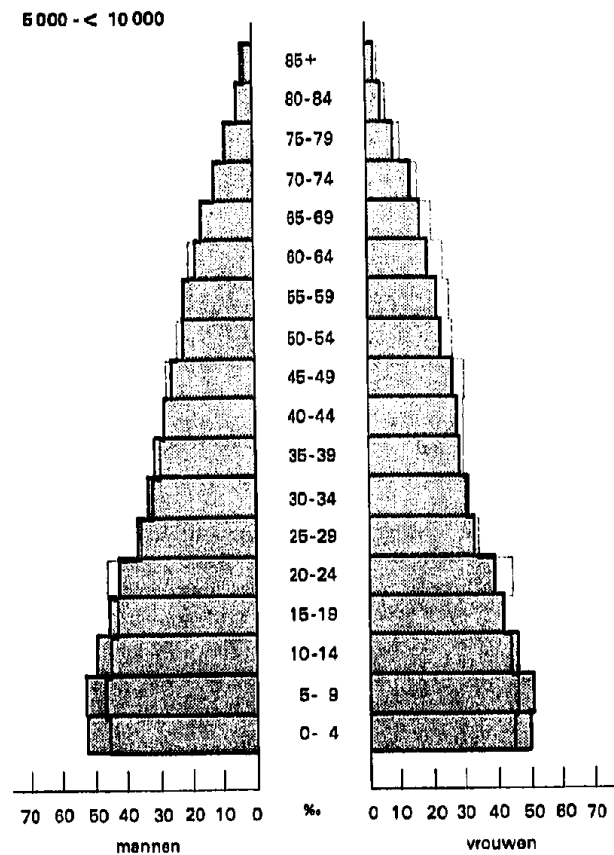
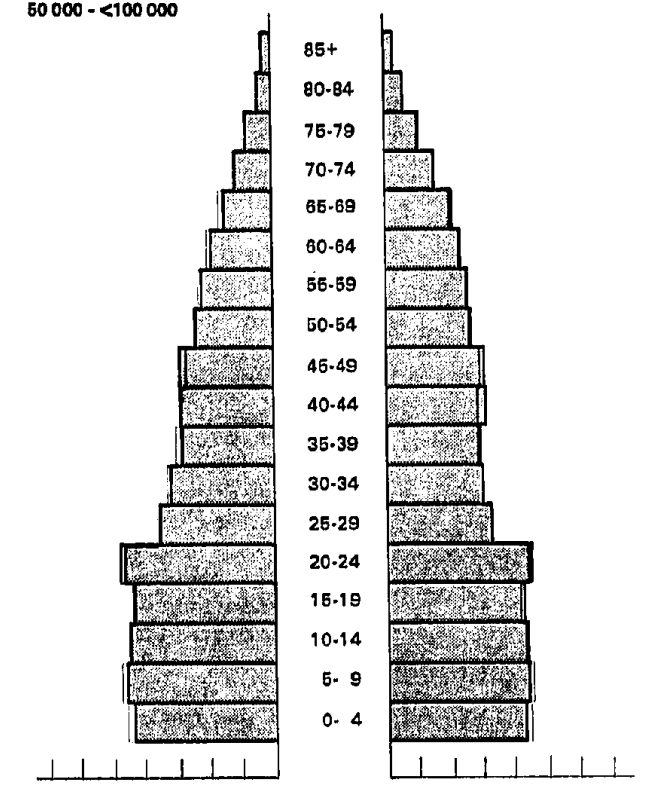
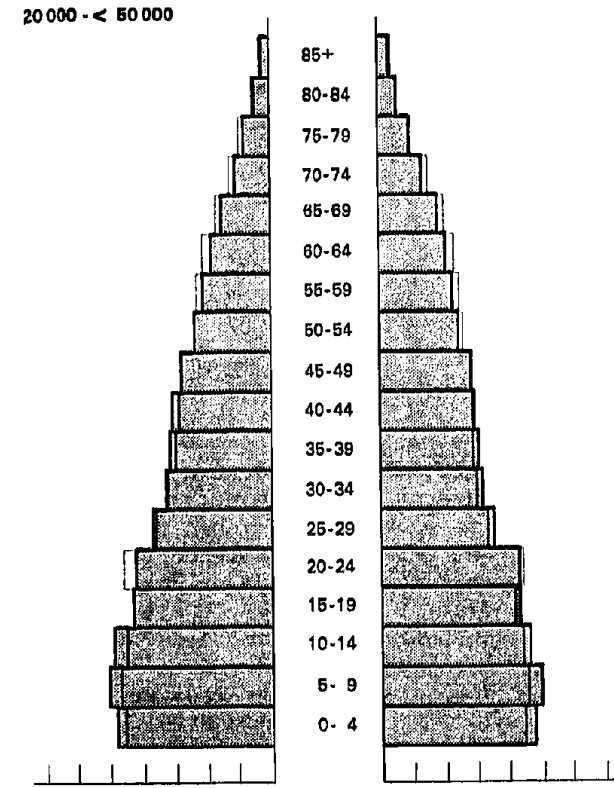
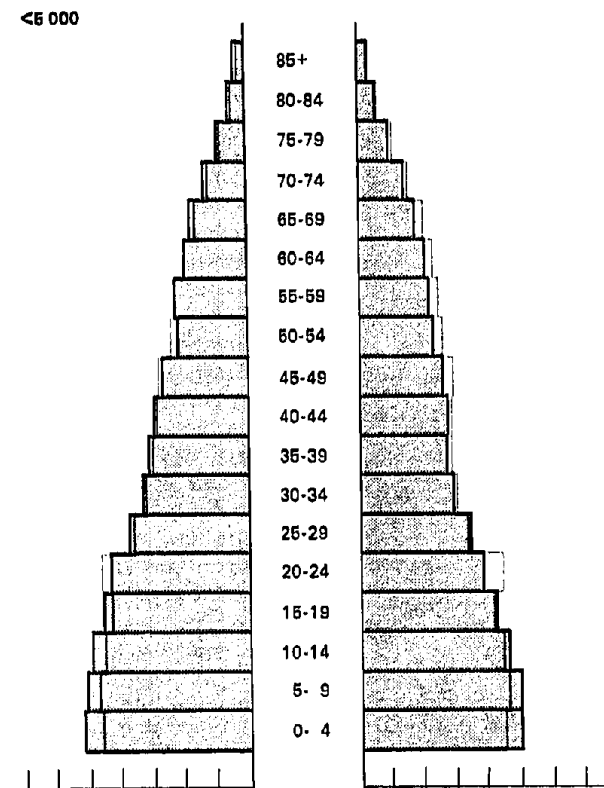
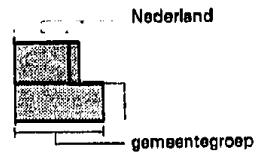
Gemeentegroep naar inwonertal	Leeftijd			Totaal
	0-19 jaar	20-64 jaar	65 jaar of ouder	
	%			
- < 5 000	38,5	51,3	10,3	100
5 000 - < 10 000	39,0	51,5	9,5	100
10 000 - < 20 000	39,2	52,1	8,7	100
20 000 - < 50 000	37,8	53,1	9,0	100
50 000 - < 100 000	35,2	54,7	10,0	100
100 000 - < 200 000	34,0	55,7	10,3	100
200 000 of meer	28,1	57,9	14,0	100
Totaal	35,7	54,0	10,3	100

Met name de leeftijdsgroep 0-19 jaar blijft relatief gezien in de gemeenten met 100 000 of meer inwoners achter, mede door de over het algemeen steeds lagere vruchtbaarheid in de naar inwonertal toenemende gemeenten 23). Het kenmerk leeftijd wordt voor 1971 in grafiek 10 voor alle onderscheiden gemeentegroepen aan de hand van bevolkingspiramiden geïllustreerd.

Ook de demografische druk vertoont een verband met gemeentegroep naar inwonertal. Gezien het zojuist besprokene is dat begrijpelijk. Bij de aantallen gehuwde mannen en gehuwde vrouwen als percentages van het totaal aantal mannen respectievelijk vrouwen blijkt dat voor mannen wel een verband met gemeentegroep naar inwonertal bestaat, voor vrouwen echter niet. Dit hangt in elk geval samen met de percentages ongehuwden en gehuwd geweest zijnde personen:

23) Zie onder meer: C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid. Supplement: jaaroverzicht 1979, jaargang 28. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1981.

10. Bevolking naar geslacht en leeftijd per gemeentegroep naar inwonertal per 1 000 personen in iedere gemeentegroep bij de volkstelling van 1971 (steekproef 1 op 10 (x 10))

Gemeentegroep naar inwonertal	Mannen			Vrouwen		
	Onge- huwd	Ge- huwd	Gehuwd geweest	Onge- huwd	Ge- huwd	Gehuwd geweest
	%					
< 5 000	51,7	45,7	2,6	46,0	47,5	6,5
5 000 - < 10 000	51,7	45,8	2,4	46,2	47,5	6,3
10 000 - < 20 000	51,4	46,3	2,3	46,4	47,2	6,4
20 000 - < 50 000	49,4	48,3	2,4	45,3	47,5	7,2
50 000 - < 100 000	48,2	49,2	2,6	43,5	47,8	8,7
100 000 - < 200 000	48,3	48,8	2,9	43,8	47,1	9,1
200 000 of meer	44,4	51,4	4,2	38,9	47,8	13,3
Totaal	49,0	48,2	2,8	44,1	47,4	8,5

Het blijkt dat de percentages gehuwde mannen bij toenemende inwonertallen per gemeente stijgen, terwijl een dalend percentage ongehuwden en een aanvankelijk iets dalend, daarna een licht stijgend percentage gehuwd geweest zijnde mannen is waar te nemen; bij vrouwen blijft het percentage gehuwden constant terwijl het dalende percentage ongehuwden vrijwel volledig wordt gecompenseerd door het stijgende percentage gehuwd geweest zijnden.

De child-woman ratio laat eveneens een indirect verband zien: de (overlevende) leeftijdsgroep van 0-4-jarigen per 1000 vrouwen van 15-44 jaar duidt, onderscheiden per gemeentegroep naar inwonertal, op een dalend "vruchtbaarheidsniveau" bij stijgend inwonertal. Ook de bevolkingsdichtheid vertoont een verband: de gemeenten met weinig inwoners bieden de bewoners nog volop de ruimte, in gemeenten met veel inwoners moet de beschikbare ruimte met tallozen worden gedeeld.

3.3. Gemeentegroepen naar urbanisatiegraad

Voor de gegevens omtrent de in 1947 voor het eerst samengestelde indeling naar gemeentegroepen naar urbanisatiegraad gelden een aantal opmerkingen die in de voorgaande paragraaf ook al zijn gemaakt: per gemeentegroep is hier eveneens sprake van een veranderend aantal gemeenten bij de onderscheiden volkstellingen. Voorts geldt dat niet alleen het aantal gemeenten in Nederland is afgenomen, (terwijl ook dat per onderscheiden gemeentegroep is veranderd), tevens bestaat de mogelijkheid dat een gemeenten die zowel in 1947 als in 1960 en in 1971 bestond op de drie teldata in verschillende categorieën viel.

Uit het navolgende schema valt op te maken dat de bevolking onevenredig over de gemeentegroepen naar urbanisatiegraad is verdeeld:

Gemeentegroep naar urbanisatiegraad	Bevolking		Aantal gemeenten	
	1947	1971	1947	1971
	%			
A1 t/m A4	29	11	73	31
B1 t/m B3	16	34	16	55
C1 t/m C5	54	55	11	14
Totaal	100	100	100	100

Zowel de vermindering van het aantal gemeenten als van het aandeel der bevolking is voor de A-gemeenten opvallend. Deze vermindering

Staat 19. Aantal gemeenten en de bevolking per gemeentegroep naar urbanisatiegraad bij de volkstellingen van 1947-1971 1)

Gemeente- groep naar urbanisatie- graad	1947		1960		1971	
	Aantal gemeenten x 1 000	%	Aantal gemeenten x 1 000	%	Aantal gemeenten x 1 000	%
A1 t/m A4	743	29,1	613	21,8	269	11,1
B1 + B2 2)	131	11,1	211	15,7	347	20,8
B3	34	5,4	53	7,1	137	13,2
C1 + C2	72	8,2	76	8,7	71	9,4
C3 + C4	26	15,4	29	15,6	35	16,8
C5	10	30,3	12	31,1	14	28,7
Totaal	1 016	100,0	994	100,0	873	100,0

1) Zie staat 17 noot 1.

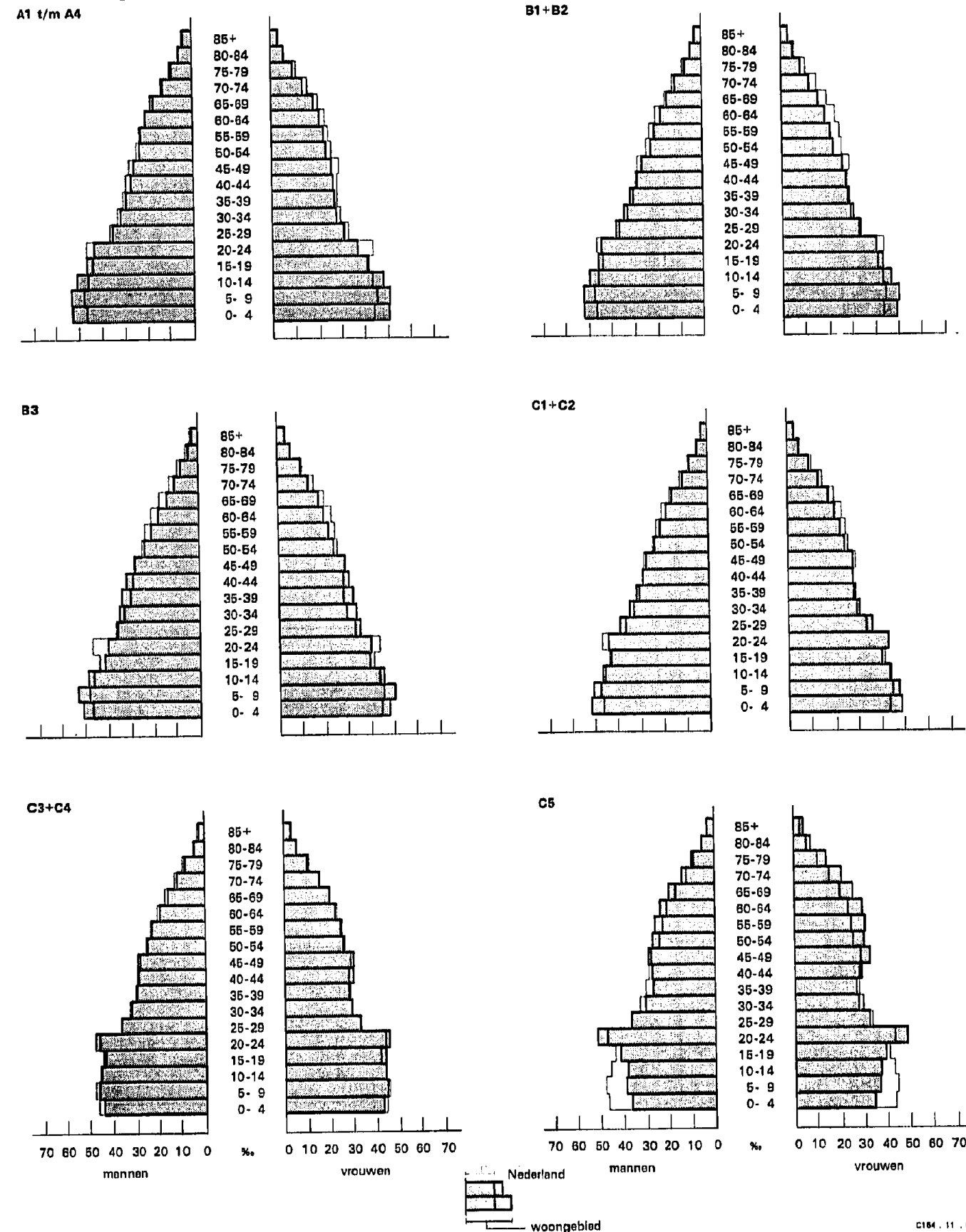
2) Voor 1947 inclusief urbanisatiegraad B4.

Staat 20. Enkele demografische kerncijfers inzake de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat per gemeentegroep naar urbanisatiegraad bij de volkstelling van 1971 1)

Gemeente- groep naar urbanisatie- graad	Geslachts- verhouding	Gemiddelde leeftijd in jaren	Demografische druk	Aandeel gehuwde mannen	Aandeel gehuwde vrouwen	Child-woman ratio	Bevolkings- dichtheid
						o/oo	
A1 t/m A4	947	31,5	98,8	44,7	47,1	539	104
B1 + B2	969	30,8	92,6	45,7	46,9	498	328
B3	1 016	31,3	86,9	48,4	47,4	461	550
C1 + C2	997	31,5	87,5	48,9	48,4	478	617
C3 + C4	1 012	32,6	82,6	49,3	48,7	411	1 168
C5	1 045	35,5	75,4	50,3	47,4	346	2 552
Totaal	1 005	32,6	85,1	48,2	47,4	437	380

1) Zie staat 17 noot 1.

11. Bevolking naar geslacht en leeftijd per gemeentegroep naar urbanisatiegraad per 1000 personen in iedere gemeentegroep bij de volkstelling van 1971

kwam hoofdzakelijk ten goede aan de B-gemeenten. Voor meer details van deze gegevens kan staat 19 worden geraadpleegd. Voor 1971 zijn voor het eerst per gemeentegroep naar urbanisatiegraad ook gegevens omtrent de structuur van de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat beschikbaar. In staat 20 zijn, analoog aan de opzet van de staten 16 per woongebied en 18 voor gemeentegroepen naar inwonertal, nu per gemeentegroep naar urbanisatiegraad de geslachtsverhouding, de gemiddelde leeftijd, de demografische druk, de percentages gehuwde mannen resp. vrouwen, de child-woman ratio en de bevolkingsdichtheid weergegeven. Hoewel zeker mag worden gesteld dat C-gemeenten aanzienlijk meer zijn verstedelijkt dan A-gemeenten, is urbanisatie niet zonder meer een ordinale variabele: niet in alle gevallen is duidelijk of een gemeente met een urbanisatiegraad rechts op de hieronder weergegeven schaal meer is verstedelijkt dan een gemeenten links op de schaal:

A1 A2 A3 A4 B1 B2 B3 C1 C2 C3 C4 C5

Met name zijn volgens de gehanteerde definitie de verschillen in verstedelijking tussen B2-, B3-, C1- en C2-gemeenten moeilijk aan te geven 24).

Een en ander is vermoedelijk oorzaak van het feit dat de in staat 20 gepresenteerde gegevens veelal niet zo'n duidelijk verband vertonen met de gemeentegroepen naar urbanisatiegraad als die uit de voorgaande paragraaf (gemeentegroepen naar inwonertal). Toch is voor de geslachtsverhouding dezelfde tendens aanwezig als die welke in staat 18 werd geconstateerd. Ook voor de andere demografische gegevens geldt deze opmerking.

Deze paragraaf kan dan ook worden afgesloten met de samenvatting: in geringe mate verstedelijkte gemeenten worden gekenmerkt door een mannenoverschot, een relatief lage gemiddelde leeftijd (zie voor de bevolkingspiramiden per gemeentegroep naar urbanisatiegraad voor 1971: grafiek 11), hetgeen zich ook laat vertalen in een jonge leeftijdsopbouw, een grote demografische druk, een relatief laag percentage gehuwde mannen, een hoge child-woman ratio en "veel ruimte" per inwoner. De meest verstedelijkte gemeenten vormen daarvan de "tegenpool": vrouwenoverschot, relatief hoge gemiddelde leeftijd, geringe demografische druk, hoog percentage gehuwde mannen, lage child-woman ratio, en dicht opeenvolgende mensen.

24) Zie voor de definitie hoofdstuk 2 van de technische toelichting.

SUMMARY

Since 1829 all Dutch population censuses included questions about year of birth (age), sex and marital status, the information being based on the enumerated persons' own statements. In chapter 1 of the main results the so called "age-score-test" (Myers' index) could not trace any lack of knowledge about the persons own year of birth at any census in the Netherlands.

For the censuses taken at the very last day of a year (December 31st at 24.00 hours) the information on each persons' age could be calculated from the year of birth only. For censuses taken on any other day information on each persons' date of birth is needed to calculate the age at the day of the census. In 1869 and 1971 these calculations were made, in 1829, 1839, 1849, 1947 and 1960 the statisticians have taken the ages which each person had on December 31st, 1829, 1839, 1849, 1946 and 1959 respectively. This means that for those five censuses the age distribution of the population differs slightly from the real situation at the census date.

The 14th General Population Census, taken on February 28th, 1971, covered all persons actually residing in Dutch municipalities, thus including aliens (except for those enjoying diplomatic immunity) residing in the Netherlands, and excluding the Dutch nationals living abroad.

Owing to various circumstances the 1971 census data became available with serious delay. For efficiency reasons many results were determined on the basis of a sample from the complete enumeration (sample 1 in 10 (x 10)). Therefore these results have a certain margin of inaccuracy; at the interpretation of these figures due allowance should be made for this. A "brief technical explanation to the sample from the 1971 population census" is available from the Netherlands Central Bureau of Statistics.

Furthermore it should be mentioned that at the time of the census 2.3% of the total population were not at home, or refused to cooperate. In so far as the census data could be obtained from the municipal population registers, the municipalities were asked to supply the required information on the persons concerned, which was included in the results. As sex, date of birth and marital status are available from these registers, the item "unknown" could be omitted in this publication.

According to the estimate of the United Nations (a world population of 3706 million persons in 1971) the population of the Netherlands numbered about 0.3% of the world. Since 1830 (see text-table 3) the number of inhabitants increased fivefold, from 2.6 million to 13.1 million in 1971. The yearly rate of population growth of 1.14 per cent for the whole period, was surpassed in all intercensus periods from 1879 onwards; from 1830 to 1971 the sex ratio dropped from 1,045 to 1,004 females per 1,000 males; the mean age rose from 27.2 to 32.6 years; the demographic burden followed a fluctuating pattern and fell from 99 to 85 persons aged 0-19 plus those aged 65 years or over per 100 persons aged 20-64; the number of married persons as a percentage of the total population increased from 31 to 48, and the child-woman ratio decreased from 590 to 437 persons aged 0-4 per 1,000 females aged 15-44 but also followed a fluctuating pattern. From each successive period of birth a larger percentage of the persons then born survived a comparable number of years (text-table 4), which has been one factor in the changing distribution by age group (text-table 5 and graphs 2 and 3): especially the increasing proportion of the elderly is noteworthy. With increasing age the surplus of females over males grows (text-table 6).

The proportions of married people changed mainly at the cost of those for single persons. The proportions of formerly married persons decreased slightly, but increased again for females since 1930 (text-tables 7, 8 and 9; graphs 4 and 5).

The proportions of widowed persons have fallen, though, as the ones for divorcees have risen: in 1859 4.1% of all males were widowed and 0.01% divorced as against 2.2% and 0.6% in 1971 respectively; in 1859 8.2% of all females were widowed and 0.03% divorced as against 7.4% and 1.1% in 1971 respectively.

The age of 24 is the lowest age at which there are more married than single males, for females this age is 22; this situation continues until the age of 84 for males and 73 for females: then the widowed and divorced persons exceed the married ones in number. The sex ratio by age group and marital status is given in text-table 10, the mean ages by sex and marital status in text-table 11. In text-table 12 the observed percentages of the population by sex and marital status are presented, together with adjusted percentages. If the age-specific distribution by marital status had not changed since 1859, many more people would have been unmarried or formerly married than actually observed in 1960 and 1971. Therefore other factors than the changed age distribution in the observed period must have contributed: changed age at marriage, prolonged duration of marriage, diminished risks of dissolution of marriage are some of these factors.

Text-table 13 and graphs 6 and 7 show that not all married couples cohabit. In 1960 more females than males did not cohabit, probably because those males were abroad by virtue of their profession, while in 1971 more males than females were registered as non-cohabiting, probably due to the many foreign workers who came to the Netherlands without their families. The mean age for non-cohabiting males dropped from 42.2 to 40.1 years in the period 1960-1971, for females it increased from 39.5 to 41.8 years.

Text-table 14 gives a summary by means of index numbers for the population by sex, age and marital status.

Text-tables 15-20 and graphs 8-11 finally give information on place of residence (eleven provinces and the municipalities of Amsterdam, Rotterdam, The Hague and Utrecht), groups of municipalities according to number of inhabitants and groups of municipalities according to degree of urbanization successively. A historical survey with figures on number of inhabitants and number of municipalities (for the groups of municipalities) is followed by the sex ratio, the mean age, the demographic burden, the number of married males and females as a percentage of the total number of males and females respectively, the child-woman ratio and the population density. The graphs show population pyramids. The figures can be summarized by saying that the larger the number of inhabitants the more females per 1,000 males, the higher the mean age, the less the demographic burden, the higher the percentage married males, the lower the child-woman ratio and the higher the density.

This publication is part of a series dealing with the main results of the 1971 Population Census. This series, edited by the Department for Social Accounts of the Central Bureau of Statistics, is subdivided into series A and B.

Based principally on national census results the publications issued under A give information about the composition of the population by nationality, by religious denomination, about marriages and (marital) fertility, the economically active population, education received and being received, and about households, families and dwellings.

Series B covers publications on the basis of the municipal census results dealing with the above-mentioned subjects (except for nationality), the commuting, and the population of institutions and homes.

Tabel 1. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1960 en 1971

Leeftijd in jaren 1)	31 mei 1960												
	Ongehuwd		Gehuwd 2)		Gehuwd geweest						Totaal		
					Weduwstaat		Gescheiden van echt		Totaal 3)				
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	N.	V.	
0 - 4	637 903	608 002										637 903	608 002
5 - 9	566 221	537 459										566 221	537 459
10 - 14	597 490	569 548										597 490	569 548
15 - 19	460 554	427 341	2 504	16 337	10	18	7	104	34	126	463 092	443 804	
20 - 24	336 719	232 286	67 040	157 075	46	286	366	1 143	444	3 352	389 373	381 938	
25 - 29	143 766	78 253	243 948	300 333	223	871	1 415	2 461	1 659	5 694	373 008	378 091	
30 - 34	57 047	45 762	313 058	326 635	454	1 921	2 423	3 758	2 893	9 776	377 546	390 909	
35 - 39	36 635	40 690	336 911	340 443	855	4 339	3 129	5 421	4 000	11 065	40 857	265 192	
40 - 44	25 017	33 780	293 282	285 634	1 373	7 917	3 343	6 089	4 737	14 021	323 036	333 435	
45 - 49	24 725	37 191	290 880	279 282	2 625	14 702	3 988	7 102	6 640	21 826	322 245	338 299	
50 - 54	22 919	37 875	269 787	251 854	4 567	24 257	3 894	6 668	8 480	30 944	301 186	320 673	
55 - 59	20 110	34 431	234 017	212 190	7 691	35 274	3 354	5 567	11 065	40 857	265 192	287 478	
60 - 64	15 649	29 080	190 996	164 867	12 518	47 420	2 671	4 711	15 207	52 160	221 852	246 107	
65 - 69	12 278	24 727	144 851	115 098	18 631	56 310	1 959	3 607	20 600	59 936	177 729	199 761	
70 - 74	10 268	19 657	95 854	68 928	26 900	59 545	1 355	2 429	28 271	61 985	134 393	150 570	
75 - 79	6 908	13 383	50 371	32 208	29 108	52 781	688	1 442	29 807	54 237	87 086	99 828	
80 - 84	3 638	7 413	19 059	10 205	23 092	35 555	310	603	23 410	36 165	46 107	53 783	
85 +	1 372	3 348	4 714	2 033	13 024	18 965	96	254	13 126	19 225	19 212	24 606	
Totaal	2 979 219	2 780 226	2 557 282	2 563 122	141 117	360 161	28 998	51 359	170 373	411 742	5 706 874	5 755 090	

1) Zie voor de leeftijd-definitie hoofdstuk 2 van de technische toelichting.
 2) Inclusief gescheiden van tafel en bed.
 3) Inclusief burgerlijke staat onbekend.

Tabel 2. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1971, steekproef 1 op 10 (x 10)

Leeftijd in jaren	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Weduwstaat		Gescheiden van echt		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
	0	118 695	114 245	..	..	..	..	..	..	118 695
1	125 475	120 095	..	..	..	..	..	..	125 475	120 095
2	120 850	115 025	..	..	..	..	..	..	120 850	115 025
3	120 050	113 080	..	..	..	..	..	..	120 050	113 080
4	118 755	115 415	..	..	..	..	..	..	118 755	115 415
5	123 725	116 685	..	..	..	..	..	..	123 725	116 685
6	128 680	120 445	..	..	..	..	..	..	128 680	120 445
7	126 630	119 895	..	..	..	..	..	..	126 630	119 895
8	124 230	116 485	..	..	..	..	..	..	124 230	116 485
9	123 840	117 770	..	..	..	..	..	..	123 840	117 770
10	123 375	114 715	..	..	..	..	..	..	123 375	114 715
11	119 600	114 070	..	..	..	..	..	..	119 600	114 070
12	118 910	113 370	..	..	..	..	..	..	118 910	113 370
13	119 790	112 055	..	..	..	..	..	..	119 790	112 055
14	115 355	108 895	..	10	..	..	..	..	115 355	108 910
15	114 970	109 750	..	20	..	90	..	10	114 970	109 875
16	113 225	108 705	20	705	15	10	10	10	113 270	109 420
17	114 660	105 480	165	2 775	..	25	10	..	114 840	108 280
18	114 215	100 795	830	7 275	35	55	15	25	115 090	108 145
19	107 845	90 645	2 750	14 620	15	75	..	80	110 615	105 415
20	103 325	79 245	7 375	25 860	55	110	35	210	110 790	105 425
21	100 170	65 065	14 895	41 970	30	95	120	380	115 215	107 510
22	89 745	50 290	59 695	27 675	80	110	155	345	117 660	110 445
23	79 090	39 810	47 070	77 495	100	105	255	985	126 515	118 395
24	67 050	31 660	69 755	95 120	60	290	490	1 000	137 355	128 065
25	36 555	15 865	60 825	72 950	75	280	395	865	97 850	89 960
26	29 305	14 565	73 080	79 915	105	370	435	995	102 925	95 845
27	22 780	11 770	76 355	79 470	60	265	570	1 120	99 765	92 620
28	17 045	8 795	73 775	74 045	110	210	645	1 190	91 575	84 235
29	14 225	7 510	73 130	72 040	55	290	800	1 150	88 210	80 995
30	13 205	6 870	74 585	72 520	115	315	795	1 235	88 700	80 960
31	11 915	6 610	74 340	73 235	130	380	850	1 240	87 230	81 470
32	10 035	6 145	74 400	71 105	80	385	860	1 100	85 375	78 815
33	8 830	5 310	71 515	68 970	65	500	820	1 160	81 230	75 935
34	9 130	5 420	70 840	69 260	135	535	875	1 230	80 985	76 450
35	8 525	5 665	70 380	66 380	70	645	820	1 160	79 795	73 850
36	7 910	5 315	70 390	68 325	190	560	860	1 160	79 350	75 355
37	7 685	5 365	69 905	66 260	175	840	735	1 460	78 520	73 925
38	7 640	5 265	71 230	67 660	205	1 035	905	1 455	79 980	75 415
39	6 880	5 630	71 640	69 105	205	1 175	1 010	1 360	79 735	77 275
40	7 210	5 875	71 245	69 730	260	1 250	825	1 425	79 535	78 275
41	6 205	5 780	68 955	66 675	220	1 480	885	1 405	76 265	75 335
42	6 335	5 925	67 630	68 000	250	1 460	865	1 510	75 080	76 895
43	6 085	5 780	66 900	66 195	305	1 925	845	1 380	74 140	75 280
44	5 520	6 215	66 420	65 555	355	1 930	780	1 265	73 075	74 965
45	5 275	6 055	66 370	62 700	390	2 235	940	1 705	72 980	72 700
46	5 195	6 435	67 070	65 395	380	2 625	940	1 445	73 580	75 895
47	5 695	6 635	67 715	65 675	495	3 470	1 005	1 970	74 910	77 745
48	5 340	6 680	66 315	65 805	700	3 825	1 125	1 815	73 480	78 125
49	5 050	6 220	66 230	64 500	770	3 970	845	1 665	72 900	76 355
50	4 760	6 220	65 270	62 735	775	4 635	1 015	1 850	71 825	75 445
51	4 180	5 725	60 110	55 895	745	4 430	1 075	1 530	66 115	67 575
52	3 965	5 575	54 040	52 155	800	4 720	750	1 540	59 555	63 990
53	3 840	5 895	55 905	52 170	720	4 835	820	1 515	61 285	64 410
54	4 145	5 905	54 935	51 625	930	5 685	835	1 620	60 845	64 840
55	4 085	5 845	53 920	50 845	1 095	6 295	915	1 320	60 015	64 300
56	4 330	6 365	56 155	51 320	1 360	6 985	975	1 615	62 820	66 285
57	3 710	6 845	54 955	49 550	1 355	8 385	760	1 515	60 780	66 295
58	4 115	6 705	53 895	49 735	1 595	9 055	850	1 405	60 455	66 900
59	3 630	6 560	50 285	45 745	1 775	9 185	835	1 455	56 520	62 945
60	3 680	6 525	49 065	43 510	1 840	9 650	745	1 345	55 330	61 030
61	3 350	7 035	48 805	43 285	2 300	11 640	785	1 310	55 235	63 265
62	3 820	6 800	46 145	41 295	2 205	12 060	670	1 385	52 840	61 535
63	3 680	6 665	45 000	39 780	2 375	12 485	545	1 240	51 600	60 170
64	3 550	6 465	42 935	36 505	2 685	13 235	735	1 220	49 905	57 425
65	3 405	6 365	41 615	34 905	2 635	14 180	635	1 205	48 295	56 655
66	3 395	7 010	39 995	34 010	3 015	14 145	535	1 025	46 940	56 190
67	3 275	6 285	36 635	30 045	3 275	15 525	630	830	43 810	52 685
68	3 150	6 195	35 575	28 645	3 660	16 545	575	830	42 960	52 215
69	2 940	5 995	32 030	26 020	3 935	16 990	445	830	39 350	49 835

Tabel 1. (slot)

Leeftijd in jaren 1)	28 februari 1971												
	Ongehuwd		Gehuwd 2)		Gehuwd geweest						Totaal		
					Weduwstaat		Gescheiden van echt		Totaal 3)				
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
0 - 4	604 830	576 435	..	..	..	..	..	..	..	..	..	604 830	576 435
5 - 9	621 800	591 870	..	..	..	..	..	..	..	..	..	621 800	591 870
10 - 14	594 545	566 395	..	..	..	..	..	..	..	..	..	594 545	566 410
15 - 19	564 245	515 890	3 705	25 010	65	195	30	140	95	335	568 040	541 230	
20 - 24	437 415	267 650	167 005	302 660	255	745	955	2 610	1 210	3 355	605 630	573 670	
25 - 29	120 115	58 245	356 580	378 170	395	1 470	2 855	5 145	3 250	6 615	479 945	443 030	
30 - 34	53 820	30 885	366 305	353 305	530	2 155	3 935	6 035	4 465	8 190	424 590	392 375	
35 - 39	38 765	27 730	350 815	338 225	870	4 235	4 080	6 270	4 950	10 505	394 530	376 460	
40 - 44													

Tabel 2. (slot)

Leeftijd in jaren	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Weduwstaats		Gescheiden van echt		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
70	2 540	5 585	28 370	22 955	4 025	16 460	310	880	35 245	45 885
71	2 500	5 260	28 065	21 255	4 335	15 915	405	810	35 300	43 240
72	2 290	4 925	24 620	18 445	4 475	16 660	275	750	31 660	40 780
73	2 065	4 780	23 485	17 230	4 820	17 160	285	585	30 655	39 760
74	1 945	4 520	20 550	15 440	5 135	17 025	365	700	28 000	37 685
75	1 525	4 355	18 510	13 065	5 260	16 800	165	465	25 460	34 690
76	1 855	4 015	16 345	11 585	5 470	16 350	250	530	23 920	32 480
77	1 565	3 885	15 830	10 045	5 290	15 660	180	395	22 860	29 985
78	1 240	3 220	12 935	7 995	5 335	13 975	135	370	19 845	25 565
79	1 160	3 195	11 130	7 025	5 460	13 500	90	340	17 845	24 065
80	1 270	2 855	9 050	5 505	5 490	12 690	80	340	15 890	21 390
81	1 090	2 610	7 420	4 135	5 205	11 675	125	225	13 840	18 645
82	980	2 285	6 330	3 720	5 050	10 710	105	225	12 465	16 940
83	715	1 920	5 245	2 575	4 955	10 020	110	180	11 025	14 700
84	650	1 870	4 070	2 010	4 530	8 500	100	170	9 350	12 550
85	590	1 445	3 195	1 550	4 195	7 110	55	150	8 035	10 255
86	510	1 185	2 255	995	3 395	6 260	15	120	6 175	8 560
87	385	1 090	1 515	520	2 060	5 070	20	60	4 880	6 735
88	390	780	995	460	2 650	4 065	40	110	4 075	5 415
89	250	555	880	290	2 115	3 530	20	45	3 265	4 415
90	145	475	540	195	1 785	2 710	10	35	2 475	3 415
91	175	390	375	120	1 330	2 145	10	10	1 885	2 665
92	150	270	230	130	1 115	1 130	10	35	1 510	1 760
93	150	200	400	175	755	1 060	5	40	1 305	1 475
94	20	180	190	55	605	725	..	15	820	975
95	35	70	30	15	330	550	..	5	395	645
96	30	50	20	35	185	340	..	5	230	430
97	25	30	60	..	95	225	..	5	180	260
98	15	20	55	5	100	120	..	10	175	155
99	..	10	15	..	65	85	..	..	80	95
100 +	15	75	155	50	170	275	10	10	350	415
Totaal	3 203 110	2 880 465	3 141 905	3 104 460	142 250	482 310	39 840	70 720	6 527 105	6 537 955

1) Inclusief gescheiden van tafel en bod.

Tabel 3. Bevolking naar geslacht, geboorteperiode en burgerlijke staat, 1960 en 1971 (1971: steekproef 1 op 10 (x 10))

Geboorte- periode	31 mei 1960											
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest				Totaal 2)		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1960	50 608	48 384	..	..	..	..	..	..	..	..	50 608	48 384
1955 - 1959	587 295	559 618	..	..	..	..	..	..	..	..	587 295	559 618
1950 - 1954	566 221	537 459	..	..	..	..	..	..	..	..	566 221	537 459
1945 - 1949	597 490	569 548	..	..	..	..	..	..	..	..	597 490	569 548
1940 - 1944	460 554	427 341	2 504	16 337	10	18	7	104	34	126	463 092	443 804
1935 - 1939	336 719	232 286	67 040	157 075	46	286	366	1 143	444	1 438	404 203	390 799
1930 - 1934	143 766	78 253	243 948	300 333	223	871	1 415	2 461	1 659	3 352	389 373	381 938
1925 - 1929	57 047	45 762	313 068	326 635	454	1 921	2 423	3 758	2 893	5 694	373 008	378 091
1920 - 1924	36 635	40 690	336 911	340 443	855	4 339	3 129	5 421	4 000	9 776	377 546	390 909
1915 - 1919	25 017	33 780	293 282	285 634	1 373	7 917	3 343	6 089	4 737	14 021	323 036	333 435
1910 - 1914	24 725	37 191	290 880	279 282	2 625	14 702	3 988	7 102	6 640	21 826	322 245	338 299
1905 - 1909	22 919	37 875	269 787	251 854	4 567	24 257	3 894	6 668	8 480	30 944	301 186	320 673
1900 - 1904	20 110	34 431	234 017	212 190	7 691	35 274	3 354	5 567	11 065	40 857	265 192	287 478
1895 - 1899	15 649	29 080	190 996	164 867	12 518	47 420	2 671	4 711	15 207	52 160	221 852	246 107
1890 - 1894	12 278	24 727	144 851	115 098	18 631	56 310	1 959	3 607	20 600	59 936	177 729	199 761
1885 - 1889	10 268	19 657	95 854	68 928	26 900	59 545	1 355	2 429	28 271	61 985	134 393	150 570
1880 - 1884	6 908	13 383	50 371	32 208	29 108	52 781	688	1 442	29 807	54 237	87 086	99 828
1875 - 1879	3 638	7 413	19 059	10 205	23 092	35 555	310	603	23 410	36 165	46 107	53 783
1870 - 1874	1 128	2 626	4 170	1 830	10 353	14 797	83	216	10 441	15 015	15 739	19 471
1865 - 1869	221	631	512	192	2 383	3 641	12	35	2 396	3 679	3 129	4 502
1864 of eerder	23	91	32	11	288	527	1	3	289	531	344	633
Totaal	2 979 219	2 780 226	2 557 282	2 563 122	141 117	360 161	28 998	51 359	170 373	411 742	5 706 874	5 755 090

1) Inclusief gescheiden van tafel en bod.

2) Inclusief burgerlijke staat onbekend.

Tabel 3. (slot)

Geboorte- periode	28 februari 1971											
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest				Totaal			
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1970 - 1971	138 540	133 470	..	..	..	..	..	..	..	..	138 540	133 470
1965 - 1969	608 000	580 875	..	..	..	..	..	..	..	..	608 000	580 875
1960 - 1964	626 165	588 020	..	..	..	..	..	..	..	..	626 165	588 020
1955 - 1959	588 035	557 835	..	65	10	100	10	10	20	110	588 055	558 010
1950 - 1954	552 535	478 660	12 540	56 980	120	295	70	365	185	660	565 260	536 300
1945 - 1949	361 220	193 270	230 335	354 415	365	895	1 460	3 655	1 825	4 550	593 375	552 235
1940 - 1944	93 055	48 005	372 205	377 475	420	1 435	3 350	5 805	3 770	7 240	469 030	432 720
1935 - 1939	47 480	28 930	360 375	347 895	480	2 535	4 195	5 920	4 675	8 455	412 530	385 285
1930 - 1934	37 205	27 380	354 700	341 145	1 085	4 990	4 355	6 845	5 440	11 835	397 340	380 360
1925 - 1929	29 210	29 910	335 315	327 825	1 480	9 300	4 310	7 275	5 790	16 575	370 320	374 305
1920 - 1924	26 000	32 410	333 320	326 010	3 250	18 885	5 055	8 770	8 305	27 650	367 630	386 070
1915 - 1919	20 165	28 890	276 705	259 095	4 360	26 110	4 285	7 565	8 645	33 675	305 515	321 660
1910 - 1914	19 130	33 055	262 495	238 800	8 045	43 770	4 175	7 365	12 220	51 135	293 845	322 995
1905 - 1909	17 910	33 530	223 505	193 955	12 440	64 345	3 330	6 180	15 770	70 525	257 185	298 010
1900 - 1904	15 310	30 710	171 260	140 215	18 095	80 100	2 470	4 345	20 565	84 445	207 140	255 365
1895 - 1899	10 150	23 560	113 020	83 585	24 115	83 785	1 445	3 305	25 560	87 085	148 730	194 230
1890 - 1894	6 850	16 925	63 505	40 750	27 275	71 415	725	1 920	28 000	73 340	98 355	131 015
1885 - 1889	4 005	9 895	25 410	13 435	23 705	47 180	465	910	24 170	48 090	53 585	71 415
1880 - 1884	1 580	3 905	5 785	2 270	12 580	20 740	105	355	12 685	21 095	20 050	27 270
1875 - 1879	500	1 060	1 115	455	3 870	5 455	15	105	3 890	5 555	5 505	7 070
1870 - 1874	60	100	160	40	405	735	5	20	410	755	630	900
1865 - 1869	5	45	110	50	135	215	10	..	145	215	260	315
1864 of eerder	10	25	35	..	15	30	..	10	15	40	55	60
Totaal	3 203 110	2 880 465	3 141 905	3 104 460	142 250	482 310	39 840	70 720	182 085	553 030	6 527 105	6 537 955

Tabel 4. Bevolking naar geslacht, geboortjaar en burgerlijke staat, 1971, steekproef 1 op 10 (x 10)

Geboorte- jaar	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Wdovwstaal		Gescheiden van echt		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1971	18 045	16 890	..	..	..	..	..	..	18 045	16 890
1970	120 495	116 580	..	..	..	..	..	..	120 495	116 580
1969	125 620	120 025	..	..	..	..	..	..	125 620	120 025
1968	119 850	112 755	..	..	..	..	..	..	119 850	112 755
1967	120 385	114 860	..	..	..	..	..	..	120 385	114 860
1966	118 775	114 875	..	..	..	..	..	..	118 775	114 875
1965	123 365	118 360	..	..	..	..	..	..	123 365	118 360
1964	129 905	120 095	..	..	..	..	..	..	129 905	120 095
1963	126 870	118 650	..	..	..	..	..	..	126 870	118 650
1962	123 405	116 875	..	..	..	..	..	..	123 405	116 875
1961	124 315	118 500	..	..	..	..	..	..	124 315	118 500
1960	121 670	113 900	..	..	..	..	..	..	121 670	113 900
1959	120 795	114 620	..	..	..	..	..	..	120 795	114 620
1958	119 500	112 385	..	..	..	..	..	..	119 500	112 385
1957	117 410	111 900	..	..	..	..	..	..	117 410	111 900
1956	116 260	108 810	..	10	..	..	..	..	116 260	108 820
1955	114 070	110 115	..	55	10	100	10	..	114 090	110 280
1954	114 310	107 570	30	930	5	10	..	..	114 345	108 510
1953	114 630	105 370	230	3 235	5	15	10	..	114 870	108 630
1952	114 215	99 660	1 040	8 110	40	55	15	..	115 310	107 865
1951	106 490	89 005	3 355	16 465	25	115	65	..	109 870	105 650
1950	102 890	77 055	7 885	28 240	45	100	255	..	110 860	105 645
1949	99 025	62 685	16 810	44 985	30	70	120	410	115 980	108 155
1948	88 075	48 275	30 350	62 545	80	120	125	390	118 685	111 330
1947	76 355	37 995	51 160	80 010	100	125	310	1 005	127 925	119 135
1946	63 195	29 285	69 580	93 495	50	310	480	990	133 305	124 080
1945	34 570	15 025	62 435	73 380	105	270	375	860	97 480	89 540
1944	28 135	14 130	74 430	80 230	105	370	435	1 020	103 110	95 750
1943	21 455	11 195	75 975	78 870	25	285	595	1 205	98 050	91 555
1942	16 475	8 695	72 870	72 910	120	195	785	1 120	90 245	82 920
1941	13 760	7 160	73 115	71 890	45	310	725	1 170	87 650	80 595
1940	13 225	6 825	75 820	73 570	125	275	810	1 285	89 980	81 960
1939	11 470	6 520	74 435	72 620	120	430	795	1 190	86 825	80 760
1938	9 755	6 105	73 820	71 725	105	385	935	1 140	84 620	79 355
1937	8 820	5 410	71 090	68 150	65	520	775	1 195	80 750	75 270
1936	9 030	5 305	70 830	68 520	125	565	900	1 270	80 890	75 660
1935	8 400	5 590	70 200	66 880	60	635	785	1 125	79 450	74 235
1934	7 975	5 225	70 635	67 685	195	590	860	1 160	79 660	74 655
1933	7 505	5 500	69 770	66 310	170	870	815	1 550	78 260	74 235
1932	7 660	5 325	71 650	68 640	205	1 095	920	1 420	80 435	76 480
1931	6 930	5 485	70 850	68 200	235	1 110	945	1 300	78 960	76 095
1930	7 130	5 840	71 795	70 315	280	1 330	815	1 415	80 025	78 895
1929	6 230	5 880	67 605	66 305	190	1 420	855	1 405	74 875	75 010
1928	6 215	5 945	68 025	68 240	300	1 630	915	1 495	75 450	77 310
1927	5 975	5 945	66 995	65 995	255	1 815	835	1 340	74 060	75 095
1926	5 560	6 270	66 330	64 640	405	2 025	770	1 390	73 065	74 325
1925	5 240	5 875	66 360	62 645	335	2 405	935	1 640	72 870	72 565
1924	5 250	6 510	66 835	66 125	440	2 585	980	1 485	73 505	76 705
1923	5 805	6 820	68 310	65 945	565	3 490	1 085	2 010	75 765	78 270
1922	5 060	6 590	66 065	66 290	680	4 020	1 030	1 775	72 830	78 670
1921	5 305	6 220	65 905	63 570	775	4 085	880	1 675	72 865	75 550
1920	4 580	6 270	66 205	64 080	790	4 700	1 080	1 820	72 655	76 875
1919	3 890	5 475	57 220	52 495	670	4 270	935	1 450	62 710	63 690
1918	3 970	5 595	54 400	51 460	815	5 695	725	1 610	59 905	63 360
1917	3 990	5 950	55 620	52 855	760	5 025	845	1 590	61 215	65 420
1916	4 175	6 005	55 915	51 945	995	5 865	890	1 505	61 970	65 320
1915	4 145	5 860	53 550	50 340	1 125	6 255	895	1 410	59 715	63 870
1914	4 175	6 445	55 910	51 240	1 320	7 355	1 000	1 570	62 405	66 605
1913	3 645	6 715	54 890	50 255	1 460	8 610	745	1 560	60 745	67 140
1912	4 220	6 835	53 660	48 880	1 575	8 950	890	1 360	60 340	66 020
1911	3 625	6 495	49 480	45 275	1 765	9 090	725	1 325	55 595	62 185
1910	3 460	6 565	48 555	43 155	1 925	9 765	815	1 555	54 755	61 040

Tabel 4. (slot)

Geboorte- jaar	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Wdovwstaal		Gescheiden van echt		Totaal	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1909	3 540	6 930	49 005	42 695	2 315	12 210	790	1 205	55 645	63 037
1908	3 730	6 915	46 260	41 305	2 270	12 185	615	1 455	52 880	61 860
1907	3 655	6 590	44 225	39 305	2 445	12 405	575	1 140	50 900	59 440
1906	3 510	6 480	42 905	36 715	2 705	13 425	735	1 220	49 655	57 835
1905	3 475	6 620	41 110	33 935	2 705	14 125	615	1 160	47 905	55 830
1904	3 415	6 790	39 975	33 840	2 990	14 735	615	970	46 995	56 340
1903	3 315	6 245	35 670	29 635	3 300	15 635	545	825	42 835	52 340
1902	2 965	6 200	35 920	28 270	3 790	16 570	555	870	43 230	51 910
1901	3 035	5 950	31 020	25 325	3 915	16 995	415	810	38 390	49 075
1900	2 580	5 530	28 680	23 145	4 095	16 160	340	865	35 690	45 700
1899	2 265	5 220	27 365	20 490	4 340	16 190	360	795	34 330	42 700
1898	2 220	4 730	24 140	18 150	4 560	16 270	270	755	31 195	39 905
1897	2 130	4 840	22 960	17 075	4 695	17 370	300	585	30 080	39 870
1896	1 930	4 540	20 125	14 840	5 245	17 225	350	670	27 605	37 280
1895	1 645	4 235	18 435	13 025	5 270	16 730	170	495	25 520	34 480
1894	1 790	4 075	15 755	11 270	5 500	15 985	250	490	23 290	31 825
1893	1 445	3 655	15 415	9 775	5 515	15 655	150	415	22 525	29 500
1892	1 235	3 240	12 915	7 730	5 325	13 885	145	370	19 620	25 225
1891	1 175	3 170	10 840	6 815	5 545	13 395	80	315	17 645	23 690
1890	1 205	2 785	8 585	5 160	5 385	12 495	105	330	15 280	20 775
1889	1 075	2 555	7 170	3 970	5 155	11 405	110	230	13 505	18 165
1888	1 030	2 250	6 290	3 700	5 140	10 715	105	205	12 570	16 870
1887	699	1 950	5 065	2 390	4 865	9 795	105	180	10 720	14 315
1886	585	1 705	3 875	1 915	4 480	8 195	95	175	9 035	11 990
1885	625	1 430	3 010	1 455	4 070	7 070	50	120	7 755	10 075
1884	430	1 115	2 100	900	3 380	5 880	15	130	5 930	8 025
1883	380	1 085	1 365	440	2 835	4 815	30	45	4 615	6 380
1882	370	725	920	490	2 535	4 005	30	105	3 855	5 325
1881	230	560	860	240	2 080	3 460	20	45	3 190	4 305
1880	165	425	540	200	1 750	2 580	5	30	2 460	3 240
1879	160	375	340	105	1 235	2 005	5	5	1 740	2 490
1878	125	255	185	130	1 055	1 230	10	45	1 375	1 660
1877	155	210	485	190	760	1 080	5	40	1 405	1 520
1876	15	155	100	20	505	585	..	5	620	765
1875	50	65	10	15	310	550	..	5	370	640
1874	15	50	40	35	140	325	..	5	195	415
1873	25	20	40	..	100	225	..	5	165	250
1872	15	20	65	5	90	85	..	10	170	120
1871 of eerder	20	80	155	55	230	345	15	10	415	490
Totaal	3 203 110	2 880 465	3 141 905	3 104 460	142 250	482 310	39 840	70 720	6 527 105	6 537 955

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

Tabel 5. Samenwonende en niet-samenwonende gehuwde mannen en vrouwen naar leeftijd, 1971, steekproef 1 op 10 (x 10)

Leeftijd in jaren	Gehuwd-samenwonend		Gehuwd niet-samenwonend 1)		Totaal gehuwd	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	..	..	..	..	..	..
5 - 9	..	..	..	..	..	..
10 - 14	..	10	..	..	..	..
15 - 19	3 065	22 845	700	2 545	3 765	25 390
20 - 24	153 455	285 465	13 315	14 680	166 770	300 145
25 - 29	340 970	373 325	16 195	5 100	357 165	378 425
30 - 34	348 110	351 765	17 575	3 410	365 685	355 170
35 - 39	340 810	334 275	12 730	3 455	353 540	337 730
40 - 44	333 505	332 450	7 645	3 700	341 145	336 150
45 - 49	327 855	319 025	5 840	5 055	333 695	324 075
50 - 54	285 375	269 940	4 885	4 640	290 260	274 575
55 - 59	264 505	242 420	4 700	4 770	269 205	247 190
60 - 64	227 505	200 085	4 450	4 285	231 955	204 370
65 - 69	182 280	150 360	3 570	3 265	185 850	153 625
70 - 74	122 255	92 810	2 835	2 515	125 090	95 330
75 - 79	72 735	47 790	2 015	1 925	74 750	49 715
80 - 84	30 920	16 910	1 045	1 045	32 115	17 950
85 +	10 280	4 155	630	445	10 910	4 600
Totaal	3 043 625	3 043 625	98 280	60 835	3 141 905	3 104 460

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

Tabel 6. Bevolking naar geslacht, leeftijd en woongebied, 1971

Leeftijd in jaren	Groningen		Friesland		Drenthe		Overijssel		Gelderland		Utrecht		Noord-Holland		Zuid-Holland		Zeeland	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	23 795	22 600	27 480	25 925	18 240	17 580	47 390	45 230	74 825	71 335	37 905	35 870	93 070	89 835	129 125	123 195	14 345	13 545
5 - 9	22 890	21 815	26 230	24 925	18 495	17 670	47 295	45 205	75 760	72 130	38 530	36 345	98 120	92 650	132 295	126 120	13 855	13 095
10 - 14	21 655	20 540	24 560	23 430	17 930	16 965	45 170	43 370	72 315	68 560	36 780	35 085	93 235	89 330	125 360	120 050	13 150	12 535
15 - 19	21 965	20 445	22 690	21 570	16 620	15 835	41 940	39 300	68 755	65 790	35 950	34 365	90 865	86 295	121 960	117 490	12 405	11 805
20 - 24	25 300	23 060	21 415	19 970	15 890	14 760	40 765	37 570	69 985	65 925	39 775	38 510	107 065	103 090	142 230	136 005	12 370	11 945
25 - 29	18 795	17 615	18 295	16 870	12 780	12 045	33 200	30 075	55 195	51 325	29 885	28 260	82 520	77 340	107 055	99 165	10 970	9 900
30 - 34	15 285	14 370	15 440	14 295	11 425	10 865	29 490	26 850	48 810	45 730	26 255	24 180	71 795	66 745	97 700	90 015	9 135	8 570
35 - 39	14 710	14 130	14 480	13 780	11 515	10 855	28 050	26 430	45 600	44 155	23 970	22 935	65 220	63 185	89 265	85 130	8 635	8 300
40 - 44	14 150	14 335	13 630	13 695	10 970	10 720	26 985	26 595	43 505	43 560	23 005	23 205	65 025	63 880	87 295	87 290	8 655	8 615
45 - 49	14 480	15 115	13 505	13 965	10 835	10 870	25 810	26 510	41 905	43 260	23 340	23 585	65 230	69 785	85 180	90 640	8 765	9 185
50 - 54	13 525	14 115	12 515	13 305	9 760	9 720	22 460	22 800	36 050	37 880	19 345	20 910	59 150	64 295	76 790	82 205	8 270	8 410
55 - 59	13 015	13 935	12 115	12 990	8 695	8 485	21 040	22 350	33 320	35 790	17 625	20 025	55 350	61 570	73 725	81 800	8 040	8 305
60 - 64	12 035	13 260	11 460	12 525	7 490	7 610	18 615	20 350	29 815	33 255	15 345	18 565	48 940	58 295	65 710	76 435	7 630	8 245
65 - 69	10 215	11 885	10 285	11 690	6 535	6 840	15 580	17 855	25 015	28 925	12 265	16 325	40 350	51 130	53 395	66 755	6 650	7 565
70 - 74	7 875	9 205	7 985	9 510	5 035	5 485	11 510	13 670	18 835	22 850	9 345	13 070	29 860	41 170	38 545	52 810	5 155	6 035
75 - 79	5 375	6 905	5 680	7 040	3 490	3 840	7 505	9 150	12 865	16 055	6 540	9 585	20 685	29 910	25 945	37 590	3 715	4 365
80 - 84	3 105	4 010	3 560	4 250	2 065	2 195	4 190	5 065	7 590	9 200	3 620	5 450	11 370	16 855	14 540	21 470	2 265	2 630
85 +	1 850	2 485	2 120	2 735	1 135	1 310	2 490	2 880	4 575	5 580	2 110	3 305	6 135	9 740	8 220	12 635	1 365	1 630
Totaal	260 030	259 835	263 445	262 470	188 910	183 590	469 495	461 150	764 720	760 705	400 585	405 565	1 033 980	1 036 600	1 474 335	1 506 820	155 370	154 690

1) Inclusief Centrale persoonsregister.

Tabel 6. (slot)

Leeftijd in jaren	Noord-Brabant		Limburg		Z. H.P.		Nederland 1)		Amsterdam		Rotterdam		Den Haag		Utrecht	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	91 415	86 910	45 520	43 850	1 500	1 335	604 830	576 435	25 340	24 435	22 810	21 975	16 035	15 090	11 120	10 580
5 - 9	95 810	91 725	50 995	48 780	1 305	1 195	621 800	591 870	27 940	26 310	24 690	23 905	17 895	17 180	11 090	10 560
10 - 14	91 470	86 755	51 735	48 645	980	930	594 545	566 410	27 295	26 510	25 305	23 985	19 505	18 730	10 550	10 310
15 - 19	85 235	81 150	48 625	46 430	755	560	568 040	541 230	29 160	28 525	26 890	26 245	21 275	20 815	11 810	11 230
20 - 24	85 495	79 565	44 360	42 275	800	685	605 630	573 670	41 480	41 025	35 005	32 290	25 150	23 475	16 640	15 685
25 - 29	72 100	64 925	38 110	34 535	865	860	479 945	443 030	30 795	28 465	23 000	19 785	15 605	14 325	11 400	10 090
30 - 34	63 610	57 975	34 810	31 985	730	685	424 590	392 375	24 440	22 420	21 130	18 230	13 860	12 895	9 230	7 685
35 - 39	59 545	55 915	32 795	30 930	620	605	394 530	376 460	21 955	21 315	19 480	18 125	12 700	13 315	7 795	7 045
40 - 44	53 375	52 635	31 075	30 850	535	505	378 310	377 975	22 460	23 670	20 215	20 665	15 625	15 335	7 430	7 460
45 - 49	48 990	49 555	29 665	30 265	470	385	367 170	363 205	24 365	27 405	22 650	22 650	15 535	18 855	7 515	8 275
50 - 54	39 770	41 005	24 350	24 710	325	255	322 390	339 065	23 785	26 950	19 375	20 920	16 040	18 885	6 805	7 585
55 - 59	36 210	38 100	21 755	23 065	185	115	301 055	326 495	22 960	26 590	18 605	22 200	16 005	19 550	6 450	7 360
60 - 64	30 960	34 560	18 110	19 915	75	53	266 240	303 130	20 815	25 655	18 365	21 455	14 690	18 980	5 700	6 975
65 - 69	25 255	29 060	14 130	16 800	25	20	219 795	264 855	17 590	23 060	15 660	19 110	11 675	16 825	4 375	6 240
70 - 74	17 155	21 055	9 880	13 060	10	5	161 225	208 445	13 345	19 380	11 270	15 270	8 450	13 780	3 370	4 785
75 - 79	11 190	13 660	6 235	8 525	5	15	109 250	146 630	9 175	13 640	7 225	10 590	5 960	10 645	2 230	3 350
80 - 84	6 340	7 860	3 465	4 400	5	..	62 120	83 395	4 950	7 340	3 880	5 775	3 430	6 050	1 140	1 695
85 +	3 430	4 150	1 820	2 320	5	..	35 265	48 780	2 575	3 995	3 325	3 325	1 820	3 730	605	915
Totaal	917 255	896 560	507 450	501 350	9 200	8 420	6 516 675	6 543 440	390 415	416 680	336 835	346 060	249 250	277 950	135 255	137 825

Tabel 7. Bevolking naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en woongebied, 1971

Leeftijd in jaren	Groningen						Friesland					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	23 795	22 600	..	..	..	..	27 480	25 925	..	..	..	..
5 - 9	22 890	21 815	..	..	..	..	26 230	24 925	..	..	..	..
10 - 14	21 655	20 540	..	..	..	..	24 560	23 430	..	..	..	..
15 - 19	21 820	19 500	..	140	925	..	22 545	20 610	..	135	940	10
20 - 24	18 770	11 495	6 465	11 435	65	135	15 125	8 750	6 250	11 125	40	95
25 - 29	4 865	2 340	13 785	15 020	145	260	4 305	1 785	13 905	14 920	85	165
30 - 34	1 855	955	13 275	13 155	155	260	1 925	870	13 395	13 235	115	190
35 - 39	1 475	855	13 045	12 880	190	395	1 460	780	12 870	12 680	150	320
40 - 44	1 210	875	12 705	12 910	240	555	1 235	875	12 225	12 355	170	465
45 - 49	1 030	1 015	13 125	13 195	320	905	1 080	1 005	12 185	12 200	240	760
50 - 54	840	875	12 315	11 905	370	1 335	920	995	11 270	11 165	320	1 150
55 - 59	760	1 065	11 735	10 915	515	1 955	930	1 135	10 750	10 115	430	1 740
60 - 64	715	1 245	10 555	9 350	765	2 660	1 005	1 230	9 805	8 820	650	2 480
65 - 69	665	1 140	8 650	7 445	900	3 300	935	1 250	8 450	7 250	905	3 195
70 - 74	485	915	6 200	4 750	1 190	3 535	645	1 025	6 150	4 820	1 190	3 660
75 - 79	290	685	3 725	2 700	1 365	3 515	425	755	3 755	2 710	1 500	3 570
80 - 84	205	420	1 690	960	1 215	2 625	250	435	1 830	1 045	1 480	2 775
85 +	125	260	605	275	1 125	1 950	180	295	665	275	1 275	2 170
Totaal	123 455	108 590	128 005	127 830	8 570	23 420	131 245	116 070	123 640	123 650	8 560	22 750

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Drenthe						Overijssel					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	18 240	17 580	..	..	..	..	47 390	45 220	..	..	..	..
5 - 9	18 495	17 670	..	..	..	..	47 295	45 205	..	..	..	..
10 - 14	17 930	16 965	..	..	..	..	45 170	43 370	..	..	..	..
15 - 19	16 520	15 100	..	725	..	15	41 710	37 850	..	225	1 430	5
20 - 24	11 170	6 595	4 685	8 040	35	65	30 530	18 595	10 145	18 795	95	175
25 - 29	2 940	1 100	9 800	10 835	55	115	8 375	3 325	24 670	26 430	160	320
30 - 34	1 425	550	9 940	10 190	60	125	3 610	1 590	25 670	24 830	215	430
35 - 39	1 195	500	10 215	10 150	105	205	2 720	1 415	25 085	24 400	250	620
40 - 44	1 000	525	9 835	9 840	130	355	2 145	1 565	24 505	24 120	335	910
45 - 49	905	605	9 775	9 745	155	515	1 800	1 735	23 575	23 310	435	1 470
50 - 54	690	535	8 850	8 435	230	745	1 340	1 525	20 595	19 250	540	2 025
55 - 59	670	575	7 720	6 825	305	1 090	1 330	1 800	18 895	17 320	815	3 130
60 - 64	645	595	6 410	5 565	430	1 450	1 250	1 825	16 320	14 345	1 055	4 185
65 - 69	570	565	5 390	4 520	575	1 755	1 185	1 840	12 890	10 830	1 510	5 185
70 - 74	365	415	3 905	3 090	770	1 980	840	1 465	8 815	6 625	1 855	5 575
75 - 79	230	265	2 335	1 650	925	1 930	520	1 030	4 810	3 145	2 170	4 975
80 - 84	130	165	1 085	590	845	1 440	300	590	2 050	1 120	1 835	3 355
85 +	85	100	365	145	690	1 060	230	345	695	235	1 565	2 300
Totaal	93 205	80 400	90 405	90 350	5 300	12 845	237 730	210 285	218 935	216 195	12 830	34 670

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Gelderland						Utrecht					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	74 825	71 335	..	..	..	..	37 905	35 870	..	..	..	..
5 - 9	75 760	72 130	..	..	..	..	38 530	36 345	..	..	..	..
10 - 14	72 315	68 555	..	..	..	..	36 780	35 085	..	..	..	..
15 - 19	68 295	63 125	..	440	2 620	20	35 725	32 840	..	215	1 505	10
20 - 24	51 880	32 970	17 980	32 625	125	335	29 235	19 950	10 440	18 340	100	225
25 - 29	13 970	6 890	40 980	43 850	250	585	7 625	4 770	22 035	23 035	225	460
30 - 34	6 045	3 695	42 380	41 285	385	750	3 145	2 365	22 815	21 270	295	550
35 - 39	4 335	3 275	40 830	39 895	430	985	2 065	2 230	21 600	19 980	305	725
40 - 44	3 520	3 280	39 450	38 780	535	1 510	1 680	2 125	20 945	20 035	380	1 040
45 - 49	2 945	3 430	38 235	37 285	725	2 540	1 340	2 250	20 475	19 730	525	1 610
50 - 54	2 365	3 050	32 775	30 765	915	3 465	960	2 105	17 755	16 550	630	2 255
55 - 59	2 395	3 385	29 700	27 455	1 225	4 975	985	2 215	15 815	14 675	820	3 135
60 - 64	2 305	3 555	25 845	22 875	1 665	6 825	860	2 375	13 570	11 880	915	4 310
65 - 69	2 030	3 315	20 775	17 085	2 210	8 525	750	2 215	10 375	8 820	1 140	5 285
70 - 74	1 515	2 705	14 365	10 915	2 960	9 230	555	1 780	7 375	5 615	1 410	5 680
75 - 79	1 075	2 085	8 440	5 430	3 350	8 540	365	1 445	4 500	3 015	1 670	5 110
80 - 84	650	1 315	3 705	1 935	3 230	5 950	215	855	1 920	1 045	1 485	3 550
85 +	445	860	1 400	545	2 730	4 185	130	530	705	280	1 275	2 495
Totaal	386 670	348 920	357 290	353 335	20 760	58 450	198 840	187 350	190 540	185 770	11 195	36 445

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Noord-Holland						Zuid-Holland					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	93 070	88 835	..	..	..	..	129 125	123 195	..	..	..	..
5 - 9	98 120	92 650	..	..	..	..	132 295	126 120	..	..	..	..
10 - 14	93 225	89 325	..	..	..	..	125 360	120 050	..	..	..	..
15 - 19	90 405	82 150	..	530	..	..	121 100	110 925	..	835	6 445	20
20 - 24	77 660	48 935	29 005	53 145	400	1 015	100 175	58 815	41 575	75 960	480	1 230
25 - 29	22 890	13 240	58 535	62 105	1 095	1 990	26 310	13 440	79 520	83 660	1 230	2 065
30 - 34	10 415	7 050	59 810	57 395	1 565	2 300	12 365	7 445	83 705	79 950	1 635	2 625
35 - 39	7 095	5 605	56 415	54 755	1 705	2 825	8 650	6 790	78 945	75 160	1 670	3 185
40 - 44	5 750	5 810	57 375	56 230	1 900	3 845	7 030	7 220	78 175	75 500	2 090	4 570
45 - 49	4 640	6 260	58 310	57 640	2 280	5 885	5 615	7 865	76 865	75 775	2 695	7 005
50 - 54	3 655	5 735	52 935	50 665	2 565	7 895	4 580	7 500	69 165	65 365	3 045	9 340
55 - 59	3 345	6 080	48 605	44 525	3 300	10 965	4 550	8 260	65 295	59 965	3 880	13 575
60 - 64	3 095	6 445	42 020	36 930	3 825	14 920	4 060	8 635	57 175	49 680	4 475	18 145
65 - 69	2 570	5 900	33 665	27 570	4 115	17 665	3 370	7 965	44 940	36 995	5 080	21 790
70 - 74	1 745	4 590	23 335	17 800	4 780	19 320	2 300	6 335	30 320	23 055	5 925	23 420
75 - 79	1 215	3 600	14 240	9 315	5 230	17 000	1 450	4 595	18 065	12 145	6 430	20 855
80 - 84	730	2 130	6 040	3 260	4 600	11 465	900	2 810	7 830	4 330	5 805	14 330
85 +	435	1 325	2 095	850	3 605	7 565	550	1 720	2 645	1 145	5 025	9 770
Totaal	520 065	475 630	542 910	536 220	41 010	124 745	689 800	629 680	735 050	725 130	49 485	152 015

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Zeeland						Noord-Brabant					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	14 345	13 545	..	..	..	..	91 415	86 910	..	..	..	..
5 - 9	13 855	13 095	..	..	..	..	95 810	91 725	..	..	..	..
10 - 14	13 150	12 535	..	..	..	..	91 470	86 750	..	..	..	..
15 - 19	12 310	11 175	..	90	620	..	84 660	77 965	..	550	3 155	25
20 - 24	8 330	4 410	4 010	7 465	25	75	63 065	38 455	22 260	40 750	175	360
25 - 29	2 380	850	8 520	8 920	70	130	17 545	6 975	54 190	57 210	370	740
30 - 34	1 130	535	7 910	7 920	85	115	7 470	3 765	55 620	53 225	525	980
35 - 39	915	500	7 625	7 580	90							

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Nederland 2)						Amsterdam					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	604 830	576 435	..	..	..	..	25 340	24 435	..	..	..	..
5 - 9	621 800	591 870	..	..	..	..	27 940	26 310	..	..	..	..
10 - 14	594 545	566 395	..	10	..	5	27 295	26 505	..	..	..	..
15 - 19	564 245	515 890	3 705	25 010	95	335	28 900	26 685	240	1 775	20	65
20 - 24	437 415	267 650	167 005	302 660	1 210	3 355	29 440	20 685	11 785	19 720	255	625
25 - 29	120 115	58 245	356 580	378 170	3 250	6 615	10 730	7 350	19 350	19 910	1	1 205
30 - 34	53 820	30 885	366 305	353 305	4 465	8 190	5 150	3 755	18 255	17 325	1 040	1 340
35 - 39	38 765	27 730	350 815	338 225	4 950	10 505	3 495	2 775	17 355	16 995	1 100	1 550
40 - 44	31 580	29 435	340 800	333 395	5 935	15 140	2 760	2 675	18 540	18 955	1 160	2 040
45 - 49	26 055	31 895	333 500	327 390	7 615	23 925	2 235	2 865	20 800	21 475	1 325	3 070
50 - 54	20 695	29 515	292 845	276 865	8 850	32 685	1 695	2 620	20 570	20 205	1 520	4 115
55 - 59	20 305	32 325	268 805	246 300	11 945	47 870	1 500	2 795	19 570	18 185	1 890	5 610
60 - 64	18 815	33 965	232 070	203 515	15 350	65 645	1 315	2 960	17 475	15 480	2 025	7 220
65 - 69	16 155	31 585	184 185	152 635	19 395	80 640	1 145	2 725	14 340	11 835	2 110	8 500
70 - 74	11 375	25 160	125 280	95 545	24 565	87 745	740	2 115	10 395	7 965	2 215	9 300
75 - 79	7 495	18 630	73 690	49 120	28 060	78 875	515	1 615	6 350	4 155	2 305	7 870
80 - 84	4 640	11 345	31 980	17 520	25 500	54 530	320	935	2 675	1 455	1 955	4 950
85 +	2 970	7 070	11 010	4 590	21 285	37 120	165	550	975	380	1 435	3 070
Totaal	3 195 630	2 886 020	3 138 560	3 104 235	182 470	553 180	170 675	160 350	198 680	195 800	21 060	60 530

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.
2) Inclusief Centrale persoonsregister.

Tabel 7. (vervolg)

Leeftijd in jaren	Rotterdam						's-Gravenhage					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	22 810	21 975	..	..	..	..	16 035	15 090	..	..	..	..
5 - 9	24 690	23 905	..	..	..	..	17 895	17 180	..	..	..	..
10 - 14	25 305	23 980	..	..	..	..	19 505	18 730	..	..	..	..
15 - 19	26 615	24 170	270	2 025	5	55	21 130	19 710	140	1 070	5	40
20 - 24	23 855	13 975	10 970	17 845	175	475	18 735	12 325	6 285	10 795	125	360
25 - 29	6 615	3 350	15 950	15 685	435	750	5 185	3 110	10 045	10 700	375	515
30 - 34	3 425	1 890	17 180	15 500	530	840	2 655	1 795	10 665	10 480	535	720
35 - 39	2 280	1 600	16 610	15 570	590	960	1 860	1 770	10 335	10 675	505	870
40 - 44	1 860	1 640	17 625	17 215	725	1 380	1 620	2 040	11 385	11 980	625	1 310
45 - 49	1 440	1 830	18 280	18 765	945	2 065	1 360	2 350	13 410	14 465	765	2 040
50 - 54	1 170	1 725	17 240	16 490	970	2 700	1 105	2 320	14 025	13 745	915	2 820
55 - 59	1 190	1 965	17 105	16 195	1 310	4 035	1 090	2 565	13 790	12 995	1 125	3 990
60 - 64	1 085	2 095	15 845	14 045	1 440	5 310	890	2 665	12 525	11 005	1 245	6 290
65 - 69	905	2 010	13 055	10 560	1 700	6 540	695	2 380	9 735	8 155	1 245	6 630
70 - 74	555	1 585	8 845	6 800	1 820	6 885	500	1 940	6 605	5 210	1 345	5 875
75 - 79	345	1 095	5 080	3 520	1 800	5 980	300	1 465	4 210	2 700	1 445	4 075
80 - 84	195	605	2 160	1 260	1 525	3 905	215	970	1 945	1 010	1 270	2 805
85 +	110	350	780	345	1 435	2 630	120	645	635	280	1 060	2 805
Totaal	144 445	129 740	176 985	171 815	15 405	44 510	110 885	109 045	125 735	125 260	12 635	43 650

Tabel 7. (slot)

Leeftijd in jaren	Utrecht					
	Ongehuwd		Gehuwd 1)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	11 120	10 580	..	..	..	..
5 - 9	11 090	10 560	..	..	..	..
10 - 14	10 550	10 310	..	..	..	..
15 - 19	11 715	10 590	95	630	..	15
20 - 24	12 405	8 755	4 185	6 805	50	120
25 - 29	3 445	2 245	7 820	7 620	135	225
30 - 34	1 305	995	7 785	6 435	140	250
35 - 39	860	920	6 795	5 800	140	325
40 - 44	620	875	6 620	6 165	185	420
45 - 49	445	855	6 845	6 750	230	670
50 - 54	310	800	6 220	5 890	275	890
55 - 59	350	800	5 745	5 325	355	1 235
60 - 64	295	855	4 970	4 330	440	1 790
65 - 69	230	825	3 690	3 300	445	2 115
70 - 74	160	600	2 690	1 985	520	2 200
75 - 79	105	465	1 550	1 075	575	1 815
80 - 84	55	250	605	325	485	1 120
85 +	20	130	205	75	380	705
Totaal	65 085	61 410	65 815	62 510	4 355	13 905

Tabel 8. Bevolking naar geslacht, leeftijd en gezinstype naar inwonertal, 1971, steekproef 1 op 10 (x 10)

Leeftijd in jaren	< 5 000		5 000 - < 10 000		10 000 - < 20 000		20 000 - < 50 000		50 000 - < 100 000		100 000 - < 200 000		200 000 of meer		Totaal 1)	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
	0 - 4	52 420	49 750	82 240	77 220	127 350	118 975	116 830	116 830	81 370	78 520	65 055	74 975	603 820	577 860	
5 - 9	51 730	49 560	83 490	78 175	127 605	119 065	121 300	121 300	85 760	80 780	69 330	83 480	627 105	591 275		
10 - 14	49 335	46 090	76 895	71 965	115 570	109 790	112 830	112 830	83 670	79 435	67 285	83 480	627 105	591 275		
15 - 19	45 645	42 190	71 250	64 760	104 870	98 985	104 865	104 865	82 120	78 665	67 325	89 960	587 785	541 145		
20 - 24	43 740	38 525	66 500	61 145	101 335	94 565	104 995	104 995	89 410	82 915	80 985	120 345	568 840	509 840		
25 - 29	37 890	34 730	57 550	52 275	87 585	82 315	91 220	86 440	66 595	60 595	59 355	53 990	480 325	443 660		
30 - 34	32 560	29 365	52 315	48 300	81 030	74 985	81 190	78 060	59 435	55 425	48 220	45 530	423 520	393 625		
35 - 39	30 540	27 375	49 250	44 450	76 255	71 295	74 970	74 970	54 655	53 520	45 530	42 805	397 380	375 815		
40 - 44	26 805	23 955	44 450	41 400	68 475	65 950	74 840	72 715	54 825	57 105	44 400	46 350	378 090	380 750		
45 - 49	21 980	21 185	35 605	34 345	52 210	54 065	58 290	59 835	46 500	48 735	39 265	41 545	367 850	380 820		
50 - 54	19 840	22 545	34 410	34 345	49 340	51 495	51 525	54 995	42 345	47 495	35 860	41 600	326 730	300 585		
55 - 59	18 025	18 685	28 795	30 210	42 325	46 790	44 475	49 730	36 400	42 315	33 500	40 165	284 915	303 430		
60 - 64	13 605	14 855	19 145	21 695	36 015	39 375	36 805	44 945	28 950	37 500	27 105	34 155	267 580	267 580		
65 - 69	9 085	10 180	13 365	16 965	24 575	30 020	26 080	32 975	29 520	18 395	18 395	26 150	160 855	207 350		
70 - 74	5 495	6 220	7 245	10 355	16 965	21 645	18 030	24 715	15 005	12 700	12 700	16 695	109 925	146 785		
75 - 79	3 295	3 720	4 620	5 155	10 355	12 650	10 695	13 930	7 930	9 930	6 980	9 930	62 570	84 230		
80 - 84																
85 +																
Totaal	513 870	491 140	793 380	760 170	1 191 955	1 161 195	1 225 595	1 232 675	916 310	929 240	767 495	787 630	1 116 575	1 174 130	6 527 105	6 537 955

1) Inclusief Centrale persoonsregister.

Tabel 9. Bevolking naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en gemeentegroep naar inwonertal, 1971, steekproef 1 op 10 (x 10)

Leeftijd in jaren	< 5 000						5 000 - < 10 000						10 000 - < 20 000						20 000 - < 50 000					
	Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	52420	49750	82240	77220	127350	118975	82240	77220	127350	118975	120180	116830	82240	77220	127350	118975	120180	116830	82240	77220	127350	118975	120180	116830
5 - 9	51730	49550	83490	78105	127605	119065	83490	78105	127605	119065	125535	121300	83490	78105	127605	119065	125535	121300	83490	78105	127605	119065	125535	121300
10 - 14	49335	46090	76895	71965	115670	109790	76895	71965	115670	109790	115670	109790	76895	71965	115670	109790	115670	109790	76895	71965	115670	109790	115670	109790
15 - 19	45460	40660	70815	62245	104390	95020	70815	62245	104390	95020	104390	95020	70815	62245	104390	95020	104390	95020	70815	62245	104390	95020	104390	95020
20 - 24	32620	17040	49325	27645	71000	33280	425	49325	27645	71000	33280	425	49325	27645	71000	33280	425	49325	27645	71000	33280	425	49325	27645
25 - 29	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90
30 - 34	4460	1655	27945	27435	135	215	4460	1655	27945	27435	135	215	4460	1655	27945	27435	135	215	4460	1655	27945	27435	135	215
35 - 39	3570	1520	26800	25490	175	365	3570	1520	26800	25490	175	365	3570	1520	26800	25490	175	365	3570	1520	26800	25490	175	365
40 - 44	3015	1710	26020	25605	305	640	3015	1710	26020	25605	305	640	3015	1710	26020	25605	305	640	3015	1710	26020	25605	305	640
45 - 49	2625	1995	23910	22735	270	1285	2625	1995	23910	22735	270	1285	2625	1995	23910	22735	270	1285	2625	1995	23910	22735	270	1285
50 - 54	2000	1815	19650	19580	290	1790	2000	1815	19650	19580	290	1790	2000	1815	19650	19580	290	1790	2000	1815	19650	19580	290	1790
55 - 59	2105	2005	17065	17770	665	2335	2105	2005	17065	17770	665	2335	2105	2005	17065	17770	665	2335	2105	2005	17065	17770	665	2335
60 - 64	1735	2050	17065	15205	1035	3385	1735	2050	17065	15205	1035	3385	1735	2050	17065	15205	1035	3385	1735	2050	17065	15205	1035	3385
65 - 69	2075	2150	14520	11895	1430	4640	2075	2150	14520	11895	1430	4640	2075	2150	14520	11895	1430	4640	2075	2150	14520	11895	1430	4640
70 - 74	1275	1835	10280	7595	2050	5420	1275	1835	10280	7595	2050	5420	1275	1835	10280	7595	2050	5420	1275	1835	10280	7595	2050	5420
75 - 79	870	1340	5785	3770	2430	5070	870	1340	5785	3770	2430	5070	870	1340	5785	3770	2430	5070	870	1340	5785	3770	2430	5070
80 - 84	570	895	2580	1665	2345	3665	570	895	2580	1665	2345	3665	570	895	2580	1665	2345	3665	570	895	2580	1665	2345	3665
85 +	310	525	1020	375	1965	2820	310	525	1020	375	1965	2820	310	525	1020	375	1965	2820	310	525	1020	375	1965	2820
Totaal	265590	225720	235005	233420	13275	32000	265590	225720	235005	233420	13275	32000	410505	351085	363475	361350	194005	47735	612915	538595	551780	547855	27260	74740

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.
2) Inclusief Centrale persoonsregister.

Tabel 9. (elot)

Leeftijd in jaren	50 000 - < 100 000						100 000 - < 200 000						200 000 of meer						Totaal 2)						
	Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		Ongehuwd		Gehuwd l)		Gehuwd geweest		
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
0 - 4	81370	78520	65055	64115	74975	72195	81370	78520	65055	64115	74975	72195	603820	577860	67105	591275	603820	577860	67105	591275	603820	577860	67105	591275	
5 - 9	85760	80780	69330	64780	83480	77480	85760	80780	69330	64780	83480	77480	69330	64780	83480	77480	69330	64780	83480	77480	69330	64780	83480	77480	
10 - 14	83670	79435	67285	63045	81395	78380	83670	79435	67285	63045	81395	78380	597030	563105	597030	563105	597030	563105	597030	563105	597030	563105	597030	563105	
15 - 19	81550	74955	66790	63045	83535	79170	81550	74955	66790	63045	83535	79170	710	5715	665	130	564920	515175	665	130	564920	515175	665	130	
20 - 24	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90	63940	31300	11095	21390	25	90	
25 - 29	16390	8555	49730	51040	475	995	16390	8555	49730	51040	475	995	16390	8555	49730	51040	475	995	16390	8555	49730	51040	475	995	
30 - 34	6825	4630	51940	49590	670	1175	6825	4630	51940	49590	670	1175	6825	4630	51940	49590	670	1175	6825	4630	51940	49590	670	1175	
35 - 39	4435	3835	49530	48135	690	1550	4435	3835	49530	48135	690	1550	4435	3835	49530	48135	690	1550	4435	3835	49530	48135	690	1550	
40 - 44	3515	4445	50540	50505	780	2200	3515	4445	50540	50505	780	2200	3515	4445	50540	50505	780	2200	3515	4445	50540	50505	780	2200	
45 - 49	3185	4615	50410	48880	1130	3610	3185	4615	50410	48880	1130	3610	3185	4615	50410	48880	1130	3610	3185	4615	50410	48880	1130	3610	
50 - 54	2515	4550	42890	39530	1295	4635	2515	4550	42890	39530	1295	4635	2515	4550	42890	39530	1295	4635	2515	4550	42890	39530	1295	4635	
55 - 59	2125	4790	38570	35835	1650	6865	2125	4790	38570	35835	1650	6865	2125	4790	38570	35835	1650	6865	2125	4790	38570	35835	1650	6865	
60 - 64	1900	3200	32505	28345	1995	9580	1900	3200	32505	28345	1995	9580	1900	3200	32505	28345	1995	9580	1900	3200	32505	28345	1995	9580	
65 - 69	1730	4460	24825	20915	2395	12125	1730	4460	24825	20915	2395	12125	1730	4460	24825	20915	2395	12125	1730	4460	24825	20915	2395	12125	
70 - 74	1230	3370	17625	13085	3110	13065	1230	3370	17625	13085	3110	13065	1230	3370	17625	13085	3110	13065	1230	3370	17625	13085	3110	13065	
75 - 79	725	2605	10610	6850	3670	11580	725	2605	10610	6850	3670	11580	725	2605	10610	6850	3670	11580	725	2605	10610	6850	3670	11580	
80 - 84	405	1575	4315	2470	3210	7805	405	1575	4315	2470	3210	7805	405	1575	4315	2470	3210	7805	405	1575	4315	2470	3210	7805	
85 +	305	850	1580	705	2770	5040	305	850	1580	705	2770	5040	305	850	1580	705	2770	5040	305	850	1580	705	2770	5040	
Totaal	441570	404240	450665	444140	24075	80860	441570	404240	450665	444140	24075	80860	71985	495755	456565	573895	561085	46920	156475	3203110	2880465	3141905	3104460	182090	553030

Tabel 10. Bevolking naar geslacht, leeftijd en gemeentegroep naar urbanisatiegraad, 1971

Leeftijd in jaren	A1 t/m A4		B3		C1 + C2		C3 + C4		C5		Totaal 1)	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
	0 - 4	76 760	73 530	135 585	82 635	63 225	60 400	97 495	93 535	136 550	130 515	604 830
5 - 9	76 985	73 390	136 940	86 130	61 970	59 220	102 485	97 005	145 740	138 975	621 800	591 870
10 - 14	73 530	69 660	128 660	82 780	57 390	54 535	100 365	95 700	145 450	139 520	594 545	566 410
15 - 19	69 395	60 875	117 140	71 565	52 485	50 160	97 695	94 850	154 320	149 510	568 040	541 230
20 - 24	62 505	54 600	111 005	68 815	53 330	53 605	105 665	100 870	194 790	183 695	605 630	573 670
25 - 29	51 410	45 360	102 450	61 745	44 740	44 740	81 030	72 530	136 200	123 365	479 945	443 030
30 - 34	45 255	40 475	84 400	59 800	42 470	38 740	70 625	65 540	113 375	103 660	424 590	392 375
35 - 39	42 920	39 195	86 195	57 235	38 510	36 235	65 750	63 640	103 790	101 330	394 530	377 460
40 - 44	39 805	38 560	78 005	54 735	35 795	34 900	65 405	66 500	104 455	109 480	378 310	377 975
45 - 49	38 025	34 075	71 615	49 515	33 520	34 680	64 805	58 785	102 310	113 510	367 17	

Tabel 11. Bevolking naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en gemeentegroep naar urbanisatiegraad, 1971

Leeftijd in jaren	A1 t/m A4				B1 + B2				B3				C1 + C2				
	Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd		Gehuwd		
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
0 - 4	76760	73530	143165	135585	67415	62635	87415	82635	63225	60400	63225	60400	63225	60400	63225	60400	
5 - 9	76985	73390	143350	136940	91045	86130	91045	86130	61970	59220	61970	59220	61970	59220	61970	59220	
10 - 14	73530	69660	134820	128660	82780	78125	82780	78125	57390	54535	57390	54535	57390	54535	57390	54535	
15 - 19	67285	58675	123400	112155	71285	66250	71285	66250	52105	47610	52105	47610	52105	47610	52105	47610	
20 - 24	47385	24900	88135	50360	32090	60350	32090	60350	18245	37335	18245	37335	18245	37335	18245	37335	
25 - 29	14100	4210	24365	8890	77770	84635	315	645	49030	54215	49030	54215	49030	54215	49030	54215	
30 - 34	6465	1985	11240	4855	81295	78650	410	795	53890	54570	53890	54570	53890	54570	53890	54570	
35 - 39	5230	1965	8715	4570	76940	73635	545	1335	3825	3740	3825	3740	3825	3740	3825	3740	
40 - 44	4285	2290	7035	4990	70325	68395	645	1935	3350	3860	3350	3860	3350	3860	3350	3860	
45 - 49	3595	2485	5585	33465	435	1590	5980	5585	46105	43220	46105	43220	46105	43220	46105	43220	
50 - 54	3025	2440	30270	29355	595	2285	4700	5185	55150	51670	5185	55150	51670	5185	55150	51670	
55 - 59	3140	2730	29100	26255	970	3420	4760	5815	50480	45625	5815	50480	45625	5815	50480	45625	
60 - 64	2980	2780	25105	22105	1570	4950	4540	6360	43180	37545	4540	6360	43180	37545	4540	6360	
65 - 69	2585	2670	21400	17550	2200	6285	4030	5735	34155	27985	4030	5735	34155	27985	4030	5735	
70 - 74	1875	2035	14735	11300	3105	7485	2980	4675	22755	17135	4675	22755	17135	4675	22755	17135	
75 - 79	1215	1535	8675	5855	3615	7100	1925	3370	13085	8670	5715	12525	810	1650	3200	5515	
80 - 84	715	885	4115	2210	3330	5315	1265	2155	5890	3200	5515	1265	2155	5890	3200	5515	
85 +	525	580	1455	815	1375	2040	820	4555	6210	1365	575	2380	5035	240	605	920	
Totaal	391695	378665	332665	331635	196000	44455	715220	627165	630645	626380	32615	82615	421445	392105	412925	411035	18210

1) Inclusief gescheiden van tafel en bed.
2) Inclusief Centrale Persoonsregister.

Tabel 11. (slot)

Leeftijd in jaren	C3 + C4				C5				Totaal 2)					
	Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd		Gehuwd		Ongehuwd	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
0 - 4	97495	93535	145740	138975	136550	130515	604830	576435	621800	591870	604830	576435	621800	591870
5 - 9	102485	97005	145450	139510	145450	139510	594545	566395	566395	566395	594545	566395	566395	566395
10 - 14	96960	90040	720	4755	55	153045	140985	1230	8335	40	190	564245	515890	25010
15 - 19	74005	45700	31440	54590	580	141135	92590	53010	89265	645	1830	437415	267650	1210
20 - 24	18700	9620	61745	62710	585	1200	40990	24390	93445	95595	1760	3380	120115	58245
25 - 29	8030	5170	61815	58875	1495	18515	12670	92545	30885	366305	353305	53820	30885	366305
30 - 34	5530	4600	59395	57205	825	1830	12590	16885	88730	85665	2310	4780	27730	350815
35 - 39	4505	5005	59880	58790	1020	2705	10040	10990	91465	91715	2955	6675	31580	340800
40 - 44	3765	5310	59745	57965	1295	5310	11930	97815	99300	3695	10185	26055	31895	333500
45 - 49	2945	4865	51425	48300	1585	5620	6335	11005	91925	88570	4045	13935	29515	292845
50 - 54	2695	5335	45935	41605	1950	8330	6100	11990	87765	82400	5360	20265	20305	268805
55 - 59	2430	5505	38255	33335	2390	11130	5470	78750	70030	6285	27200	18815	13965	232070
60 - 64	2070	5030	29575	24950	13965	4890	11750	62625	52245	7285	33010	16155	184185	152635
65 - 69	1360	3995	20430	15505	3800	15080	3035	8165	42885	33015	8245	35215	11375	125280
70 - 74	930	2960	12035	7945	4315	13225	1930	6660	25400	17040	8835	30070	18630	73690
75 - 79	610	1755	4910	2685	3905	8825	1170	3955	10670	5920	7625	19735	4640	11345
80 - 84	390	1065	1570	675	3095	5835	680	2430	3650	1565	6270	12840	2970	7070
Totaal	525265	482195	538885	529890	28740	94150	841310	783240	921930	907585	67890	223400	3195630	2886020

AANHANGSEL I. OPZET EN UITVOERING VAN DE EIGENLIJKE TELLING

1. Wettelijke regeling

De wettelijke grondslag voor het houden van de 14e Algemene volkstelling werd gevormd door de Volkstellingenwet van 9 juli 1970 (Stbl. 323). In artikel 1 schrijft deze wet voor dat een algemene volkstelling dient te worden gehouden in elk tijdvak van twee jaren, van welke het jaartal eindigt op 0 onderscheidenlijk 1. Tegelijk met de 14e Algemene volkstelling heeft een algemene woningtelling plaatsgevonden - de derde sinds in 1947 met het houden van dergelijke tellingen werd begonnen. Een koppeling van deze algemene woningtelling aan de 14e Algemene volkstelling lag voor de hand. Enerzijds kon voor de verzameling van de door de algemene woningtelling te verkrijgen gegevens worden gebruik gemaakt van de ten behoeve van de 14e Algemene volkstelling opgebouwde tellersorganisatie. Anderzijds behoefde een aantal toch al bij een algemene volkstelling te verzamelen gegevens niet nog eens afzonderlijk bij een algemene woningtelling te worden vergaard. De 3e Algemene woningtelling kon gehouden worden op grond van artikel 58 van de in 1962 tot stand gekomen Woningwet (Stbl. 287). De telling van de inrichtingen en tehuizen echter heeft plaatsgehadt bij Beschikking van de Minister van Economische Zaken d.d. 30 november 1970 (Staatscourant nr. 234) op grond van de Wet van 28 december 1936 (Stbl. 139). Overeenkomstig het in artikel 1 van het Besluit algemene volk- en woningtelling 1971 bepaalde (Stbl. 446) is de gecombineerde 14e Algemene volkstelling en 3e Algemene woningtelling gehouden naar de toestand te middernacht tussen 28 februari en 1 maart 1971.

2. Opzet van de telling

Ingevolge artikel 1 lid 2 van de Volkstellingenwet heeft de telling zich uitgestrekt tot alle personen die op het reeds eerder vermelde teltijdstip volgens de voorschriften van het Besluit bevolkingsboekhouding (Stbl. 1967, 442) in één der persoonsregisters van Nederland behoorden te zijn opgenomen en die derhalve op dit tijdstip binnen Nederland hun werkelijke woonplaats hadden. Buiten de telling dienden te blijven:
a. vreemdelingen aan wie - krachtens internationaal recht of gebruik - het recht van diplomatieke immuniteit toekomt;
b. buitenlandse militairen behorende tot de strijdkrachten van een bij de N.A.V.O. aangesloten vreemde mogendheid, voor zover deze hier te lande hun dienst uitoefenen; daarenboven het bij deze strijdkrachten in dienst zijnde eveneens in Nederland dienst uitoefend buitenlands burgerpersoneel alsmede niet de Nederlandse nationaliteit bezittende echtgenoten en kinderen van voornoemde groepen. De in Nederland woonachtige buitenlanders die niet tot één van deze categorieën behoorden, vielen derhalve binnen de telling. De in het buitenland woonachtige Nederlanders daarentegen zijn buiten de telling gebleven. Uit overwegingen van inhoudelijke en organisatorische aard bestond de eigenlijke telling - evenals dit bij de in 1960 gehouden volkstelling het geval is geweest - wederom uit drie onderdelen, te weten:
a. de telling van de bevolking in woningen en andere bewoonde ruimten. Deze omvatte de telling van de gehele bevolking met uitzondering van enerzijds de bevolking in inrichtingen en tehuizen en anderzijds de bevolking op varende schepen en in woonwagens;
b. de telling van de bevolking in inrichtingen en tehuizen. Deze omvatte de telling van een onder speciale omstandigheden levende groep van de bevolking, welke daarenboven slechts door de tussenkomst van anderen - bestuur of administratie van de afzonderlijke inrichtingen - kan worden benaderd;

- c. de telling van de varende en rijdende bevolking. Hieronder viel uitsluitend de telling van de bevolking op varende schepen zonder vast waladres en in rijdende wagens. De telling van de bevolking op varende schepen met een vast waladres, op woonschepen en in wagens met een vaste standplaats viel bijgevolg onder de telling van de bevolking in woningen en andere bewoonde ruimten.

Voor de telling van de hierboven onderscheiden bevolkingsgroepen is gebruik gemaakt van zeven soorten vragenlijsten, te weten:

- de vragenlijsten A t/m D voor de telling van de bevolking in woningen en andere bewoonde ruimten.
Vragenlijst A voor de telling van hoofden van huishoudens of van alleenstaanden; vragenlijst B voor de telling van leden van huishoudens met beroep; vragenlijst C voor de telling van leden van huishoudens zonder beroep van 12 jaar of ouder; vragenlijst D, ten slotte, voor de telling van leden van huishoudens van 0 t/m 11 jaar;
- de vragenlijst F en G voor de telling van de bevolking in inrichtingen en tehuizen.
Vragenlijst F voor de telling van de in grotere groepen in inrichtingen en tehuizen levende personen - hetzij van personen voor wie de inrichting is bestemd, hetzij van leden van het personeel - voor zover deze personen geen zelfstandige huishouding voeren; vragenlijst G voor de telling van de inrichtingen en tehuizen. Leden van het personeel van de inrichting of het tehuis, of personen voor wie de inrichting is bestemd - alleen of met echtgeno(o)t(e) en/of kinderen - die een zelfstandig huishouden voeren, zijn echter geteld met behulp van de vragenlijsten A t/m D;
- de vragenlijst E voor de telling van de bevolking op varende schepen en rijdende wagens.

De genoemde vragenlijsten A t/m F waren op ponskaarten gedrukt en tot boekjes gebundeld, zodat de middels deze vragenlijsten verkregen informatie voor een groot deel rechtstreeks machinaal kon worden verwerkt. De modellen van deze vragenlijsten zijn bij Beschikking ter uitvoering van artikelen 3, eerste lid, en 8, eerste lid, van het Besluit algemene volks- en woningtelling 1971 (Stbl. 446) d.d. 13 november 1970 (Staatscourant nr. 226) door de Minister van Economische Zaken vastgesteld.

3. Wijze van telling

De eigenlijke telwerkzaamheden zijn uitgevoerd door ruim zestigduizend hiertoe door de gemeenten aangetrokken geïnstrueerde tellers. Zij droegen voornamelijk zorg voor het verzamelen van de gegevens over de woonverblijven én het uitreiken en ophalen van de diverse vragenlijsten, die - met uitzondering van de hierop voorkomende vragen met betrekking tot het woonverblijf - door de bevolking zelf dienden te worden ingevuld.

Personen die bij herhaald bezoek niet thuis zijn aangetroffen dan wel expliciet hebben geweigerd aan de telling mee te werken, zijn administratief geteld naar de toestand op de teldatum. Deze telling heeft plaats gehad op basis van de bij de gemeente bekende woning- en bevolkingsgegevens. Enerzijds omvatte zij de beantwoording van praktisch alle vragen ten aanzien van het woonverblijf, anderzijds de beantwoording van de vragen met betrekking tot minstens de volgende persoonsgegevens: het geslacht, de leeftijd, de burgerlijke staat, de geboortegemeente, de periode van vestiging in de huidige woongemeente, de nationaliteit, de kerkelijke gezindte, de plaats in het huishouden, de (huwelijks-)vruchtbaarheid, het al dan niet uitoefenen van een beroep, de aard van het beroep en - waar mogelijk - de wijze waarop het beroep wordt uitgeoefend, nl. als zelfstandige, als loon- of salaristrekker dan wel als medewerkende in het gezinsbedrijf. De geldigheid van de opbasis van deze administratieve telling verkregen gegevens is in het algemeen vrij groot. In dit opzicht dient slechts

een uitzondering te worden gemaakt voor de langs deze weg verkregen gegevens over de kerkelijke gezindte en het beroep. De laatstgenoemde gegevens kunnen minder in overeenstemming zijn met de feitelijke situatie der betrokken personen dan de overige aan de bevolkingsadministratie ontleende gegevens, daar veranderingen met betrekking tot beroep en kerkelijke gezindte slecht incidenteel in de persoonsregisters worden geregistreerd.

Het voorafgaande impliceert dat de omvang en de samenstelling der diverse kerkelijke gezindten en die van de beroepsbevolking enigermate kunnen zijn vertekend. De kans op een mogelijke vertekening geldt met name voor de omvang en samenstelling van de beroepsbevolking. In mindere mate is deze kans aanwezig bij de omvang en de samenstelling der diverse kerkelijke gezindten, daar de vraagstelling naar de kerkelijke gezindte en de toelichting hierop veeleer was gericht op het formele lidmaatschap van een kerkgenootschap.

4. Voornaamste uitkomsten met betrekking tot de wijze van telling

Het totaal aantal administratief getelde personen bedraagt ca. 296 000 oftewel 2,3% van de totale bevolking. Hieronder bevinden zich iets meer dan 23 000 personen - oftewel 0,2% van de totale bevolking - die expliciet hebben geweigerd aan de telling mee te werken.

In staat Ia zijn een aantal kerncijfers ten aanzien van de wijze van telling voor de bevolking van 14 jaar of ouder samengebracht. Deze cijfers kunnen uiteraard slechts worden verschaft voor een beperkt aantal kenmerken, namelijk die waarover gegevens bij de bevolkingsadministratie bekend zijn. Zij zijn vastgesteld op basis van een steekproef uit het integrale bestand van de telling, welke bijna 15% van de totale bevolking omvat. Ten aanzien van de wijze waarop deze steekproef is getrokken en de consequenties hiervan voor de steekproefuitkomsten raadplege men Aanhangsel IV in deze publikatie. Bestudering van de cijfers in staat Ia leidt tot de conclusie dat er sprake is van een oververtegenwoordiging van administratief getelde personen bij een aantal bevolkingsgroepen.

Een lichtelijke oververtegenwoordiging is te constateren bij de jongere leeftijdsgroepen, enkele kleinere kerkgenootschappen - met name de Evangelisch-Luthers en Remonstranten -, de bevolking in gemeenten met 100 000 inwoners of meer, en in het westen des lands. Onder deze bevolkingsgroepen schommelt het percentage administratief getelde personen rond de vijf.

Een grotere oververtegenwoordiging van administratief getelde personen treft men aan onder de varende en rijdende bevolking, de bevolking zonder Nederlandse nationaliteit, de alleenstaanden, de met hun echtgeno(o)t(e) niet samenwonende gehuwden, de gescheidenen en de niet met name genoemde kleinere kerkelijke gezindten.

Van de personen, die tot de varende en rijdende bevolking behoren, is bijna een op de drie administratief geteld. Onder de groep niet-Nederlanders dienen in het bijzonder vermeld te worden personen met de Algerijnse, Marokkaanse of Tunesische nationaliteit (45% administratief geteld), personen met een aan de Europese wervingslanden verbonden nationaliteit (een-derde deel administratief geteld) en personen met de Italiaanse nationaliteit (een op de vijf administratief geteld).

Van de alleenstaanden, de met hun echtgeno(o)t(e) niet samenwonende gehuwde en gescheiden personen en de leden van de niet met name genoemde kleinere kerkgenootschappen zijn het overwegend de mannen onder hen die worden gekenmerkt door een groot aandeel van administratief getelden. Bijna een kwart van de alleenstaande mannen is administratief geteld. Eenzelfde verhouding treft men aan bij de gehuwde doch niet met hun echtgenote samenwonende mannen. Van de gescheiden mannen - zowel van echt als van tafel en bed - is een op de zeven administratief geteld. Het percentage onder de tot een van de kleinere niet met name genoemde kerkelijke gezindten behorende mannen dat op deze wijze is geteld, bedraagt 17.

Staat Ia. Bevolking van 14 jaar of ouder naar telwijze, geslacht en bevolkingscategorie resp. plaats in het huishouden, burgerlijke staat, leeftijd, kerkelijke gezindte, nationaliteit, werkzaamheid, grootte der gemeente en provincie, 28 februari 1971 (steekproef 1 op 10 (x 10))

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 14 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
TOTAAL	9 479,3	4 676,0	4 803,4	248,8	138,5	111,2	3	3	2
x 1 000									
Bevolkingscategorie									
In woningen en andere bewoonde ruimten									
Hoofden van huishoudens en alleenstaanden	3 828,6	3 216,2	612,5	150,0	109,0	41,0	4	3	6
Leden van huishoudens met beroep	1 862,7	824,8	1 037,8	32,0	13,9	18,1	2	2	2
Leden van huishoudens zonder beroep	3 492,5	526,2	2 966,3	54,1	8,9	45,2	2	2	3
In inrichtingen en tehuizen	277,6	99,4	178,2	6,1	2,4	3,6	2	2	2
Op varende schepen en in woonwagens	17,9	9,4	8,5	7,6	4,4	3,2	30	32	28
Plaats in het huishouden 1)									
Personen in huishoudens									
Hoofd van het huishouden									
tevens gezinshoofd	3 129,3	2 970,8	158,5	57,5	52,6	4,9	2	2	3
niet tevens gezinshoofd	117,7	53,1	64,5	3,2	1,8	1,4	3	3	2
Gezinshoofd, niet tevens hoofd van het huishouden	66,2	49,8	16,4	1,1	0,6	0,5	2	1	3
Echtgenote	2 936,5		2 936,5	50,1		50,1	2		2
Kind	1 984,0	1 143,7	840,3	27,1	16,8	10,3	1	1	1
Overige leden	378,4	159,4	219,0	11,8	6,2	5,5	3	4	2
Alleenstaanden	589,6	199,7	389,9	93,0	58,1	34,9	14	23	8
Burgerlijke staat									
Ongehuwd	2 655,4	1 434,5	1 220,9	92,2	56,0	36,2	3	4	3
Gehuwd, samenwonend met echtgeno(o)t(e)	5 984,6	2 991,7	2 992,9	102,7	51,9	50,8	2	2	2
Gehuwd, niet samenwonend met echtgeno(o)t(e)	108,5	64,9	41,6	22,9	19,1	3,7	18	23	8
Gescheiden van tafel en bed	27,4	12,6	14,8	2,4	1,6	0,8	8	12	5
Gescheiden van echt	99,1	34,2	64,9	11,5	5,7	5,8	10	14	8
Weduwstaats	606,5	138,1	468,4	18,1	4,2	13,9	3	3	3
Leeftijd									
Jonger dan 20 jaar	1 313,5	673,9	639,6	20,7	10,3	10,4	2	2	2
20 - 24 jaar	1 125,0	578,4	546,6	52,4	29,2	23,2	4	5	4
25 - 29 jaar	885,7	455,9	428,8	38,3	23,5	14,9	4	5	3
30 - 34 jaar	789,1	404,5	384,6	28,1	19,0	9,0	3	4	2
35 - 39 jaar	753,3	384,1	369,1	19,9	13,3	6,7	3	3	2
40 - 44 jaar	743,8	368,9	374,9	15,1	9,2	5,9	2	2	2
45 - 49 jaar	734,5	360,1	374,4	14,2	7,7	6,5	2	2	2
50 - 54 jaar	644,4	314,0	330,4	11,5	5,7	5,8	2	2	2
55 - 59 jaar	615,7	294,8	320,9	11,6	5,8	5,8	2	2	2
60 - 64 jaar	557,1	260,3	296,8	11,2	4,7	6,5	2	2	2
65 jaar of ouder	1 317,4	630,2	737,2	26,8	10,4	16,4	2	2	3
Kerkelijke gezindte									
Rooms-Katholiek	3 750,3	1 843,8	1 906,5	84,8	46,0	38,8	2	2	2
Nederlands Hervormd	2 365,5	1 127,1	1 238,4	51,1	24,9	26,2	2	2	2
Gereformeerde Kerken	684,3	316,6	347,7	12,2	6,1	6,1	2	2	2
Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)	93,8	45,4	48,4	1,5	0,7	0,8	2	2	2
Overige Gereformeerden	103,0	49,8	53,2	0,8	0,4	0,4	1	1	1
Doopsgezind	37,3	14,5	22,8	1,3	0,5	0,8	3	4	3
Evangelisch-Luthers	32,8	12,5	20,3	1,9	0,9	1,0	6	7	5
Remonstrant	20,7	7,9	12,7	1,3	0,5	0,8	6	6	6
Andere kerkelijke gezindte	207,1	108,0	99,1	27,4	21,9	5,5	12	17	8
Geen kerkelijke gezindte	2 204,7	1 150,5	1 054,2	87,5	36,5	30,9	3	3	3

Staat Ia. (slot)

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 14 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
x 1 000									
Nationaliteit 2)									
Nederlandse	9 100,8	4 460,5	4 640,3	206,5	104,7	101,8	2	2	2
Niet-Nederlandse									
E.G.-landen op 01.01.73 (excl. Italië 3) 4)									
Italië	8,9	5,5	2,4	2,1	1,7	0,4	19	21	14
Europese wervingslanden 5)	42,5	33,2	9,2	20,9	16,5	4,4	33	33	32
Overige Europese landen	8,1	4,1	4,0	0,9	0,5	0,4	10	10	10
Noord-Afrikaanse wervingslanden 6)	11,6	11,4	0,3	9,4	9,3	0,1	45	45	38
Overige landen 7)	32,0	19,1	12,8	4,1	2,6	1,5	11	12	10
Werkzaamheid									
Met beroep	4 661,5	3 456,1	1 205,4	128,1	94,8	33,8	3	3	3
Zonder beroep	4 817,8	1 219,8	3 598,0	121,7	44,3	77,4	3	4	2
Gemeentegrootte 8)									
Gemeenten met 100 000 of meer inwoners	3 030,3	1 451,7	1 578,8	162,9	92,2	70,6	6	6	4
Overige gemeenten	6 447,2	3 223,4	3 223,8	86,1	45,8	40,3	1	1	1
Provincie 8)									
Groningen	385,1	189,5	195,6	9,9	5,5	4,4	3	3	2
Friesland	375,6	186,6	189,0	6,9	3,5	3,4	2	2	2
Drenthe	271,1	136,8	134,3	2,0	1,0	1,0	1	1	1
Overijssel	668,2	334,9	333,3	7,0	4,2	2,8	1	1	1
Gelderland	1 101,3	547,2	554,1	16,4	8,6	7,8	1	2	1
Utrecht	583,7	282,0	301,7	21,2	13,3	7,6	4	5	3
Noord-Holland	1 634,4	793,6	840,8	84,8	45,1	39,8	5	5	5
Zuid-Holland	2 198,9	1 072,3	1 126,7	71,9	40,9	31,1	3	4	3
Zeeland	233,6	116,2	118,4	2,1	1,2	0,9	1	1	1
Noord-Brabant	1 287,8	647,6	640,2	15,6	8,9	6,6	1	1	1
Limburg	729,3	363,8	365,5	11,0	5,8	5,2	1	2	1

1) Excl. de bevolking van 14 jaar of ouder in inrichtingen en tehuizen.

2) Bevolking van 15 jaar of ouder.

3) België, Denemarken, Frankrijk, Groot-Brittannië, Ierland, Luxemburg, Bondsrepubliek Duitsland.

4) Bij deze groep van landen zijn alle personen met een Duitse nationaliteit inbegrepen.

5) Portugal, Spanje, Joegoslavië, Griekenland, Turkije.

6) Algerije, Marokko, Tunesië.

7) Incl. zonder nationaliteit.

8) Excl. C.P.R.

9) Excl. Z.I.J.P. en C.P.R.

Het hoge percentage administratief getelde personen onder de varende en rijdende bevolking is grotendeels te wijten aan het mobiele karakter van deze bevolkingsgroep, waardoor hiertoe behorende personen voor tellers moeilijk bereikbaar zijn.

De hiervoor genoemde groepen van personen zonder Nederlandse nationaliteit, waarbij grote aantallen administratief getelden zijn te constateren, bestaan voornamelijk uit buitenlandse werknemers. Het aantal personen onder deze groepen dat een beroep uitoefent is namelijk vrij groot. Voor de onderscheiden groepen varieert het percentage beroepsbeoefenaars tussen de 80 en de 95. Het grote aantal administratief getelde personen bij deze bevolkingsgroepen hangt dan ook mede samen met de moeilijke bereikbaarheid van de buitenlandse werknemers als gevolg van hun bijzondere positie binnen de Nederlandse samenleving. Het feit dat zij een beroep uitoefenen vormt in dit verband geen beslissende factor, hetgeen blijkt uit de cijfers in staat Ib. In deze staat is voor de bevolking zonder Nederlandse nationaliteit van 15 jaar of ouder de wijze van telling in verband gebracht met het al of niet uitoefenen van een beroep. De in deze staat voorkomende cijfers laten voor iedere groep van nationaliteiten geen oververtegenwoordiging van het aantal administratief getelde personen zien bij hen die een beroep uitoefenen ten opzichte van hen die niet werkzaam zijn. Integendeel, voor iedere groep van nationaliteiten is over het algemeen genomen het percentage administratief getelde personen hoger onder hen die geen beroep uitoefenen dan onder hen die wel werkzaam zijn.

Het grote aandeel van personen zonder Nederlandse nationaliteit onder de alleenstaande mannen (24%), de gehuwde doch niet met hun echtgenote samenwonende mannen (49%), de van tafel en bed gescheiden mannen (10%), alsmede de tot een der kleinere niet met name genoemde kerkelijke gezindten behorende mannen (39%) is als een der oorzaken voor de grote aantallen administratief getelde personen bij deze bevolkingsgroepen te beschouwen. De in de staten Ic en Id verzamelde cijfers wijzen in deze richting.

In deze staten is voor de bevolking van 20 jaar of ouder de wijze van telling in verband gebracht met het al of niet bezitten van de Nederlandse nationaliteit en de plaats in het huishouden (staat Ic) resp. de burgerlijke staat (staat Id). Uit deze staten kan men onder andere aflezen dat het percentage administratief getelde personen zeer sterk differentieert voor Nederlanders en niet-Nederlanders bij een aantal van de genoemde groepen. Zo bedraagt bijvoorbeeld dit percentage onder de alleenstaande mannen voor de groep Nederlanders 17 en voor de groep niet-Nederlanders 41, onder de gehuwde doch niet met hun echtgenote samenwonende mannen voor de groep niet-Nederlanders 36 en voor de groep Nederlanders 10.

Voor een mogelijke verklaring van het hoge percentage administratief getelde alleenstaande mannen is ook het al of niet uitoefenen van een beroep voor deze bevolkingsgroep van belang. Dit kan men concluderen uit de cijfers in staat Ie. In deze staat is voor de bevolking van 14 jaar of ouder de wijze van telling in verband gebracht met de plaats in het huishouden en het al dan niet uitoefenen van een beroep. Deze staat laat onder andere zien dat:

- het percentage administratief getelde personen groter is bij alleenstaande mannen die een beroep uitoefenen (25) dan bij alleenstaande mannen zonder beroep (19);
- er geen verschil bestaat tussen de percentages administratief getelde mannelijke leden van huishoudens met en zonder beroep (bij beiden slechts 2).

Het voorgaande kan als volgt worden samengevat.

- a. Het aantal administratief getelde personen onder de totale bevolking is betrekkelijk gering.
- b. Desondanks is er bij enkele bevolkingsgroepen sprake van een grote oververtegenwoordiging van administratief getelde personen.

Staat Ib. Bevolking van 15 jaar of ouder zonder Nederlandse nationaliteit naar telwijze, geslacht, nationaliteit en werkzaamheid, 28 februari 1971 (steekproef 1 op 10 (x 10))

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 15 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
	x 1 000								
E.G.-landen op 01.01.73 (excl. Italië) 1) 2)									
Met beroep	28,1	21,9	8,3	1,9	1,6	0,3	6	7	4
Zonder beroep	25,4	5,0	20,4	1,7	0,5	1,2	6	9	5
Italië									
Met beroep	6,9	6,2	0,7	1,6	1,6	0,1	19	20	9
Zonder beroep	2,0	0,3	1,7	0,5	0,2	0,3	19	33	16
Europese wervingslanden 3)									
Met beroep	38,2	32,4	5,9	15,3	13,1	2,2	29	29	28
Zonder beroep	4,2	0,9	3,4	5,6	3,5	2,1	57	80	38
Noordafrikaanse wervingslanden 4)									
Met beroep	11,1	11,1	0,1	8,7	8,7	0,0	44	44	36
Zonder beroep	0,5	0,3	0,2	0,7	0,6	0,1	58	65	36
Overige landen 5)									
Met beroep	22,2	16,8	5,4	2,4	2,0	0,6	10	10	8
Zonder beroep	17,7	6,3	11,4	2,6	1,1	1,5	13	16	11

- 1) België, Denemarken, Frankrijk, Groot-Brittannië, Ierland, Luxemburg, Bondsrepubliek Duitsland.
- 2) Bij deze groep van landen zijn alle personen met een Duitse nationaliteit inbegrepen.
- 3) Portugal, Spanje, Joegoslavië, Griekenland, Turkije.
- 4) Algerije, Marokko, Tunesië.
- 5) Incl. zonder nationaliteit.

Staat Ic. Bevolking van 20 jaar of ouder 1) naar telwijze, geslacht, plaats in het huishouden en nationaliteit, 28 februari 1971 (steekproef 1 op 10 (x 10))

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 20 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
	x 1 000								
Personen in huishoudens	7 357,4	3 729,0	3 628,5	134,7	70,2	64,6	2	2	2
w.v. met Nederl. nationaliteit	7 258,4	3 669,7	3 588,7	121,4	62,5	58,9	2	2	2
zonder Ned. nationaliteit	99,1	59,3	39,8	13,3	7,7	5,7	12	11	13
w.v. wervingslanden (incl. Italië)	28,3	19,3	9,0	8,7	5,1	3,6	24	21	28
overige landen 2)	70,8	40,0	30,8	4,6	2,5	2,1	6	6	6
Alleenstaanden	577,4	193,2	384,2	89,6	56,1	33,4	13	23	8
w.v. met Nederl. nationaliteit	537,0	188,1	378,9	63,7	31,9	31,8	11	17	8
zonder Ned. nationaliteit	40,5	35,1	5,4	25,8	24,2	1,6	39	41	23
w.v. wervingslanden (incl. Italië)	32,3	30,9	1,4	22,8	22,0	0,8	41	42	35
overige landen 2)	8,2	4,2	4,0	3,0	2,2	0,8	27	36	17

- 1) Excl. de bevolking in inrichtingen en tehuizen.
- 2) Incl. zonder nationaliteit.

Staat Id. Bevolking van 20 jaar of ouder naar telwijze, geslacht, burgerlijke staat en nationaliteit, 28 februari 1971, (steekproef 1 op 10 (x 10))

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 20 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
	x 1 000								
Ongehuwd	1 369,8	764,3	605,5	73,3	46,0	27,3	5	6	4
w.v. met Nederl. nationaliteit	1 338,5	743,9	594,5	81,3	35,8	25,5	4	5	4
zonder Ned. nationaliteit	31,3	20,3	11,0	12,0	10,2	1,8	28	33	14
Gehuwd samenwonend met echtgeno(o)t(e)	5 960,1	2 988,8	2 971,3	101,3	51,8	49,5	2	2	2
w.v. met Nederl. nationaliteit	5 882,5	2 943,0	2 939,5	90,6	46,1	44,6	2	2	1
zonder Ned. nationaliteit	77,2	45,7	31,8	10,7	5,7	4,9	12	11	13
Gehuwd niet samenwonend met echtgeno(o)t(e)	103,8	64,4	39,4	22,6	19,1	3,5	18	23	8
w.v. met Nederl. nationaliteit	76,6	38,0	38,6	7,6	4,4	3,2	9	10	8
zonder Ned. nationaliteit	27,2	26,4	0,8	14,9	14,7	9,2	35	36	24
Gescheiden van tafel en bed	27,1	12,5	14,6	2,4	1,6	0,8	8	12	5
w.v. met Nederl. nationaliteit	26,4	12,0	14,4	1,5	0,7	0,8	5	6	5
zonder Ned. nationaliteit	0,7	0,5	0,2	0,9	0,9	0,0	55	64	4
Gescheiden van echt	98,9	34,1	64,8	11,5	5,7	5,8	10	14	8
w.v. met Nederl. nationaliteit	98,9	33,0	63,9	11,1	5,4	5,7	10	14	8
zonder Ned. nationaliteit	2,0	1,2	0,9	0,4	0,3	0,1	15	18	11
Weduwstaats	608,1	138,0	468,1	18,1	4,2	13,9	3	3	3
w.v. met Nederl. nationaliteit	600,1	136,6	463,5	17,6	4,0	13,7	3	3	3
zonder Ned. nationaliteit	8,0	1,4	4,6	0,5	0,2	0,3	7	12	5

Staat Id. Bevolking van 14 jaar of ouder 1) naar telwijze, geslacht, plaats in het huishouden en werkzaamheid, 28 februari 1971, (steekproef 1 op 10 (x 10))

	Door tellers geteld			Administratief geteld			Administratief getelden per 100 van de bevolking van 14 jaar of ouder		
	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.	Totaal	M.	V.
	x 1 000								
Personen in huishoudens									
Met beroep	4 355,7	3 319,6	1 036,0	74,3	56,6	17,8	2	2	2
Zonder beroep	4 256,5	1 057,2	3 199,3	76,4	21,4	54,9	2	2	2
Alleenstaanden									
Met beroep	226,3	110,9	115,4	51,1	36,8	14,3	18	25	11
Zonder beroep	363,3	88,7	274,5	41,9	21,3	20,6	10	19	7

1) Excl. de bevolking in inrichtingen en tehuizen.

- c. Voor een groot aantal van deze groepen kan deze oververtegenwoordiging gedeeltelijk worden verklaard door het feit dat personen zonder Nederlandse nationaliteit - de bevolkingsgroep met de grootste aantallen administratief getelden - een groot aandeel van deze groepen uitmaken.
- d. De door grotere aantallen administratief getelde personen gekenmerkte bevolkingsgroepen zijn specifiek te noemen in die zin, dat zij onder de totale bevolking een kleine minderheid vormen. Zo bedraagt het aandeel van de varende en rijdende bevolking onder de totale bevolking 0,3%, dat van de niet met hun echtgeno(o)t(e) samenwonende gehuwden, gescheidenen van tafel en bed en van echt resp. 1,3%, 0,3% en 1,1%, dat van de groep kleinere kerkelijke gezindten 2,4%, dat van de groep personen zonder Nederlandse nationaliteit 2,4% en dat van de alleenstaanden 7,0%.

AANHANGSEL II. VRAAGSTELLING EN TOELICHTING OMTRENT GESLACHT, GEBORTEJAAR (LEEFTIJD) EN BURGERLIJKE STAAT

14e Algemene volkstelling annex woningtelling, 28 februari 1971

Vraag 1. Geslacht Man Vrouw

Vraag 2. Is hij/zij
 on-gehuwd ge-huwd gescheiden van tafel en bed echt weduwnaar of weduwe

Vraag 3a. Geboortemaand
 jan feb mrt apr mei jun jul aug sep okt nov dec

b. eerste drie cijfers geboorteaar
 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197

c. laatste cijfer geboorteaar
 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Vraag 8c. Indien gehuwd: woont hij/zij samen met echtgenote/echtgenoot? ja neen

Toelichting bij vraag 3b en c:
 Streep voor het geboorteaar steeds twee hokjes aan, bij voorbeeld

Geboorteaar 1893   Geboorteaar 1946
 3b = 189   3b = 194
 3c = 3   3c = 6

13e Algemene volkstelling annex woningtelling, 31 mei 1960

Vraag 2. Geslacht (man of vrouw) .....
 Vraag 3. Geboortedatum en geboorteaar .....
 Vraag 6. Burgerlijke staat .....
 Invullen: ongehuwd, gehuwd, weduwnaar, weduwe, gescheiden van echt of gescheiden van tafel en bed

12e Algemene volkstelling annex woningtelling, 31 mei 1947

Bij deze telling werd niet naar geslacht gevraagd, daar de differentiëring naar geslacht kon plaatsvinden via de telformulieren model I (voor een man of jongen) en model II (voor een vrouw of meisje).

Model I:

Vraag 3a. In welk jaar is hij geboren? ..... a. Jaar.....
 Vraag 6. Is hij ongehuwd, gehuwd, weduwnaar, gescheiden van echt of gescheiden van tafel en bed? (opgeven wat hij is) .....

Model II:

Vraag 3a. In welk jaar is zij geboren? ..... a. Jaar.....
 Vraag 6. Is zij ongehuwd, gehuwd, weduwe, gescheiden van echt of gescheiden van tafel en bed? (opgeven wat zij is) .....

Toelichting: Men raadplege hiervoor zo nodig geboortebewijs, trouwboekje, distributiestamkaart.

AANHANGSEL III. AGE-SCORE-TEST (MYERS' INDEX)

De zogenaamde age-score-test werd door R.J. Myers ontwikkeld ten einde na te gaan of bepaalde cijfers uit de reeks 0 tot en met 9 een zekere voorkeur genieten bij de beantwoording door de bevolking van de vraag naar de leeftijd 1).

Met name in die landen waar weinig demografische gegevens worden geregistreerd en waar een groot deel van de bevolking analfabeet is, kan bij de vraag naar leeftijd veelal worden geconstateerd dat er (bewust of onbewust) voorkeuren bestaan voor het noemen van leeftijden die eindigen op 0 of 5. In Nederland werd bij de verschillende volkstellingen echter niet naar de leeftijd gevraagd, maar naar het geboortjaar. Het onthouden van het eigen geboortjaar zal vermoedelijk eenvoudiger zijn dan het onthouden van de jaarlijks veranderende leeftijd. Voorts worden de indices 2) beïnvloed door de jaarlijks wisselende aantallen geborenen en de in de loop der jaren gewijzigde intensiteit van de zuigelingensterfte, alsmede van de (vermoedelijk geringe, maar wel complexe) invloed van de sterfte op latere leeftijd en van de buitenlandse migratie. Hierdoor krijgt de index, zolang niet van een stationaire bevolking sprake is, een enigszins moeilijk te interpreteren karakter. In een stationaire bevolking, die bovendien slechts op de hoogste leeftijd sterfte kent, zou de index per definitie geen voorkeur voor een zekere leeftijd moeten aangeven. Immers, een stationaire bevolking is een voor migratie gesloten bevolking, welke wordt gekenmerkt door een constant bruto geboortecijfer dat gelijk is aan het (eveneens constante) bruto sterftecijfer. Indien daarbij tevens migratie een rol zou spelen, moeten de migratiesaldi per leeftijdsjaar nul zijn.

Men kan zich afvragen in hoeverre de bevolking van Nederland bij al de tot nog toe gehouden volkstellingen steeds over voldoende kennis beschikte om de gestelde vragen te beantwoorden. Wanneer de Myers' index voor de variabele geboortjaar wordt berekend (staat IIIa) lijkt het er in eerste instantie op dat ook in Nederland in de loop der volkstellingsjaren sprake zou kunnen zijn van "digital preferences" met een hoogtepunt in 1899 toen in totaal een afwijking van 7,07% was te constateren. Bij nadere beschouwing blijkt echter de verdeling van de bevolking naar laatste cijfer van het geboortjaar een weerspiegeling van de ontwikkelingen van geboorte en zuigelingensterfte voorafgaande aan iedere volkstellingsdatum 3). Zo komt bij voorbeeld in het hoge percentage voor geboortejaren eindigend op een 9 voor de telling van (31 december) 1859 de geboorte in het jaar 1859 tot uitdrukking, terwijl het lage percentage voor geboortejaren eindigend op een 0 bij die volkstelling verband houdt met het feit dat geboortjaar 1850 het meest recente meetellende geboortjaar is. Voor de verdelingen bij de andere tellingen in de vorige eeuw, maar ook in deze eeuw, gelden soortgelijke opmerkingen.

Eerst de, overigens illustratieve, vergelijking met de situatie in Venezuela (staat IIIb) maakt duidelijk dat de Myers' indices voor Nederland conclusies over de mogelijke leemtes in de kennis van de bevolking voor wat betreft het geboortjaar geenszins rechtvaardigen. De in Venezuela aangetroffen ongecorrigeerde percentages kunnen niet direct in verband gebracht worden met het geboorte- en zuigelingen-

1) R.J. Myers, "Errors and bias in the reporting of ages in census data". Transaction of the Actuarial Society of America, volume 41, p. 395, October 1940.

2) Myers' index: $\sum_{x=0}^9 |10 - P_x|$, waarin P_x het percentage van de bevolking met een leeftijd eindigend op x.

3) De mogelijke invloed van sterfte op latere leeftijd, alsmede van migratie op de Myers' index is complex, maar bovendien vermoedelijk gering, zodat deze hier buiten beschouwing blijft.

sterftepatroon. Veeleer moet het grillig verloop van de cijfers worden toegeschreven aan het feit dat een deel van de bevolking aldaar slechts bij benadering de eigen leeftijd kent. Veelal wordt dan afgerond op een mooi cijfer (5 of 0, maar kennelijk ook 2 of 8). Het hoge percentage bij leeftijden eindigend op 0 zal echter deels wel zijn beïnvloed door de in 1936 in Venezuela opgetreden geboorte. Dit blijkt uit de kolom met de gecorrigeerde percentages, welke goed overeenstemmen met de Nederlandse cijfers 4).

4) Zie voor de ongecorrigeerde en de gecorrigeerde gegevens de in staat IIIb genoemde bron.

Staat IIIa. Myers' index voor de volkstellingen van 1849-1971

	Volkstellingsjaar											
	1849	1859	1869	1879	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960	1971
Percentages van de totale bevolking												
Geboren in geboortejaar eindigend op	9,12	9,28	9,01	8,84	8,79	8,73	8,78	11,21	10,98	9,56	9,91	10,77
0	9,08	9,12	9,12	8,88	8,90	8,90	9,07	8,90	9,13	9,59	9,05	9,33
1	9,26	9,34	9,32	9,31	9,37	9,29	9,39	9,30	9,38	9,99	9,34	9,31
2	9,76	9,58	9,75	9,71	9,64	9,66	9,70	9,57	9,71	10,33	9,58	9,56
3	10,04	9,84	9,94	9,95	9,94	9,93	9,93	9,80	9,84	10,56	9,79	9,75
4	10,25	9,98	10,09	10,06	10,09	10,08	10,12	9,86	9,84	10,46	9,72	9,66
5	10,22	10,19	10,28	10,40	10,39	10,45	10,39	10,13	10,09	11,49	10,57	10,33
6	10,31	10,28	10,37	10,32	10,48	10,58	10,55	10,24	10,19	9,96	10,59	10,34
7	10,32	10,50	10,43	10,68	10,76	10,85	10,77	10,35	10,32	8,95	10,67	10,39
8	11,65	11,90	11,71	11,86	11,63	11,54	11,29	10,63	10,52	9,11	10,79	10,57
9	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totaal	5,57	5,73	5,74	6,63	6,71	7,07	6,25	5,13	4,20	5,68	5,23	4,79
Procentuele afwijking (Myers' index)												

Staat IIIb. Myers' index voor de bevolking van 1936 in Venezuela

	Ongecorrigeerd	Gecorrigeerd
Leeftijd eindigend op		
0	17,93	11,28
1	7,15	10,64
2	10,79	10,53
3	8,53	10,24
4	9,74	9,95
5	11,58	9,85
6	9,97	9,60
7	7,38	9,50
8	10,60	9,29
9	6,43	9,11
Totaal	100	100
Procentuele afwijking (Myers' index)	21,60	5,39

Bron: Sexto censo de poblacion, 1936. Estados Unidos de Venezuela, Ministerio de Fomento, Direccion General de Estadistica. Tercer Volumen. Caracas, Tipografia Garrido, 1940.

AANHANGSEL IV. TECHNISCHE TOELICHTING BIJ DE STEEKPROEFUITKOMSTEN

1. Steekproefkader en methode van steekproeftrekking

Uit het integrale bestand van de Volkstelling 1971 is een steekproef getrokken. In het hierna volgende is aangegeven hoe dit is gebeurd, en welke de consequenties zijn voor de steekproefuitkomsten. Aangezien de gegevens van personen in eenzelfde woning in het volkstellingsbestand bij elkaar staan, samen met de gegevens over het woonverblijf, was het mogelijk als trekkingseenheid te kiezen de woning 1) met de aldaar wonende personen.

Het trekken van woningen biedt het grote voordeel dat onder meer relaties tussen mensen in een gezin of huishouden kunnen worden geanalyseerd, bijv. de schoolopleiding van de vader en de schoolopleiding van de kinderen. Bij een steekproeftrekking uit personen zouden dergelijke analyses niet mogelijk zijn geweest.

De woningen zijn onderscheiden naar aantal bewoners (stratificatie), voor zover dit aantal kleiner is dan 10. Op deze wijze zijn groepen gevormd van woningen met 0, 1, 2, ..., 9 personen, en een groep woningen die tien of meer personen tellen. Deze laatste is in zijn geheel in de steekproef opgenomen, terwijl uit de andere steeds om de tien een woning is getrokken. Op deze wijze getrokken bevat de steekproef tien procent van de leegstaande woningen, tien procent van de woningen met één persoon, tien procent van de woningen met twee personen, enz., en alle woningen met tien of meer personen. In totaal is bijna 15% van de Nederlandse bevolking in de steekproef vertegenwoordigd.

De steekproeftrekking is zodanig uitgevoerd dat iedere gemeente, wijk en buurt evenredig in de steekproef is vertegenwoordigd. Als gevolg hiervan kan worden gesteld dat de steekproef beter is dan enkelvoudig a-select.

2. Betrouwbaarheidsintervallen

Uitkomsten die zijn gebaseerd op een steekproef zullen in het algemeen afwijken van de werkelijke (onbekende) waarden.

Met behulp van de waarschijnlijkheidsrekening kan men in theorie bij elk van deze uitkomsten een zgn. 95%-betrouwbaarheidsinterval berekenen. De betekenis van zo'n interval is dat, indien de steekproeftrekking vele malen zou worden herhaald, het in 95 van de 100 gevallen de werkelijke waarde zal bevatten, en het geeft hierbij de nauwkeurigheid van de betreffende uitkomst aan. Hoe smaller het interval des te nauwkeuriger de uitkomst.

De uitkomsten van de steekproef betreffen enerzijds aantallen woningen met één of meer kenmerken, en anderzijds aantallen personen met één of meer kenmerken. Daar de personen per woning zijn getrokken moeten de persoonskenmerken worden bezien in relatie tot het al dan niet voorkomen van de kenmerken bij de andere personen in de woning. Hiertoe worden in het onderstaande drie typen kenmerken besproken.

Type 1: In een woning komt het beschouwde kenmerk ten hoogste één keer voor. Is van een persoon bekend dat hij/zij het kenmerk bezit dan volgt hieruit voor de overige personen in de woning dat die het kenmerk niet bezitten. Een voorbeeld is het kenmerk "hoofd van huishouden"; immers, in de regel zal per woning niet meer dan één huishouden voorkomen, en een huishouden telt hoogstens één hoofd. Ook kenmerken die betrekking hebben op een woning zelf, zoals "woning staat leeg", "huurwaarde" vallen onder dit type.

Type 2: Het voorkomen van het beschouwde kenmerk bij een gegeven persoon is onafhankelijk van het al dan niet voorkomen van het kenmerk bij andere personen in de woning. Weet men van een

1) Tot de woningen zijn in dit verband ook gerekend inrichtingen, tehuizen en mobiele woonverblijven.

persoon dat hij/zij het kenmerk bezit, dan geeft dit geen enkele aanwijzing over het al dan niet voorkomen van het kenmerk bij de andere bewoners. Veel kenmerken uit de volkstelling voldoen, zij het vaak bij benadering, aan dit type bijv. het kenmerk "geslacht".

Type 3: In een woning komt het kenmerk bij óf geen óf alle personen voor. Heeft iemand het kenmerk, dan hebben alle bewoners van de woning het kenmerk. Een voorbeeld, hoewel benaderend, is godsdienst. Als regel belijden mensen binnen één gezin resp. huishouden resp. woning dezelfde godsdienst.

Slechts een klein aantal kenmerken voldoet volledig aan één van bovenstaande typen. Bij de meeste kenmerken moet worden nagegaan welk type het beste als benadering kan gelden. Enkele richtlijnen hiervoor worden gegeven in de volgende paragraaf.

Het aantal keren dat een kenmerk van het type 1 in de steekproef voorkomt is bij benadering binomiaal verdeeld met n = aantal woningen in de steekproef.

Voor kenmerken van type 2 geldt ook bij benadering een binomiale verdeling, maar dan met n = totaal aantal personen in de steekproef. Met behulp van de verdeling van de woningen naar aantal bewoners en onderstaande veronderstelling 2, kan worden afgeleid dat de betrouwbaarheidsintervallen behorende bij type 3 tweemaal zo breed zijn als de overeenkomstige betrouwbaarheidsintervallen bij type 2.

Aan de constructie van de betrouwbaarheidsintervallen liggen de volgende veronderstellingen c.q. beperkingen ten grondslag:

1. Er is verondersteld dat uit elke groep woningen met gelijk aantal bewoners (zie par. 1) een enkelvoudige a-selecte steekproef van woningen is getrokken. De gehanteerde wijze van trekking zorgt er echter voor dat sommige uitkomsten nauwkeuriger zijn dan wanneer een enkelvoudige a-selecte steekproef zou zijn getrokken.
2. Er is verondersteld dat het voorkomen van een kenmerk bij een gegeven persoon resp. woning onafhankelijk is van het aantal personen in de betreffende woning. In werkelijkheid zal echter het aantal schoolgaande kinderen in een woning met acht personen relatief hoger liggen dan in een woning met twee personen. Het omgekeerde treedt op bijv. bij kinderloze gehuwde vrouwen.
3. Er is geen rekening gehouden met het feit dat de woningen met tien of meer personen vanwege integrale bewerking geen bijdrage leveren tot de onnauwkeurigheid. Een gevolg hiervan is dat de geconstrueerde betrouwbaarheidsintervallen in het algemeen wat te breed zijn, voor sommige kenmerken (bijv. mensen in inrichtingen en tehuizen) zelfs veel te breed. Dit zal de gebruiker zelf aan de omschrijving van het betreffende kenmerk moeten zien.

3. Richtlijnen bij het kiezen van de onderscheiden typen kenmerken

Bij het bepalen van het betrouwbaarheidsinterval bij een zekere uitkomst is het zaak te bekijken welk type het meest van toepassing is. Men dient zich steeds af te vragen: als het kenmerk bij een bepaalde persoon voorkomt, geeft dit dan een aanwijzing over het al dan niet voorkomen van het kenmerk bij de andere personen in de woning. Als met het optreden van een kenmerk bij een persoon een grotere kans bestaat dat ook de anderen in de woning het kenmerk bezitten dan ligt het kenmerk tussen de typen 2 en 3. Is genoemde kans echter kleiner, dan ligt het tussen de typen 1 en 2. Bij gelijkblijvende kans, kan type 2 worden gehanteerd. De mate waarin de kans verandert bepaalt de ligging van het kenmerk t.o.v. de typen 2 en 1 c.q. 3.

Beschouwt men het aantal katholieken in Nederland en hanteert men als regel dat alle mensen in een woning dezelfde godsdienst hebben, dan voldoet type 3.

Bekijkt men echter het aantal katholieke mannen in de leeftijd van 35 - 39 jaar dan ziet men in dat als regel hoogstens één man van deze leeftijd per woning voorkomt, zodat hier het beste type 1 gehanteerd kan worden.

Ten aanzien van het aantal katholieke mannen tussen 0 en 4 jaar kan worden gesteld dat in woningen waarin een katholiek jongetje van 0 - 4 jaar voorkomt in een redelijk aantal gevallen nog wel zo'n jongetje zal voorkomen, zodat de nauwkeurigheid zal liggen tussen die van typen 2 en 3.

Het kenmerk "geslacht" wordt het beste weergegeven door type 2. Immers, als men weet dat een gegeven persoon in een gegeven woning een vrouw is, dan is hiermee nog nauwelijks iets gezegd over het aantal vrouwen onder de overige bewoners. Beschouwt men echter het aantal vrouwen tussen 30 en 35 jaar zoekend naar een eerste werkring dan mag men aannemen dat per woning hoogstens één zo'n vrouw voorkomt, zodat hier het beste type 1 kan worden aangehouden.

Bij het kenmerk "vestiging in de woongemeente tussen 1955 en 1960" kan het zijn dat de bewoners van een gegeven woning zich allen in die periode in de woongemeente hebben gevestigd. In dat geval hebben allen het beschouwde kenmerk.

Het is ook mogelijk dat een man of vrouw zich bij een huwelijk in de woongemeente van de echtgeno(o)t(e) vestigt, en alle kinderen daar worden geboren. Dan heeft slechts één persoon het beschouwde kenmerk. Daartussen ligt het geval dat een nog niet voltooid gezin zich in een gemeente vestigt. Dan ligt het aantal personen met het beschouwde kenmerk tussen één en het totaal aantal bewoners. In het algemeen kan worden gesteld dat wanneer een persoon zich tussen 1955 en 1960 in de woongemeente heeft gevestigd dit vaak voor meer leden van hetzelfde gezin of huishouden het geval is.

Hier zal de nauwkeurigheid dan ook liggen tussen die behorende bij de typen 2 en 3.

Bij het kenmerk "vrouwen tussen 20 en 24 jaar die zich tussen 1965 en 1969 in de huidige woongemeente hebben gevestigd" mag men aannemen dat als regel per woning hoogstens één zo'n vrouw voorkomt zodat het beste type 1 kan worden gehanteerd, of een tussenvorm van de typen 1 en 2.

Een laatste voorbeeld betreft mannen met een Zuid Europese nationaliteit, met beroep, niet geboren in de huidige woongemeente. Het zal hier veelal gaan om gastarbeiders die met een aantal samenwonen, zodat het kenmerk van type 3 is. Daar echter verwacht mag worden dat in een redelijk aantal gevallen dit aantal tien of meer is, bevindt zich een gedeelte van de gastarbeiders in het integrale deel van de steekproef uit de volkstelling. Dit veroorzaakt een versmalling van het betrouwbaarheidsinterval. Er wordt dan ook aanbevolen in dit geval de betrouwbaarheidsintervallen behorende bij type 2 te gebruiken in plaats van type 3.

Deze voorbeelden tonen aan dat het niet altijd onmiddellijk duidelijk is welk type het beste kan worden toegepast. Algemeen geldende regels kunnen niet worden gegeven. In het algemeen kan echter worden gesteld dat bij gedetailleerde uitsplitsing (in kruistabellen: bij kruisen van veel variabelen) type 1 relatief vaak en type 3 relatief weinig voorkomt.

Nog zij erop gewezen dat voor waarden van de volkstellingsuitkomsten welke niet groter zijn dan honderdduizend de betrouwbaarheidsintervallen behorende bij de typen 1 en 2 praktisch gelijk zijn, hetgeen ook uit de nomogrammen blijkt. Dit houdt in dat het voor deze tabelwaarden niet uitmaakt of men voor type 1 dan wel voor type 2 kiest.

4. Toelichting bij het gebruik van nomogrammen en tabellen

De betrouwbaarheidsintervallen zijn gepresenteerd in de vorm van een tabel voor drie typen kenmerken, zoals gedefinieerd in par. 2. Daarnaast zijn betrouwbaarheidsmarges af te lezen uit bijgaande nomogrammen. De betrouwbaarheidsmarge is gedefinieerd als de afstand van de steekproefuitkomst tot de grenzen van het betrouwbaarheidsinterval. Zijn de steekproefuitkomst en bijbehorende betrouwbaarheidsmarge bekend, dan vindt men de grenzen van het betrouwbaarheidsinterval door van de steekproefuitkomst de betrouwbaarheidsmarge af te trekken resp. erbij op te tellen.

Alvorens een nomogram resp. tabel IVa te raadplegen dient ten aanzien van elke steekproefuitkomst eerst te worden nagegaan met welk van de drie typen het beschouwde kenmerk het meest overeenkomt.

Met het oog op grotere en kleinere schaalwaarden zijn drie nomogrammen samengesteld, aangeduid met resp. a, b en c.

Nomogram a gebruike men bij getalwaarden tussen 100 000 en 6 000 000, nomogram b tussen 2 000 en 100 000, en nomogram c tot 2 000. Op de horizontale as zoekt men de steekproefuitkomst op, waarna men op de verticale as, na eerst een keuze uit de drie typen te hebben gemaakt, de 95%-betrouwbaarheidsmarge afleest. Voor kleine waarden van de steekproefuitkomsten (tot tweeduizend) zijn de afstanden tot de linker- resp. rechtergrens van het betrouwbaarheidsinterval (men spreekt van linker- resp. rechter- 95%-betrouwbaarheidsmarge) niet gelijk. In nomogram c zijn dan ook beide gegeven, de linker 95%-betrouwbaarheidsmarge aan de onderkant van de horizontale as, de rechter aan de bovenkant. Ter verduidelijking volgen twee voorbeelden behorende bij kenmerken van type 2.

Uit nomogram b leest men af dat de 95%-betrouwbaarheidsmarge bij 20 000 gelijk is aan 900. Het bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsinterval ligt derhalve in tussen 19 100 en 20 900. Volgens nomogram c is de linker 95%-betrouwbaarheidsmarge bij 500 gelijk aan 130, en de rechter aan 160. Het 95% betrouwbaarheidsinterval bij 500 ligt dus in tussen 370 en 660.

In tabel IVa zijn bij een groot aantal getalwaarden rechtstreeks betrouwbaarheidsintervallen gegeven. Voor waarden (mits groter dan 500) welke niet in de tabel zijn gegeven kan men de betrouwbaarheidsintervallen bepalen met behulp van interpolatie.

Nog zij erop gewezen dat de betrouwbaarheidsmarge bij een uitkomst die betrekking heeft op een regio (provincie, gemeente, e.d.) moet

worden vermenigvuldigd met $\sqrt{\frac{1-p}{1-q}}$, waarbij

p = uitkomst gedeeld door totale bevolking in regio

q = uitkomst gedeeld door totale bevolking in Nederland.

Dit betekent een verkleining van de betrouwbaarheidsmarge, wat een gevolg is van het feit dat de totale bevolking in een regio door de gehanteerde steekproeftrekking bijna precies is geschat.

5. 95%-betrouwbaarheidsmarge bij percentages

Heeft men twee kenmerken waarvan de één een detaillering is van de ander, dan kan men de frequenties waarmee beide voorkomen uitdrukken in één getal, bijv. een percentage. Voorbeelden zijn het aantal Nederlands Hervormden in Overijssel als percentage van het totaal aantal mensen in Overijssel, en het aantal Nederlands Hervormden jonger dan 20 jaar als percentage van alle Nederlands Hervormden in Nederland.

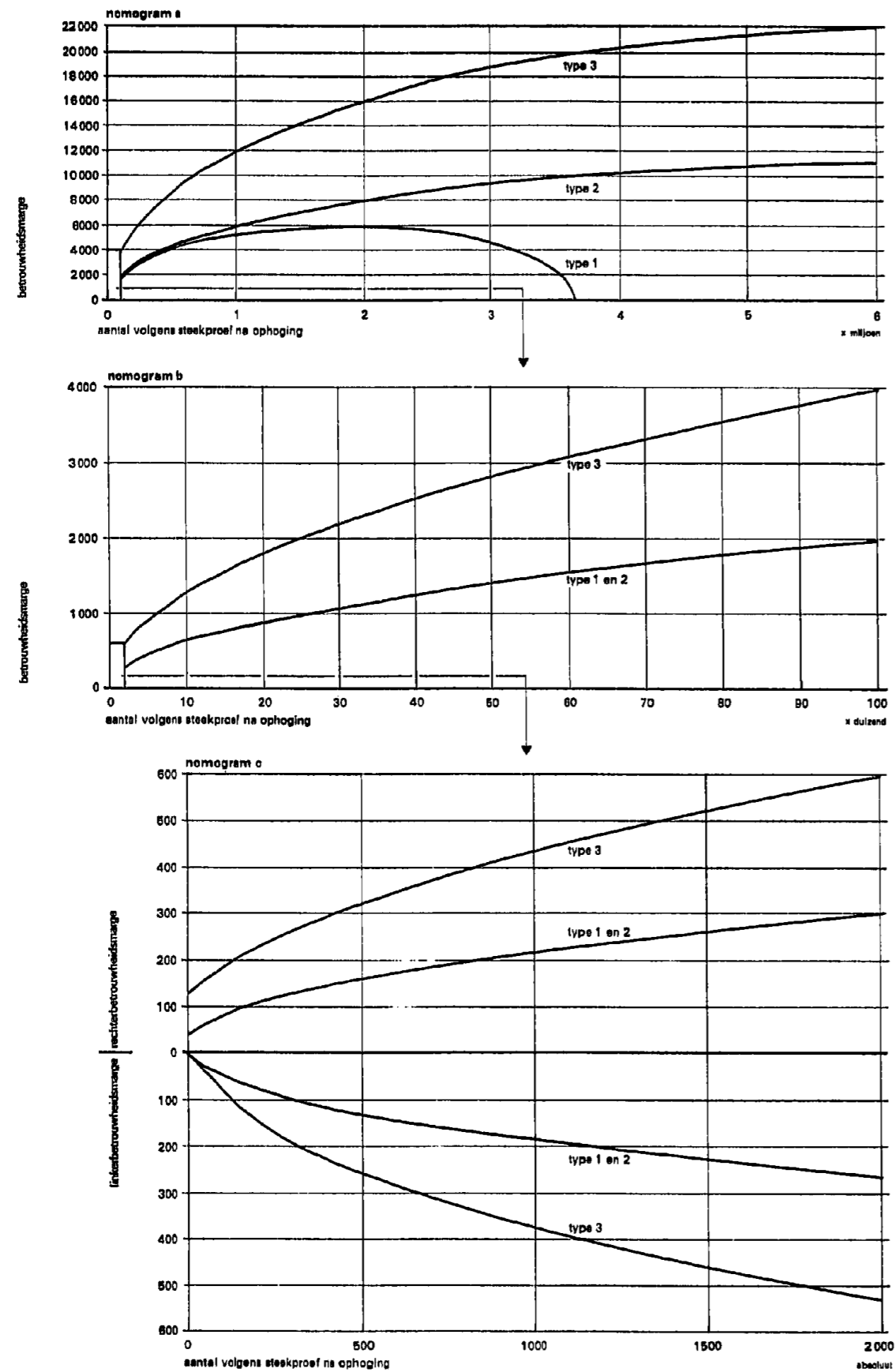
Door de gebruikte steekproeftrekking (zie par. 1) wijkt het geschatte totaal aantal mensen in Overijssel vrijwel niet af van het werkelijke aantal. De betrouwbaarheidsmarge is dus bijna nul. De berekening van het in het eerste voorbeeld genoemde percentage gaat dan als volgt. Het totaal aantal mensen in Overijssel is 930 990, en het geschatte aantal Nederlands Hervormden in Overijssel is 294 125, dit is 31,59%. De betrouwbaarheidsmarge bij 294 125 is 6 670 (zie nomogram a, type

3). Deze moet worden vermenigvuldigd met $\sqrt{\frac{1-p}{1-q}}$ (zie vorige para-

graaf); dit is in dit geval

$$\sqrt{1 - \frac{294\ 125}{930\ 990} \cdot \frac{294\ 125}{13\ 065\ 060}} = 0,837$$

Nomogrammen behorende bij de steekproefuitkomsten uit de volkstelling van 28 februari 1871

Tabel IVa. Aantallen volgens steekproef na ophoging met 95%-betrouwbaarheidsintervallen voor typen 1, 2 en 3.

Opgehoogd aantal	Type 1		Type 2		Type 3	
	Ondergrens	Bovengrens	Ondergrens	Bovengrens	Ondergrens	Bovengrens
0	0	35	0	35	0	125
50	15	115	15	115	5	215
100	50	185	50	185	15	290
150	85	245	85	245	30	370
200	120	310	120	310	50	425
250	160	370	160	370	75	490
300	200	430	200	430	105	555
350	245	485	245	485	140	625
400	285	545	285	545	170	690
450	330	600	330	600	205	755
500	370	660	370	660	240	820
550	415	715	415	715	280	880
600	460	770	460	770	315	945
650	500	830	500	830	355	1 005
700	545	885	545	885	390	1 070
750	590	940	590	940	430	1 130
800	635	995	635	995	470	1 190
850	680	1 050	680	1 050	510	1 250
900	725	1 105	725	1 105	545	1 315
950	770	1 160	770	1 160	585	1 375
1 000	815	1 215	815	1 215	625	1 435
1 250	1 040	1 490	1 040	1 490	830	1 730
1 500	1 270	1 760	1 270	1 760	1 040	2 020
1 750	1 500	2 030	1 500	2 030	1 250	2 310
2 000	1 730	2 295	1 730	2 295	1 465	2 595
3 000	2 540	3 360	2 540	3 360	2 280	3 720
4 000	3 590	4 410	3 590	4 410	3 175	4 825
5 000	4 540	5 460	4 540	5 460	4 085	5 915
6 000	5 500	6 500	5 500	6 500	5 000	7 000
7 000	6 460	7 540	6 460	7 540	5 925	8 075
8 000	7 425	8 575	7 425	8 575	6 850	9 150
9 000	8 390	9 610	8 390	9 610	7 785	10 215
10 000	9 360	10 640	9 360	10 640	8 720	11 280
15 000	14 220	15 780	14 220	15 780	13 445	16 555
20 000	19 105	20 895	19 105	20 895	18 210	21 790
25 000	24 005	25 995	24 005	25 995	23 000	27 000
30 000	28 910	31 090	28 905	31 095	27 815	32 185
35 000	33 825	36 175	33 820	36 180	32 645	37 355
40 000	38 750	41 250	38 745	41 255	37 485	42 515
45 000	43 675	46 325	43 670	46 330	42 335	47 665
50 000	48 605	51 395	48 595	51 405	47 195	52 805
55 000	53 540	56 460	53 530	56 470	52 060	57 940
60 000	58 475	61 525	58 465	61 535	56 930	63 070
65 000	63 415	66 585	63 405	66 595	61 810	68 190
70 000	68 355	71 645	68 345	71 655	66 690	73 310
75 000	73 300	76 700	73 290	76 710	71 575	78 425
80 000	78 245	81 755	78 235	81 765	76 465	83 535
85 000	83 195	86 805	83 180	86 820	81 360	88 640
90 000	88 145	91 855	88 130	91 870	86 255	93 745
95 000	93 095	96 905	93 080	96 920	91 155	98 845
100 000	98 050	101 950	98 030	101 970	96 055	103 945
150 000	147 630	152 370	147 590	152 410	145 180	154 820
200 000	197 285	202 715	197 230	202 770	194 480	205 540
300 000	296 730	303 270	296 630	303 370	293 260	306 740
400 000	396 285	403 715	396 120	403 880	392 340	407 760
500 000	495 910	504 090	495 690	504 310	491 380	508 620
600 000	595 595	604 405	595 300	604 700	590 600	609 400
700 000	695 320	704 680	694 940	705 060	689 880	710 120
800 000	795 085	804 915	794 620	805 380	789 240	810 760
900 000	894 875	905 125	894 320	905 680	888 640	911 360
1 000 000	994 700	1 005 300	994 040	1 005 960	988 080	1 011 920
1 500 000	1 494 135	1 505 865	1 492 870	1 507 130	1 485 740	1 514 260
2 000 000	1 994 045	2 005 955	1 991 960	2 008 040	1 983 920	2 016 080
2 500 000	2 494 460	2 505 540	2 491 230	2 508 770	2 482 460	2 517 540
3 000 000	2 995 415	3 004 585	2 990 640	3 009 360	2 981 280	3 018 720
3 500 000	3 497 535	3 502 465	3 490 150	3 509 850	3 480 300	3 519 700
4 000 000			3 989 770	4 010 230	3 979 540	4 020 460
4 500 000			4 489 470	4 510 530	4 478 945	4 521 055
5 000 000			4 989 250	5 010 750	4 978 500	5 021 500
5 500 000			5 489 090	5 510 910	5 478 180	5 521 820
6 000 000			5 989 000	6 011 000	5 978 000	6 022 000

De betrouwbaarheidsmarge wordt dan $6\ 670 \times 0,837 = 5\ 580$. Dit is 0,60% van 930 990, zodat het werkelijk aantal Nederlands Hervormden in Overijssel zeer waarschijnlijk ligt tussen 30,99% en 32,19% van de totale bevolking.

Voor het berekenen van betrouwbaarheidsmarges van percentages van uitkomsten die beide onnauwkeurig zijn (zoals in het tweede voorbeeld) zijn geen algemene regels te geven. Echter, als een van beide te hoog resp. te laag wordt geschat geldt voor de ander waarschijnlijk hetzelfde. Hieruit volgt dat de grootte van de grootste waarde er niet zoveel toe doet. Daarom is de volgende benaderingsformule voor de betrouwbaarheidsmarge van een percentage in veel gevallen bruikbaar.

$$\text{Betrouwbaarheidsmarge} = 1,96 \sqrt{\frac{\text{percentage} \times (100 - \text{percentage}) \times 10}{\text{grootste waarde}}}$$

Toepassing van deze formule op het laatstgenoemde voorbeeld moge het gebruik duidelijk maken. Het aantal Nederlands Hervormden in Nederland is geschat op 3 083 090. Hiervan zijn 948 105 jonger dan 20 jaar, dit is 30,75%. De betrouwbaarheidsmarge hierbij is

$$1,96 \sqrt{\frac{30,75 \times (100 - 30,75) \times 10}{3\ 083\ 090}} = 0,16\%$$

zodat het percentage Nederlands Hervormden jonger dan 20 jaar zal liggen tussen 30,59% en 30,91%.

AANHANGSEL V. VERGELIJKING VAN ENKELE BESCHIKBARE INTEGRALE UITKOMSTEN EN STEEKPROEFUITKOMSTEN ONTRENT DE BEVOLKING NAAR GESLACHT, LEEFTIJD EN BURGERLIJKE STAAT, ALSMEDE PER PROVINCIE

	Integraal			Steekproef 1 op 10 (x 10)			Absolute afwijking	Relatieve afwijking		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal		Totaal 1)	Mannen 2)	Vrouwen 3)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Leeftijd										
0 - 9 jaar	1 226 630	1 168 305	2 394 935	1 230 925	1 169 135	2 400 060	5 125	0,35	0,07	0,21
10 - 19 jaar	1 162 585	1 107 640	2 270 230	1 165 810	1 104 260	2 270 075	-155	0,28	-0,31	-0,01
20 - 29 jaar	1 085 575	1 016 700	2 102 270	1 087 865	1 013 500	2 101 365	-905	0,21	-0,31	-0,04
30 - 39 jaar	819 120	768 835	1 587 955	820 895	769 445	1 590 340	2 385	0,22	0,08	0,15
40 - 49 jaar	745 480	761 180	1 506 660	745 945	761 570	1 507 515	855	0,06	0,05	0,06
50 - 59 jaar	623 445	665 560	1 289 005	620 205	662 985	1 283 190	-5 815	-0,52	-0,39	-0,45
60 - 69 jaar	485 975	567 985	1 053 960	486 265	571 010	1 057 280	3 320	0,06	0,53	0,32
70 jaar of ouder	367 060	487 250	854 310	369 190	486 040	855 230	135	0,36	-0,25	0,02
Leeftijd en burgerlijke staat										
0 - 19 jaar										
ongehuwd	2 385 420	2 250 590	4 636 010	2 392 875	2 247 620	4 640 490	4 480	0,31	-0,13	0,10
gehuwd	3 705	25 020	28 725	3 765	25 405	29 170	445	1,62	1,54	1,55
gehuwd geweest	95	340	435	100	375	475	40	5,26	10,29	9,20
20 - 44 jaar										
ongehuwd	681 695	413 945	1 095 640	682 410	411 730	1 094 140	-1 500	0,10	-0,54	-0,14
gehuwd	1 581 505	1 705 755	3 287 260	1 584 310	1 707 620	3 291 930	4 670	0,18	0,11	0,14
gehuwd geweest	19 810	43 805	63 615	20 135	44 345	64 480	865	1,64	1,23	1,36
45 - 64 jaar										
ongehuwd	85 870	127 700	213 570	85 395	127 155	212 550	-1 020	-0,55	-0,43	-0,48
gehuwd	1 127 220	1 054 070	2 181 290	1 125 115	1 050 215	2 175 330	-5 960	-0,19	-0,37	-0,27
gehuwd geweest	43 760	170 125	213 885	42 460	169 865	212 325	-1 560	-2,97	-0,15	-0,73
65 jaar of ouder										
ongehuwd	42 635	93 790	136 425	42 430	93 960	136 390	-35	-0,48	0,18	-0,03
gehuwd	426 150	319 405	745 555	428 715	321 220	749 935	4 380	0,60	0,57	0,59
gehuwd geweest	118 815	338 910	457 725	119 395	338 440	457 840	115	0,49	-0,14	0,03
Totaal										
ongehuwd	3 195 630	2 886 020	6 081 650	3 203 110	2 880 465	6 083 575	1 925	0,23	-0,19	0,03
gehuwd	3 138 580	3 104 235	6 242 815	3 141 905	3 104 460	6 246 365	3 550	0,11	0,01	0,06
gehuwd geweest	182 480	553 180	735 660	182 085	553 030	735 120	-530	-0,22	-0,03	-0,07
Provincie										
Groningen	260 030	259 835	519 865	260 060	261 390	521 450	1 585	0,01	0,60	0,30
Friesland	263 445	262 470	525 915	263 735	263 230	526 965	1 050	0,11	0,29	0,20
Drenthe	188 910	183 590	372 500	189 625	183 595	373 220	720	0,38	0,00	0,19
Overijssel	469 495	461 150	930 645	469 730	461 260	930 990	345	0,05	0,02	0,04
Gelderland	764 720	760 705	1 525 420	763 845	761 340	1 525 185	-235	-0,11	0,08	-0,02
Utrecht	400 585	409 565	810 145	400 850	409 395	810 245	100	0,07	-0,04	0,01
Noord-Holland	1 103 980	1 136 600	2 240 580	1 108 065	1 132 980	2 241 045	465	0,37	-0,32	0,02
Zuid-Holland	1 474 335	1 506 820	2 981 160	1 478 135	1 503 440	2 981 575	415	0,26	-0,22	0,01
Zeeland	155 370	154 690	310 060	155 295	155 200	310 500	440	-0,05	0,33	0,14
Noord-Brabant	917 255	896 560	1 813 815	919 120	894 740	1 813 865	50	0,20	-0,20	0,00
Limburg	507 450	501 350	1 008 800	507 525	501 155	1 008 680	-120	0,01	-0,04	-0,01
Nederland	6 516 675	6 543 440	13 060 115	6 527 105	6 537 955	13 065 060	4 945	0,16	-0,08	0,04

N.B. Integrale gegevens voor gemeentegroepen naar inwonertal zijn niet voorradig. De steekproefuitkomsten voor gemeentegroepen naar urbanisatiegraad zijn gebaseerd op de urbanisatiegraad van 1960 per gemeente, terwijl de integrale zijn gebaseerd op de indeling naar urbanisatiegraad van 1971. Voor deze groepering van gemeenten kan derhalve eveneens geen vergelijking worden gemaakt.

- 1) (Kolom 7) - (Kolom 4).
- 2) $\frac{(\text{Kolom 5}) - (\text{Kolom 2})}{\text{Kolom 2}} \times 100$.
- 3) $\frac{(\text{Kolom 6}) - (\text{Kolom 3})}{\text{Kolom 3}} \times 100$.
- 4) $\frac{(\text{Kolom 8})}{(\text{Kolom 4})} \times 100$.

AANHANGSEL VI VERGELIJKING VAN ENKELE BESCHIKBARE VOLKSTELLINGSUITKOMSTEN
MET RESULTATEN VERKREGEN VIA BEVOLKINGSADMINISTRATIEVE BE-
REKENINGEN

In hoofdstuk 2 van de technische toelichting is vermeld dat tot de bevolking alle personen zijn gerekend die volgens het Besluit bevolkingsboekhouding in de gemeentelijke persoonsregisters behoren te zijn opgenomen. In hoofdstuk 3 van de technische toelichting is opgemerkt dat periodiek op basis van mutaties in de persoonsregisters via administratieve werkwijzen gegevens omtrent de bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat worden berekend. Daarmede is de mogelijkheid geschapen enkele in de onderhavige publikatie gepresenteerde volkstellingsresultaten te confronteren met vergelijkbare administratief berekende gegevens. Uiteraard wordt daarbij alleen gebruik gemaakt van integrale volkstellingsgegevens. De te constateren afwijkingen zijn vermoedelijk terug te voeren naar de omstandigheid dat de gelijktijdig met de volkstelling van 1971 gehouden controle van de gemeentelijke bevolkingsregisters niet in de volkstellingsuitkomsten is verwerkt. De bij de volkstelling geconstateerde bevolkingsverdelingen dienden dan ook niet als basis voor vanaf dat moment uit te voeren bevolkingsadministratieve berekeningen. Een en ander houdt in dat voor gegevens voor het jaar 1971 beide inwoneraantallen alsmede structuurgegevens van beide bevolkingen, ieder volgens de eigen bron, naast elkaar blijven bestaan. Dit wordt mede toelaatbaar geacht omdat de bij de volkstelling verkregen gegevens omtrent geslacht, leeftijd en burgerlijke staat in de eerste plaats zijn bedoeld om, als achtergrondgegevens in verband gebracht met andere bij de telling verzamelde structuurgegevens, te komen tot een beeld van die structuurgegevens.

Volgens de definitieve integrale uitkomsten der 14e Algemene volkstelling annex woningtelling van 28 februari 1971 werden er op de teldatum 13 060 100 personen in Nederland aangetroffen, waarvan 6 516 700 mannen en 6 543 400 vrouwen. Medio 1971, d.w.z. ruimschoots voordat de definitieve volkstellingsresultaten bekend waren, stelde het C.B.S. het inwoneraantal van Nederland per 1 januari 1971 vast op basis van bevolkingsadministratieve berekeningen: 13 119 400 inwoners, waarvan 6 549 700 mannen en 6 569 700 vrouwen 1). Een en ander betekent dat twee maanden voor de volkstellingsdatum de bevolking van Nederland reeds 59 300 personen meer telde dan op 28 februari 1971 werd vastgesteld. Op basis van de maandelijks bij het C.B.S. beschikbaar komende gegevens inzake geboorte, sterfte en buitenlandse migratie, kon voor 1 maart 1971 een inwoneraantal van 13 140 800, waarvan 6 560 300 mannen en 6 580 500 vrouwen, worden vastgesteld 2). Confrontatie van deze gegevens leert dat de volkstellingsuitkomsten 80 700 personen lager zijn dan de bevolkingsadministratieve berekeningen, d.w.z. een afwijking van 0,62% ten opzichte van het volkstellingsaantal. Per geslacht bedraagt die afwijking 43 600 mannen (0,67% ten opzichte van het volkstellingsaantal) en 37 100 vrouwen (0,57%).

Ten einde een globaal inzicht te verkrijgen in de mogelijke afwijkingen van de leeftijdsverdeling tussen beide statistische bronnen is op basis van de bij het C.B.S. bevolkingsadministratief berekende leeftijdsopbouw per 1 januari 1971 de navolgende bewerking uitgevoerd: het saldo van de geboorte, de sterfte en de migratie in de maanden januari en februari van het jaar 1971 is, gesplitst naar

- 1) C.B.S., Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari 1971, 's-Gravenhage, 1971. Zie voor de wijze waarop deze aantallen zijn berekend: Idem op 1 januari 1961 (Zeist, 1961) en idem op 1 januari 1972 ('s-Gravenhage, 1972).
- 2) C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid, jaargangen 19 en 20, 's-Gravenhage, 1971-1973.

leeftijdsgroepen, opgeteld bij de per 1 januari 1971 berekende leeftijdsverdeling 3). Voor 1 maart 1971 kon derhalve de leeftijdsverdeling worden geschat. Deze wordt gepresenteerd in staat VIa. Tevens worden daar cijfers gegeven omtrent de bevolking naar geslacht respectievelijk burgerlijke staat.

Terwijl voor de verdeling naar geslacht al was gebleken dat de afwijkingen voor mannen niet dezelfde waren als die voor vrouwen, blijken de afwijkingen per leeftijdsgroep meer variaties op te leveren.

De gegevens naar burgerlijke staat zijn voor 1 maart 1971 gebaseerd op een interpolatie tussen de gegeven bevolkingsadministratieve verdelingen per 1 januari 1971 en 1 januari 1972. De te constateren afwijkingen voor ongehuwden blijken hier minder groot dan die voor de ooit-gehuwden.

In staat VIb is een vergelijking gemaakt tussen de inwoneraantallen van de provincies en de gemeentegroepen naar inwonertal (groepering der gemeenten naar inwonertal op 1 januari 1970), eveneens volgens opgaven bij de volkstelling van 28 februari 1971 en volgens bevolkingsadministratieve berekeningen voor 1 maart 1971. Regionaal gezien komen de grootste relatieve afwijkingen voor in Utrecht en Noord-Holland, de kleinste in Drenthe en Zeeland. Bij de groepering van gemeenten naar inwonertal valt te constateren dat de afwijkingen toenemen bij toenemend aantal inwoners.

- 3) C.B.S., Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid, jaargangen 19 en 20, 's-Gravenhage, 1971-1973.

Staat VIa. Bevolking naar geslacht, leeftijd en burgerlijke staat op 28 februari 1971 (volkstelling) en op 1 maart 1971 (bevolkingsadministratie)

	28 februari 1971	1 maart 1971	Vershil 1)
(1)	(2)	(3)	(4)
	x 1 000		%
Mannen	6 516,7	6 560,3	0,67
Vrouwen	6 543,4	6 580,5	0,57
0 - 14 jaar	3 555,9	3 566,9	0,31
15 - 19 jaar	1 109,3	1 114,1	0,44
20 - 29 jaar	2 102,3	2 140,0	1,80
30 - 49 jaar	3 094,6	3 112,2	0,57
50 - 64 jaar	1 858,4	1 863,9	0,30
65 jaar of ouder	1 339,7	1 343,7	0,30
Ongehuwd	6 081,7	6 113,1	0,52
Gehuwd + gehuwd geweest	6 978,5	7 027,7	0,71
Totaal	13 060,1	13 140,8	0,62

1) $\frac{(\text{Kolom 3}) - (\text{kolom 2})}{\text{Kolom 2}} \times 100$.

Staat VIb. Bevolking per provincie en per gemeentegroep naar inwonertal op 28 februari 1971 (volkstelling) en op 1 maart 1971 (bevolkingsadministratie)

	28 februari 1971	1 maart 1971	Vershil 3)
(1)	(2)	(3)	(4)
	x 1 000		%
Groningen	519,9	523,0	0,60
Friesland	525,9	527,6	0,32
Drenthe	372,5	373,3	0,21
Overijssel	930,6	934,6	0,42
Gelderland	1 525,4	1 537,0	0,76
Utrecht	810,1	818,0	0,97
Noord-Holland	2 240,6	2 262,2	0,96
Zuid-Holland	2 981,2	2 996,0	0,50
Zeeland	310,1	310,8	0,23
Noord-Brabant	1 813,8	1 823,5	0,53
Limburg	1 008,8	1 013,8	0,49
Gemeenten 1) met			
< 5 000 inwoners	1 048,6	1 050,6	0,19
5 000 - < 20 000 inwoners	3 980,6	3 993,3	0,32
20 000 - < 50 000 inwoners	2 386,6	2 397,3	0,45
50 000 - < 100 000 inwoners	1 908,2	1 922,3	0,74
100 000 inwoners of meer	3 732,6	3 773,7	1,10
Totaal 2)	13 060,1	13 140,8	0,62

1) Groepering der gemeenten naar inwonertal op 1 januari 1970.

2) Inclusief Z.IJ.P. en C.P.R.

3) $\frac{(\text{Kolom 3}) - (\text{kolom 2})}{\text{kolom 2}} \times 100$.

AANHANGSEL VIII. OVERZICHT VAN BESCHIKBARE TABELLEN

In dit aanhangsel worden schematische overzichten gegeven van de tabellen omtrent de bevolking naar geslacht, geboortjaar, leeftijd en burgerlijke staat, zoals die bij de volkstelling van 1971 beschikbaar zijn gekomen.

In de voorkolom van ieder schema zijn de variabelen vermeld alsmede het aantal onderscheidingen dat per variabele is gebruikt. Variabelen die op meer dan één wijze zijn ingedeeld, zijn hierbij afzonderlijk opgenomen. Per kolom is door middel van kruisjes de onderlinge combinatie van in de voorkolom opgenomen variabelen aangegeven zoals deze in een tabel voorkomt. Het nummer van die tabel staat in de kop van de kolom. Alle variabelen die in één kolom van een kruisje zijn voorzien, treft men in de desbetreffende tabel in volledig onderling verband aan.

De overzichten betreffen achtereenvolgens tabellen die zijn ontleend aan:

- de kerntabellen. Deze tabellen zijn reeds gepubliceerd zowel op basis van de 10%-steekproef als op integrale basis en zijn verkrijgbaar per gemeente, voor diverse gebiedsindelingen en voor Nederland. De kerntabellen kunnen worden besteld bij de hoofdafdeling Sociale rekeningen van het C.B.S.;
- de aanvullende tabellen, voor zover opgenomen in deze publikatie. Deze tabellen zijn, voor zover gebaseerd op de 10%-steekproef, nog niet eerder gepubliceerd. Tevens is in het overzicht opgenomen voor welke regionale indelingen de desbetreffende tabellen aanwezig zijn;
- de aanvullende tabellen, voor zover niet opgenomen in deze publikatie, maar wel beschikbaar op het C.B.S. Deze tabellen zijn alle gebaseerd op de steekproef 1 op 10 (x 10), en zijn op het C.B.S. bekend onder het projectnummer 00051.

Overzicht d. ten slotte vat de in ieder hoofdstuk van deze publikatie per staat, grafiek, kartogram en tabel gebruikte variabelen samen.

Overzicht a. Kerntallen voor wat betreft de variabelen geslacht, leeftijd en burgerlijke staat/Basic tables as far as the variables sex, age and marital status are concerned

VARIABLEN (getallen tussen haakjes geven het aantal onderscheidingen per variabele aan)	Tabel/Table (integrale uitkomsten/complete enumeration)											VARIABLES (figures in between brackets indicate the number of categories of each variable)	
	1/1	1/1	1/2	1/2	1/3	1/3	8/1+9/1	8/1+9/1	38/A1	38/A4	39		39
Totale bevolking naar:	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Total population by:
Geslacht (2)	x	x											Sex (2)
Geslacht (1)			x	x									Sex (1)
Leeftijd (21)								x	x				Age (21)
Leeftijd (18)	x		x										Age (18)
Leeftijd (15)													Age (15)
Leeftijd (4)		x											Age (4)
Leeftijd (2)				x									Age (2)
Burgerlijke staat (5)													Marital status (5)
Burgerlijke staat (4)													Marital status (4)
Burgerlijke staat (3)													Marital status (3)
Burgerlijke staat (1)			x	x									Marital status (1)
Bevolkingsdichtheid												x	Population density

Beschikbaar per gemeente, voor diverse gebiedsindelingen en voor Nederland/Available for each municipality, several regional divisions and for the Netherlands.

Overzicht b. Aanvullende tabellen (opgenomen in deze publikatie)/Additional tables (presented in this publication)

VARIABLEN (getallen tussen haakjes geven het aantal onderscheidingen per variabele aan)	Tabel/Table											VARIABLES (figures in between brackets indicate the number of categories of each variable)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Totale bevolking naar:	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Total population by:
Geslacht (2)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Sex (2)
Geboortejaar (101)												Year of birth (101)
Geboortejaar (22)												Year of birth (22)
Leeftijd (101)												Age (101)
Leeftijd (18)	x											Age (18)
Burgerlijke staat (4)	x	x	x	x								Marital status (4)
Burgerlijke staat (3)												Marital status (3)
Burgerlijke staat (2)												Marital status (2)
Beschikbaar voor:												Available for:
Nederland (1)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	The Netherlands (1)
Woongebied (16)												Place of residence (16)
Gemeentegroep naar inwonertal urbanisatiegraad												Groups of municipalities according to number of inhabitants degree of urbanization
Volkstelling 1960	x											Population Census 1960
Volkstelling 1971	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Population Census 1971
Volkstelling 1971 op basis van: Integrale uitkomsten Steekproef 1 op 10 (x 10)	x											Population Census 1971 based on: Complete enumeration Sample 1 in 10 (x 10)

Overzicht c. Aanvullende tabellen (voor zover niet opgenomen in deze publikatie, maar beschikbaar op het C.B.S.) omtrent de bevolking naar geslacht, geboortejaar, leeftijd en burgerlijke staat
Additional tables (not presented in this publication, but available at the C.B.S.) relating to the population by sex, year of birth, age and marital status

VARIABLEN (getallen tussen haakjes geven het aantal onderscheidingen per variabele aan)	Tabel/Table (steekproef 1 op 10 (x 10)/sample 1 in 10 (x 10))											VARIABLES (figures in between brackets indicate the number of categories of each variable)																
	1A	1B	1C	2A	2B	2C	3A	3B	3C	4	5		6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Totale bevolking naar:	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Total population by:
Geslacht (2)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Sex (2)
Geboortejaar (112)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Month and year of birth (223) Year of birth (112)
Leeftijd (112)																												Age (112)
Leeftijd (18)																												Age (18)
Burgerlijke staat (6)																												Marital status (6)
Burgerlijke staat (3)																												Marital status (3)
Beschikbaar voor:																												Available for:
Nederland (1)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	The Netherlands (1)
Provincies (+ Z.B.P., C.P.R.) (13)																												Provinces (13)
20 agglomeraties																												20 urban areas
18 grote gemeenten																												18 large municipalities
Gemeentegroepen naar inwonertal op 1-1-1970 (7) inwonertal op 28-2-1971 (7) urbanisatiegraad op 31 mei 1960 (7)																												Groups of municipalities according to number of inhabitants on Jan. 1st, 1970 (7) number of inhabitants on Febr. 28th, 1971 (7) degree of urbanization on May 31 st, 1960 (7)

Overzicht d. Overzicht van de in deze publikatie per staat, grafiek, kartogram en tabel gebruikte variabelen/Survey of the text-tables,

Kolom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Hoofdstuk	2.1.		2.2.1.			2.2.2.						2.2.3.													
Staat	1	1	2			3	4	5	5		6	6	7	8					9	10	11	12	13	13	14
Grafiek				1	1					2	3							4	5						6/7
Kartogram																									
Tabel																									
Bevolking	x	x	x	x	x					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Geslachtsverhouding		x								Y1)															
Bevolkingsdichtheid										Y1)															
Gemiddelde leeftijd										Y1)															
Demografische druk										Y1)															
Percentage gehuwde mannen en vrouwen										Y1)															
Child-woman ratio										Y1)															
Aantal overlevenden											x														
Gestandaardiseerde bevolking																									
Samenwonende en niet-samenwonende gehuwden																									
Indexcijfers van de bevolking																									
Bevolkingszwaartepunten																									
naar/voor/per																									
Geslacht	x																								Y1)
Leeftijdjaar																									
Leeftijdsgroep	x	x																							Y1)
Burgerlijke staat	x	x																							Y1)
Geboortemaand																									
Geboortemaand																									
Geboortemaand																									
Geboorteperiode																									
Woongebied																									
Gemeentegroep naar inwonertal																									
Gemeentegroep naar urbanisatiegraad																									
Nederland																									
Volkstelling 1971	x	x	x																						
Volkstellingen 1829 - 1971																									
Volkstellingen 1859, 1960 en 1971																									
Volkstellingen 1859 en 1971																									
Volkstellingen 1859, 1899, 1947-1971																									
Volkstellingen 1859 - 1971																									
Volkstellingen 1947 - 1971																									
Kolom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

1) De Y's zijn niet in onderling verband gebracht/The Y's have not been cross tabulated.

graphs, cartograph and tables presented in this publication

Column	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46				
Chapter	3.1.			3.2.			3.3.			-															
Text-table	15	16				17	18		19	20															
Graph				9				10			11														
Cartograph																									
Table												1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			
Population	x																								
Sex ratio		Y1)																							
Population density		Y1)																							
Mean age		Y1)																							
Demographic burden																									
Percentage married men and women																									
Child-woman ratio																									
Number of surviving persons																									
Adjusted population																									
Cohabiting and non-cohabiting spouses																									
Index figures of the population																									
Centres of population																									
by:																									
Sex																									
Age																									
Age group																									
Marital status																									
Month of birth																									
Year of birth																									
Period of birth																									
Place of residence																									
Group of municipalities according to number of inhabitants																									
Group of municipalities according to degree of urbanization																									
The Netherlands																									
Population Census 1971																									
Population Censuses 1829 - 1971																									
Population Censuses 1859, 1960 and 1971																									
Population Censuses 1960 and 1971																									
Population Censuses 1859 and 1971																									
Population Censuses 1859, 1899, 1947-1971																									
Population Censuses 1859 - 1971																									
Population Censuses 1947 - 1971																									
Column	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46				